

BOK OG BIBLIOTEK

– med medlemssider fra Norsk Bibliotekforening

Nr. 3/2016

Halvferdig debattarena

**BIBLIOTEK
SYSTEMER**

Takk for tilliten!

Vi er stolt leverandør av BiblioFil og eBokBib,
samt av selvbetjenings- og rfid-løsninger
både for betjent og ubetjent åpningstid.

Kontakt oss gjerne for nye tilbud!

Tlf: 33 11 68 00

Epost: firmapost@bibsyst.no

eBokBib

BiblioFil

Adlibris

BIBLIOTEKSKUNDE

- ✓ Få 20% biblioteksrabatt*
- ✓ Bestill bøkene plastede og utrustede
- ✓ Enkel handel til gode priser

Med et utvalg på 11 millioner titler og alltid gode priser, er Adlibris den selvkclare bokhandelen for alle som er glade i bøker. Hos Adlibris handler du raskt og enkelt. Vårt mål er å være en god leverandør til bibliotekene når det gjelder alt fra utvalg til priser og leveringstider.

Ta gjerne kontakt med vår kundeservice om du har spørsmål.

*Gjelder bare norske fastprisede bøker i bokgruppene 2 - 9.

Norges største bokutvalg

Adlibris

Sikkert og fleksibelt

Innlogging med lånekort og PIN-kode og lånekort på mobiltelefon. Kameraer overvåkning og styring av lyd ,lys, automater og annet utstyr på biblioteket.

Statestikk, support og service

Ta ut all ønskelig statistikk ved hjelp av vår webmodull smartadmin, der også gir mulighet for support 24/7.

Se mer om alle våre RFID produkter på www.axiell.no

MERÅPNET BIBLIOTEK

– en utvidet service til brukerne

smartbranch anvendes som et supplement til bibliotekets nåværende løsning med bemannet åpningstid, som en utvidet service for brukerne, samtidig utnyttes den fysiske plassen og bibliotekets fasiliteter, siden bibliotekets åpningstid kan utvides betraktelig.

Virker med alle biblioteksystemer

Vår Meråpne Bibliotek løsning kan integreres med alle biblioteksystemer, og Axiell har sammen med Bibliotheca levert mer enn 200 Meråpne Bibliotek til biblioteker i Norge, Danmark, Sverige og Finland .. og flere er på vei!

Tilgjengelighet

Mulighet for egendefinert veiledning til brukere på display ved innlogging.

Gi brukerne mulighet til å benytte alle bibliotekets tilbud når det passer dem best - både innlevering, utlån, reservasjon utenfor ordinær åpningstid.

AXIELL

INNHold

BOK og BIBLIOTEK

Nr. 3-2016 – Årgang 83

Bok og Bibliotek er et redaksjonelt uavhengig tidsskrift og redigeres i samsvar med Redaktør-plakaten og Vær Varsom-plakaten. Debattinnlegg og innkjøpte artikler uttrykker ikke nødvendigvis Bok og Biblioteks mening. Antall utgivelser: 6 per år.

I REDAKSJONEN

Odd Letnes, ansvarlig redaktør
odd.letnes@bokogbibliotek.no

POSTADRESSE

Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo
Telefon: 41 33 77 86
www.bokogbibliotek.no

UTGIVER

ABM-Media AS
Postboks 4 St. Olavs plass, 0130 Oslo

Frist for red. stoff		Ferdigtrykt
Nr. 1	15.01.	11.02.
Nr. 2	25.02.	17.03.
Nr. 3	12.05.	09.06.
Nr. 4	11.08.	08.09.
Nr. 5	06.10.	03.11.
Nr. 6	03.11.	01.12.

ABONNEMENT

DB Partner as, Postboks 163, 1319 Bekkestua
bob@dbpartner.no – Tlf 67 11 38 08

Forsideillustrasjon: Niels Poulsen

Grafisk produksjon: Arena Media AS

ISSN 0006-5811

ANNONSER

Lars-Kristian Berg
Telefon 930 03 338
lakris@lakrismedia.no

ANNONSEPRISER

Innside av omslag	kr. 11 900,-
Baksiden	kr. 13 900,-
Dobbelside	kr. 16 900,-
Helside	kr. 10 900,-
1/2 side	kr. 6 900,-
1/4 side	kr. 5 500,-

Hovedsaken

En biblioteksjef fikk en spesiell telefon fra ordføreren. En annen har lagt debattmøter på is etter ett forsøk. Bok og Bibliotek gir her en statusrapport fra norske bibliotekers arenasatsing 9-16

Bøker og lesing

Lesetips. Av Liv Gade	32
Lyrikk – Tove Ditlevsen	48
Leseopplevelse – Eva Jensen	50
Biblioteksliterne – teater som formidling	69

Bibliotek

Bibliotekene og kommunereformen - endringsprosesser og organisasjonskultur. Av Grete Bergh	26
Et kulellyn i biblioteket - 150 år siden Haakon Nyhuus ble født	41
Gi rom for ulike kompetanse	52
Vidunderblanke bibliotek i det fjerne – samtale med Ragnar Audunson	54
Lykkestund i stua – samtale med Knut Olav Åmås	58
Unikt bibliotek på Tøyen i Oslo	62
Malmbyen Narvik får et løft	71

Debatt og meninger

Politikk virker. Av Ragnar Audunson	18
Hva er verdien av et fagbibliotek? Av Lars Egeland	20
Ressursar nok til det meste. Av Georg Arnestad	23
Om iSchools og informationsvidenskap i Norge, Sverige og Danmark. Av Jack Andersen	24

MEDLEMSSIDER FRA NORSK BIBLIOTEKFORENING

– et bilag til Bok og Bibliotek	33
Opptrykk av bilag fra Norsk Bibliotekforenings bilag i nr 2/2016	75

Litteraturhuset ikke inn i Deichman

Å flytte Litteraturhuset inn i Nye Deichman i Bjørvika, vil kunne hindre Deichman i å innfri bibliotekloven.

Forslaget om å flytte Litteraturhuset inn i Deichmans nye hovedbibliotek i Bjørvika springer ut av de beste intensjoner. Ingen tvil om det. «Man ødelegger biblioteket hvis man bygger om første etasje til et kjøpesenter eller kontorer. Vi ønsker heller at man leier ut enkelte rom og avgrensede områder. Det mest nærliggende er å flytte Litteraturhuset og Cinemateket inn i biblioteket», sier Erling Dokk Holm, leder for Deichmans venneforening, til Aftenposten.

Forslaget er ikke uproblematisk. I siste versjon av bibliotekloven sier formålsparagrafen at folkebiblioteket også skal være et litteraturhus – «Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.» Hvis Litteraturhuset i Oslo flytter inn i det nye Hovedbiblioteket i Bjørvika, kan det vil bli vanskelig for Deichman å innfri loven. Oslo er tross alt ikke en så stor by at vi kan ha to selvstendige litteraturhus under samme tak.

Jeg tenker at Litteraturhuset bør bli hvor det er. Det vil gi både Litteraturhuset og Deichman de handlingsrommene de trenger for å utvikle seg videre, til å dyrke sin egenart. Vi trenger ikke å sentralisere all kultur i Oslo i Bjørvika. Det burde holde med Operaen, Munch og Hovedbiblioteket. Både Litteraturhuset og Deichman – og Oslos innbyggere – vil ha godt av den positive konkurransen som i dag finnes mellom bibliotekene og Litteraturhuset.

Bok og Biblioteks redaksjonsråd

Magnhild Johansen, biblioteket, Bodin vgs, Bodo

Petter von Krogh, Buskerud fylkesbibliotek

Live Kvale, UB, Universitetet i Oslo

Line Nybakk Akerholt, UB, Universitetet i Oslo

Kristin Elisabeth Røijen, Læringscenteret, Høgsk. i Oslo og Akershus

Åse Kristine Tveit, Høgskolen i Oslo og Akershus, avd ABI

I bunn og grunn handler det også om penger. Litteraturhuset mottar i dag offentlig støtte, som prinsipielt kunne ha gått til Deichman. Det er derfor viktig at Litteraturhuset makter å stå på egne bein uten at den offentlige støtten økes. Dersom ikke, bør det avvikle seg selv, i stedet for å bli liggende i kuvøse under Deichmans tak i Bjørvika. ■

Odd Letnes

odd.letnes@bokogbibliotek.no

Mangfold. Arenabegrepet rommer mange aktiviteter, både litteraturformidling, foredrag og debattmøter.

Halvferdig debattarena

Én biblioteksjef fikk en spesiell telefon fra ordføreren. En annen har lagt debattmøter på is etter ett forsøk. Bok og Bibliotek gir her en statusrapport fra norske bibliotekers arenasatsing.

AV OLAV ANDERS ØVREBØ
SENIORKONSULENT, UNIVERSITETET I BERGEN

S nart tre år er gått siden Stortinget utvidet folkebibliotekenes samfunnsoppdrag. Hvor langt er bibliotekene kommet i å fylle den lovbestemte rollen som «uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt»?

Folkebiblioteket som arena er utvilsomt fortsatt et byggeprosjekt. Rundt om i landet hamres og snekres det, både bokstavelig talt og i overført betydning. Siden 2015 har Nasjonalbiblioteket bevilget 24,7 millioner kroner til utvikling av folkebibliotekene til arenaer (status ved utgangen av februar i år). 17,7 av millionene er gått til teknisk utstyr og opprustning av bibliotekene for å gjøre dem mer egnet til å avholde arrangementer. Resten av midlene er gitt til konkrete arrangementer.

Arenabegrepet rommer mange aktiviteter, både litteraturformidling, foredrag, debattmøter og annet. I forbindelse med lovendringen i 2013 så Bok og Bibliotek grundig på biblioteket som debattarena, blant annet med en spørreundersøkelse, og i denne artikkelen vender vi tilbake til debattfunksjonen: Hvilke problemstillinger møter bibliotekene når de skal prøve og feile seg fram til en ny rolle som uavhengig arena for offentlig samtale og debatt?

Vi begynte erfaringsinnsamlingen med to ytterpunkter – en bykommune og en distriktskommune.

Konfrontasjon i sør

Etter kommunevalget høsten 2015 hadde Kristiansands biblioteksjef Anne Kristin Undlien en samtale med byens nye Høyre-ordfører.

– Han sa veldig tydelig til meg at «redaktøransvaret og ansvaret for profilen til arrangementene på biblioteket er det du som har», sier Undlien.

Slike møter er det nok ikke så mange biblioteksjefer som har hatt, men avklaringen var nødvendig. Bare noen måneder tidligere hadde Undlien vært gjennom en annen uvant øvelse for norske biblioteksjefer. Hun stilte på bystyremøte for å forsvare sin beslutning om å si nei til organisasjonen Stopp Islamiseringen av Norges (Sian) ønske om å bruke folkebiblioteket som lokale for et arrangement. Den daværende ordføreren – også han fra Høyre – hadde offentlig støttet Sian og ville ta saken opp i bystyret. Men ikke nok med det.

– Ordfører ringte meg for å spørre om jeg kunne ombestemme meg, sier Undlien.

Når det kom til stykket, stemte hele Høyres gruppe unntatt ordføreren for Undliens linje. Dermed var biblioteksjefens uavhengighet etablert via en særdeles tydelig og offentlig konfrontasjon. Det hører med til historien at rådmannen og kulturdirektøren støttet Undliens beslutning.

Undlien begrunnet avslaget til Sian med at folkebiblioteket ikke har møtelokaler de bare kan leie ut og overlate helt til en tredjepart. Biblioteket må uansett være involvert ved at ansatte må stille på jobb for å avvikle arrangementet. Da ønsket biblioteksjefen også å ha innflytelse på opplegget for debatten, og Undlien mente Sians debatt ville bli for ensidig.

Isteden arrangerte biblioteket selv en debatt der Sians leder Arne Tumyr var

med i panelet, men Tumyr opprettholdt ønsket om å arrangere debatt i egen regi. Til slutt ble saken satt på spissen for åpen scene i bystyret. Sian-saken er ennå ikke avsluttet – organisasjonen har klaget til Fylkesmannen og fått avslag, men anket dette videre til Sivilombudsmannen.

Når biblioteket skal være debattarena, får da biblioteksjefen en redaktørrolle? Det er likheter og ulikheter mellom en avisredaktør og biblioteksjefen som debatt-«redaktør», men prinsippene er de samme, mener Undlien.

– Redaktøren vinkler jo reportasjene. Man skal slippe alle til, men man gjør likevel bevisste valg. Man tenker for eksempel at nå er denne saken godt nok dekket, nå kan det være noe annet som kan stå på agendaen.

– Jeg mener fortsatt at redaktørrollen kan tillate et sånt grep og at dette ikke er diskriminering av Sian, legger hun til.

Debatter med høy temperatur dominerer ikke arena-tilbudet på Kristiansand folkebibliotek. Et fast arrangement er Fredagslunsj, der aktuelle forfattere og personligheter holder foredrag med påfølgende samtale. I samarbeid med det lokale Forum for tro og livssyn er det blitt arrangert debatter der alle livssyn har vært representert. Mer kontroversielle har debattene vært når byutvikling er på dagsordenen, forteller Undlien.

Kristiansand kan se fram mot en radikal forbedring av vilkårene for biblioteket som debattarena. I høst begynner ombyggingen av hovedbiblioteket, et prosjekt til 11,5 millioner kroner. I kjelleren skal det bygges et eget arrangementsrom med plass til 200 besøkende. ►

Det burde vært satt en strek over «uavhengig».

Marite Elisabeth Juul

Jeg ble overrasket over hvor langt mange allerede var kommet.

Monica Helvig

Finansieringen står den lokale Stiftelsen for store kulturanlegg i Kristiansand og kommunen for.

– Jo flere arrangementer vi har, jo mer irriterer vi oss over å løfte stoler og bord hver eneste gang. Å minimere det, og ha et rom som står der og er klart, det gleder vi oss til. Men vi kommer samtidig til å ha små arrangementer på biblioteket, det er veldig fint å ha det mellom bøkene også, sier Undlien.

Også på bemanningssiden er det rustet opp: I 2015 ble en egen stilling med ansvar for arrangementsutvikling opprettet.

I 2014 havnet Kristiansand midt på treet blant kommunene målt i frammøtte til arrangementer per innbygger (se faktasak). I 2015 økte besøkene til arrangementene for voksne med 147 prosent til drøyt 10000, forteller Undlien – så det kan tenkes at Kristiansand gjør et hopp på listen når biblioteksstatistikken for 2015 frigis før sommeren.

Publikumssuksess uten debatter

Folkebiblioteket i Tynset, en kommune i Hedmark med 5550 innbyggere, drives med 2,4 årsverk. Bibliotekets arenasatsing er av eldre dato enn lovendringen i 2013.

– Vi så jo hvor utviklingen gikk. Det er ikke nok for folkebiblioteket å låne ut bøker. Vi har alltid ønsket å være bevisste samfunnsansvaret vårt, og ha ord som kunnskap og demokrati langt framme i

hodet, sier biblioteksjef Tone Thorsen Stræte.

Et bokbad-konsept er blitt Tynsets hovedsatsing. Fagbokforfattere holder foredrag etterfulgt av samtale ledet av en fagperson fra lokalsamfunnet.

– Vi har i hvert fall en fast gruppe på 50. Det kommer rundt 75 hver gang. Vi hadde for eksempel Benedicte Ingstad som snakket om sin far Helge Ingstad, da kom det 130 stykker på en fredag kveld hvor det var 30 kuldegrader, sier Stræte.

Med dette opplegget havnet Tynset i 2014 høyt oppe på listen over kommunene med flest fremmøtte på arrangementer per innbygger (se faktasak).

Det som skjedde da Stræte og Tynset ville utvide med debattarrangement, er kanskje illustrerende for noen av utfordringene i mindre kommuner. Biblioteket ble med på prosjektet «Biblioteket – tar den lokale debatten», i regi av fylkesbibliotekene i Sør-Trøndelag, Hedmark og Oppland. Her fikk bibliotekarene opplæring i hvordan å arrangere en god debatt, blant annet av Erik Wold, tidligere ansvarlig for Debatten på NRK TV.

Stræte ønsket å sette søkelyset på utviklingen av Tynset som tettsted. Etablering av kjøpesenter ved et veikryss utenfor sentrum var på dagsordenen. Forberedelsen til møtet kunne ikke vært mer forskjellig enn i Kristiansand: Stræte diskuterte debattopplegg og prinsipper med ordføreren i forkant av debatten, og

det hele endte med at ordføreren selv stilte som debattleder.

– Det høres litt merkelig ut, men det fungerte faktisk veldig bra. Vi hadde flere samtaler i forkant om bibliotekets rolle som uavhengig, og han gikk ikke over streken, sier Stræte.

Arkitekt Peter Butenschøn innledet debatten med et bildeforedrag, og blant paneldeltakerne var Bondelaget og den lokale næringsforeningen.

Et vellykket debattmøte til tross, Stræte har bestemt at biblioteket konsentrerer seg om bokbad-konseptet framover. Ingen nye debattmøter er planlagt. Årsaken er ganske enkelt prioritering av begrensede ressurser. Uten økte bevilgninger er det ikke plass til debatter.

– Jeg brukte uhorvelig mye tid – altfor mye tid. Jeg tok en telefon til lokalavisene og spurte om de ville samarbeide med biblioteket, men de var ikke interessert. Det er litt trist, men vi jobber ut fra den ideen om at det vi velger å gjøre, det skal vi gjøre ordentlig, sier Stræte.

Kompetansebygger

Historiene fra Kristiansand og Tynset vitner om svært ulike forutsetninger for å bygge biblioteket som debattarena. Få har flere ferske inntrykk av mangfoldet i bibliotek-Norge enn Monica Helvig, prosjektleder for bibliotekutvikling ved Nasjonalbiblioteket. Siden høsten 2015 har hun jobbet spesielt med arenautvikling i folkebibliotekene, og har rullet å

Ordfører ringte meg for å spørre om jeg kunne ombestemme meg.

Anne Kristin Undlien

Biblioteket skal konsentrere seg om bokbad-konseptet framover.

Tone Thorsen Strate

besøke 46 folkebibliotek og 13 fylkesbibliotek. Hvordan ligger de an med arena-byggingen?

– Det er litt vanskelig å oppsummere fordi bibliotekene er så ulike, både i fysisk størrelse og antall ansatte. Men jeg ble overrasket over hvor langt mange allerede var kommet. De har jobbet med arrangementer over lang tid og hadde en god tanke om hva man kan lage i biblioteksrommet. Så er det en del hvor det skorter litt på den praktiske biten, men det er det enkelt å gjøre noe med, sier Helvig.

Helvig arbeidet i åtte år som nestleder på Litteraturhuset i Oslo (og har altså fulgt Aslak Sira Myhre over til Nasjonalbiblioteket). Ute i bibliotekene gir hun råd og holder kurs for å bygge opp kompetansen som trengs til å lage gode arrangementer. Arrangørkompetanse dreier seg både om å lage et godt program – godt innhold – og den tekniske gjennomføringen, framholder Helvig.

På innholdssiden er det nyttig å stille seg noen grunnleggende spørsmål – hvem, hva og hvorfor.

– Hvem er dette arrangementet for, har vi en bestemt målgruppe i tankene, hvem passer dette for? Hva er kjernen i innholdet? Noen ganger lager man arrangementer hvor man ikke selv vet hva innholdet er. Hva er det man skal diskutere, hvorfor trekker man inn de elementene? Og hvorfor skal akkurat mitt bibliotek lage dette arrangementet – er det riktig i

forhold til lokalsamfunnet? Man bør stille seg noen av disse spørsmålene for å presisere innholdet, så det ikke blir tilfeldig hva man har på programmet, sier Helvig.

Den tekniske siden gjelder selve gjennomføringen av arrangementet. Man skal planlegge, kontakte folk, sette ut stoler, ordne med lyd, lys og vannglass til gjestene, ønske velkommen, ta godt vare på gjestene – mange detaljer som kan høres banale ut, men som man må lære seg.

Et annet nøkkelbegrep i arena-tenkingen er publikumsutvikling. Bibliotekene bør ta utgangspunkt i lokalsamfunnet og identifisere hvem som er kjernepublikumet, for så å forsterke de relasjonene, framholder Helvig.

– Publikumsutvikling handler egentlig om relasjonsbygging over tid – man skaper et forhold til brukerne av biblioteket. Så må man utvide publikumsgrunnlaget underveis, og det gjør man gjerne via hvilke arrangementer man har og hvordan man presenterer det utad. Nr. 1 er å ha et godt innhold, nr. 2 er å presentere det innholdet på en skikkelig måte. Akkurat det siste er det mange som glemmer, sier hun.

Kan biblioteket være uavhengig?

Det arbeides altså med arenautvikling, lokalt og sentralt, men går utviklingen i riktig retning? En som er skeptisk til det, er Marite Elisabeth Juul, skolebibliotekar ved Presterød ungdomsskole i Tønsberg.

Etter å ha gått gjennom debatt-tilbudet i et hundretalls folkebiblioteker, la hun i mars ut et innlegg på diskusjonslisten Biblioteknorge. En smakebit:

«All viraken omkring tilføyselen til §1 i Bibliotekloven om at «Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt», ser for meg ut til å være stor ståhei for (nesten) ingenting.»

Naturlig nok var ikke alle enige med henne. Hun ble blant annet kritisert for å være for opptatt av å forvente kontroversielle debatter på bibliotekene. Men reaksjonene fikk henne ikke til å revurdere kritikken. De fleste av svarene pekte på initiativer ved bibliotekene som riktignok har med viktige oppgaver som folkeopplysning å gjøre, men lite av det gjaldt debatt, mener Juul.

– Folkeopplysning er kjempeviktig, så det var ikke det at jeg synes det er feil fokus eller noe sånt. Men det er nettopp det at man har snakket om det som om alle bibliotek nå har kastet seg over å drive debatter. Mens når man undersøker, er det egentlig ganske lite av det, sier hun.

Juul mener at noe av problemet ligger i lovens formulering om «uavhengig møteplass». Samtidig som folkebiblioteket er avhengig av bevilgninger fra kommunens politiske flertall, erklærer loven at det skal være uavhengig.

– Det burde vært satt en strek over «uavhengig». Det kunne stått at bibliote-

ket skal være en møteplass og arena for offentlig samtale og debatt. Det er kjempefint. Men uavhengig – jeg skjønner ikke helt hvordan det kunne passere, sier Juul.

Men er bibliotekets uavhengighet og kommunale finansiering virkelig en uløselig motsetning? Nei, mener professor Ragnar Audunson ved Høgskolen i Oslo og Akershus. Han viser til at biblioteket som institusjon har tradisjon for uavhengighet i måten de redigerer og bygger opp tilbudet sitt – samlingene – på.

– Det er rotfestet at biblioteket og bibliotekaren har en uavhengig rolle – at ingen rådmann eller politiker kan komme og si at nei, den eller den boka skal ikke inn i samlingen, sier Audunson.

Den tradisjonen for uavhengighet kan overføres til utøvelsen av bibliotekets rolle som debattarena, mener han.

Vi har også tradisjon i Norge for at noen offentlige institusjoner har en stor grad av frihet, påpeker Audunson.

– Universitetene og høyskolene er jo det. De har vært en del av den offentlige sfæren på en annen måte enn andre statlige og kommunale virksomheter. Eller allmennkringkasteren, som også tradisjonelt er statlig eid. Så jeg tror jo at bibliotekene kan plasseres inn i den tradisjonen. Hvis det er politisk aksept for det, så kan det gi større grad av uavhengighet enn hvis du er avhengig av andre eksterne finansieringskilder som er mer markedsstyrte, sier han.

Audunson er enig i at bibliotekaren som kommunal tjenestemann kan møte utfordringer når uavhengigheten skal realiseres.

– Men nettopp derfor synes jeg det er veldig viktig at det står i lovteksten. Den faglige uavhengigheten som biblioteka-

ren tradisjonelt har hatt når det gjelder å utvikle samlingene, må være der også når det gjelder å utvikle biblioteket som arena for offentlig samtale.

Utvidelsen av bibliotekloven må ses som en iverksettelse av infrastrukturkravet som ble innført i ytringsfrihetsparagrafen i Grunnloven i 2004, framholder Audunson. Der slås det fast at myndighetene skal «legge forholdene til rette for en åpen og opplyst offentlig samtale.»

– Det er et grunnlovsfestet offentlig ansvar, og de kommunale og offentlige finansierte bibliotekene skal ta en del av det ansvaret, sier Audunson.

Budsjett-bråstopp?

Selv når uavhengigheten er markert, er knappe ressurser mange steder en åpenbar begrensning for biblioteket som debattarena. Nå flyter prosjektmidlene fra Nasjonalbiblioteket, men hva med arena-driften på lang sikt? Marite Elisabeth Juul ser for seg at magre budsjetter vil sette en effektiv stopper for arenasatsingen.

– Mange av kommunene er bitte små. Det som er hovedproblemet for mange, vil jeg tro er ressursene. Man har nesten ikke penger til noen ting, ikke de gode, gamle oppgavene heller. Det jeg har inntrykk av, er at man leter desperat etter noe som skal gjøre biblioteket veldig interessant for de som bevilger, og

Den faglige uavhengigheten som bibliotekaren tradisjonelt har hatt når det gjelder å utvikle samlingene, må være der også når det gjelder å utvikle biblioteket som arena for offentlig samtale.

Ragnar Audunson

dermed er man glad i å kaste seg på nye ting. Så går det en kort stund hvor man får prosjektmidler, men så er man straks tilbake i den gamle, sure virkeligheten med veldig begrenset budsjett.

I Kristiansand er Anne Kristin Undlien spent på hva oljesmellen gjør med kommuneøkonomien. Hun har varslet politikerne om at biblioteket vil trenge driftsmidler til arenasatsingen.

– Hva det vil resultere i, vet jeg ikke, der kan jeg bare håpe og satse på at vi jobber så godt og målrettet at det gir oss uttelling. Vi har også gått inn i budsjettet og omdisponert for å ha driftsmidler til arrangementer, så det har vi bevisst satset på.

I økonomidebatten bør det med at arenautvikling ikke må være et rent nullsumspill der ny aktivitet nødvendigvis

DAG OG TID

TIPS ein typisk Dag og Tid-lesar som ikkje les Dag og Tid om Dag og Tid

Send SMS med kodeordet **TYPIISK** til **2007** og vent på svarmelding for å tilby tre gratis prøvenummer med automatisk stopp til folk du trur vil ha glede av avisa. Eller sjå www.dagogtid.no/TYPIISK

fortrenger andre oppgaver. Monica Helvig har for eksempel erfart at økt arrangørkompetanse gir mer effektiv tidsbruk. Det tar mye tid å komme i gang, men etter hvert får man til arrangementer på en fjerdedel av tiden man brukte i starten, anslår hun.

Den profilerte bibliotekaren

Arenasatsingene varierer i størrelse og ambisjonsnivå rundt om i landet, men det bør ikke glemmes at byggeprosjektene hviler på samme prinsipp: Lovfestingen av arenafunksjonen. I debattprosjektet i Sør-Trøndelag, Hedmark og Oppland ble bibliotekene som deltok spurt om de ville arrangere flere debatter. De aller fleste svarte bekreftende, og flere trakk fram lovteksten.

«Vårt bibliotek kommer til å arrangere flere debatter fordi loven pålegger oss det og fordi vi selv ser biblioteket som en viktig lokal arena for meningsutveksling,» svarte ett bibliotek.

«Vi tror at vi ved å engasjere oss i lokale tema, unngår å bli betraktet som et avleggs og uinteressant bokloft av folk som ikke pleier å bruke biblioteket ellers,» svarte et annet.

At debatter synliggjør biblioteket overfor lokalbefolkningen og tiltrekker nye brukergrupper, er et argument flere bruker. Debattsatsinger kan så å si skape en ny type offentlig person – den profilerte bibliotekaren. Anne Kristin Undliens erfaring er det beste eksemplet på det; konflikten om Sian-saken ledet til portrettintervju i regionavisen Fædrelandsvennen.

– Biblioteket og bibliotekaren selv blir synlig og eksponert på en litt annen måte enn det man ble tidligere. Det kan skape oppmerksomhet i lokal presse og folk snakker om det – det er nok en del som synes det er litt vanskelig å trå ut av den komfortsonen, sier Monica Helvig.

Undlien mener at biblioteksjefen skal ta rollen som debattarrangør når det er en viktig sak i lokalsamfunnet som trenger en åpen debatt – med den eksponeringen det i så fall kan føre med seg.

– Jeg kan tenke meg, for eksempel, at i noen deler av landet har debatten om ulv vært betent – skal den skytes eller skal den fredes. Jeg synes jo den typen debatter er viktig at blir tatt på biblioteket, selv om det vil skape ganske høy temperatur. ■

Arenatoppen

I Nasjonalbibliotekets statistikk om folkebibliotekene er også antall arrangementer registrert. Dette dekker alle typer arrangementer, ikke bare debattmøter. De siste tallene er for 2014. 2015-tallene utgis før sommeren.

Bok og Bibliotek har sett på hvordan folkebibliotekene kommer ut når antall arrangementer og frammøtte deles på innbyggertallet i kommunen. Det gir en indikasjon på hvor aktivt biblioteket er på arrangementsfronten, og oppslutningen blant brukerne (en feilkilde her vil være at noen brukere vil besøke arrangementer i biblioteket i en annen kommune enn den de bor i).

Antall frammøtte på arrangementer i folkebiblioteket per innbygger i kommunen, 2014. De ti beste.

1. Berg (Troms)
2. Svalbard
3. Vang (Oppland)
4. Vevelstad (Nordland)
5. Fyresdal (Telemark)
6. Vikna (Nord-Trøndelag)
7. Lom (Oppland)
8. Masfjorden (Hordaland)
9. Dønna (Nordland)
10. Modalen (Hordaland)

Vikna er størst av disse kommunene med 4321 innbyggere. Tynset, som er omtalt i artikkelen, kom på 18. plass i denne rangeringen. Kristiansand var nr. 194 av totalt 428 kommuner (Svalbard medregnet).

Antall arrangementer i folkebiblioteket per innbygger i kommunen, 2014. De ti beste.

1. Vevelstad
2. Fyresdal
3. Utsira (Rogaland)
4. Masfjorden
5. Nesna (Nordland)
6. Vikna
7. Bygland (Aust-Agder)
8. Vang
9. Svalbard
10. Herøy (Nordland)

De store kommunene

Ser en på antall frammøtte på arrangementer totalt sett, er det ikke overraskende Oslo som topper med 69235 besøkte. Bergen (40768) og Stavanger (40416) ligger på 2. og 3. plass.

Vi har også laget en egen rangering av folkebibliotekene i store kommuner.

Antall frammøtte på arrangementer i folkebiblioteket per innbygger i kommunen, 2014, i kommuner med over 30000 innbyggere. De ti beste av totalt 28 kommuner.

1. Stavanger (bildet)
2. Ringsaker
3. Tromsø
4. Tønsberg og Nøtterøy
5. Moss
6. Asker
7. Bergen
8. Arendal
9. Sandefjord
10. Drammen

Strever med å oppfylle paragraf

Rennesøy- og Sola folkebibliotek sliter med å både forstå og oppfylle den nye formålsparagrafen.

TEKST: TERESE TORGENSEN
FOTO: STAVANGER BIBLIOTEK, PRIVAT

I 2014 ble det bestemt at folkebibliotekene i Norge skulle være en uavhengig og aktiv møteplass for debatt i lokalsamfunnet. Men å få det til i praksis har ikke vært like enkelt som det høres ut, spesielt ikke for de mindre bibliotekene. Det forteller biblioteksjef Randi Myklebust ved Sola folkebibliotek.

– For det første er det vanskelig å vite hvordan vi skal tolke paragrafen og for det andre koster det en del penger å arrangere disse ekstra aktivitetene. Vi får ikke noe ekstra penger til det og må snu på kronene. Siden paragrafen kan tolkes på mange måter har vi valgt å tolke den ganske vidt, sier Myklebust.

Skaper mer aktivitet

Sola folkebibliotek er hovedbiblioteket i landbrukskommunen i Rogaland som huser 26.000 innbyggere. Etter at bibliotekloven ble endret i 2014 har biblioteket økt antall arrangementer betraktelig. Det er biblioteksjefen fornøyd med.

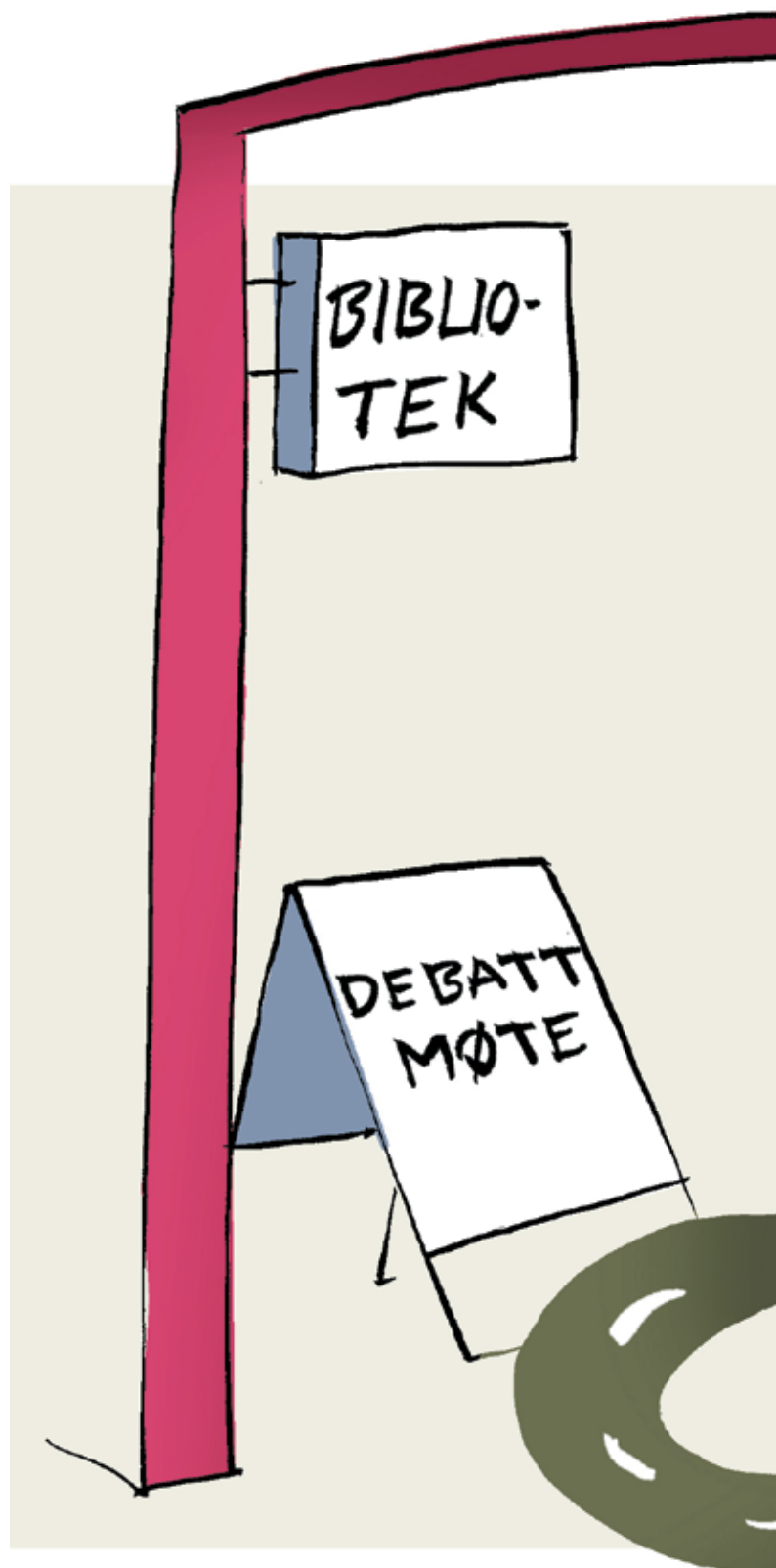
Hvert år har de mellom åtte og 10 voksenarrangementer. Noen av temaene de har hatt til nå er flyktningkrisen, vegansk mat og lokalhistorie om Sola flyplass under andre verdenskrig.

– Jeg synes paragrafen er viktig fordi den er med på å trekke flere besøkende til biblioteket og spesielt de som kanskje ikke er vant til å komme hit til vanlig. Den gir oss også et ekstra puff til å holde flere arrangementer og nå som bibliotekene ikke lenger bare er et sted der folk låner bøker er dette nødvendig, sier Myklebust.

Biblioteksjefen i Rennesøy kommune er enig med Myklebust at paragrafen er nødvendig og er med på å gjøre bibliotekene enda mer synlige i samfunnet.

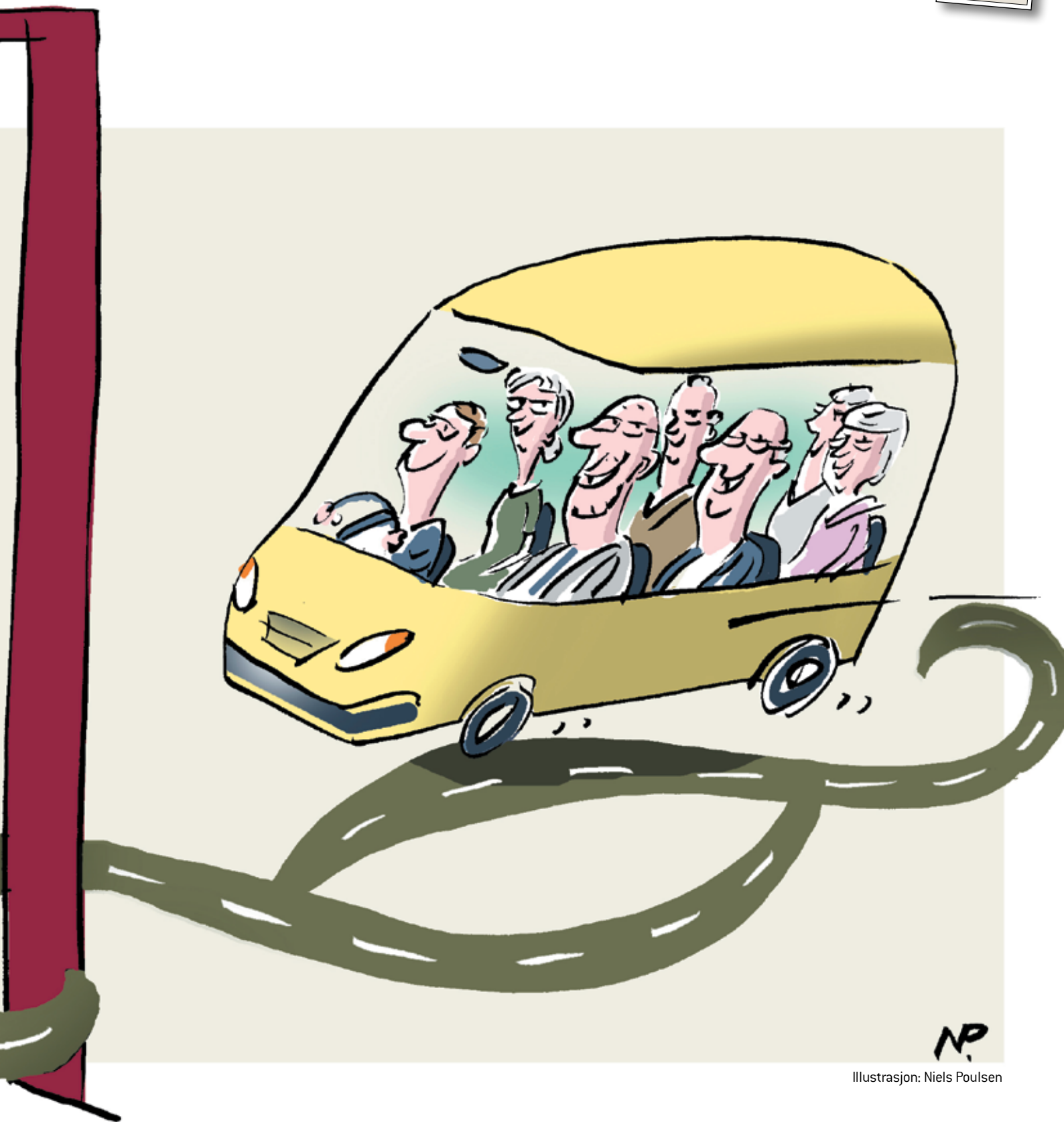
– Det er helt topp at paragrafen har kommet. Vi har et samfunnsoppdrag om å formidle mer enn bare bøker, og det er mange engasjerte besøkende som kommer hit hver uke. Den er med på å løfte de små bibliotekene, men samtidig er den veldig utfordrende og skremmende for mange biblioteksjefer, sier Bjørg Kristin Helland Bø.

Hun har vært biblioteksjef i Rennesøy kommune i 42 år og synes bibliotekene er i ferd med å utvikle seg i en positiv retning.

Krevende paragraf

Siden Rennesøy er en liten kommune med rett under 5.000 innbyggere har biblioteket bare en og en halv stilling å fordele alle arbeidsoppgavene på. Det synes biblioteksjefen er utfordrende spesielt nå som paragrafen krever at de har enda flere arrangementer enn tidligere.

Illustrasjon: Niels Poulsen

– Det er mye penger vi kan søke på for å holde debatter og andre arrangementer, men når vi bare har en og en halv stilling har vi ikke tid til å søke på disse midlene. Vi har derfor gått glipp av mye penger. Vi snur og vender på hver eneste krone og har måttet nedprioritere innkjøp av nye medier for å få det til, sier hun.

Bø håper paragrafen kan hjelpe bibliotekene til å bli synlige-

re i samfunnet. I tillegg til å gjøre politikere oppmerksom på hvor viktig biblioteker er på små steder der det er få eller ingen andre uavhengige møteplasser.

– Kanskje dette kan hjelpe oss å få enda mer støtte uten at vi skal måtte bruke alt for mye av ressursene våre til å søke om penger, undrer biblioteksjefen.

Økning. Biblioteksjef Randi Myklebust i Sola kommune forteller at de hadde noen få arrangementer før bibliotekloven ble endret, men at antallet nå har økt betraktelig.

Ikke nytt. – Dette er ikke noe nytt for oss. Vi har arrangert debatter i mange år, men nå har vi formalisert det og det er veldig bra, sier biblioteksjef Bjørg Kristin Helland Bø i Rennesøy kommune.

Variasjoner. Ifølge forsker Sunniva Evjen er det opp til hvert enkelt bibliotek å finne sin form og tolkning av formålsparagrafen. Foto: Sonia Balci/HiOA.

Bedre kvalitet på arrangement

Men selv om Bø synes paragrafen er utfordrende både økonomisk og tidsmessig, innrømmer hun at de har arrangert debatter på biblioteket i flere tiår.

– Vi har holdt på med dette i flere år før bibliotekloven ble endret i 2014, men den har vært med på å løfte arrangementene våre til et høyere nivå. Det synes vi er veldig bra, sier Bø.

Forfatterforedrag, språkkafé, spillkvelder og bibliotekbuss for pensjonister er bare noe av det de tilbyr rennesøybuene. Rett over jul startet de også opp med dialogmøter. Biblioteksjefen planlegger å arrangere et par debattmøter i året. Til nå har det vært Rennesøy sentrum som har blitt diskutert på de tre første møtene.

– Dialogmøtene er en nabopratt på biblioteket der vi inviterer folk utenfra til å snakke om ulike temaer. Vi har for eksempel hatt en kunstner som har sett på sentrum med et kunstnerblikk og en rektor fra landbrukshøgskolen som har snakket om mobilisering i sentrum. På det tredje møtet inviterte vi innbyggerne til å fortelle hvordan det er å bo i kommunen og hvordan de kunne tenke seg at sentrum så ut, forteller hun.

Fornøyd bruker

En av de som er glad for at bibliotekene nå skal være en aktiv møteplass for lokalbefolkningen er pensjonist Kirsten Finnesand fra Mosterøy. Hun reiser med bibliotekbussen hver onsdag. Da blir pensjonistene kjørt til og fra biblioteket slik at de får låne bøker, høre på et foredrag og diskutere det de har hørt over en kopp kaffe og en liten matbit.

– Jeg synes det er bra at bibliotekene ikke lenger bare tilbyr utlån av bøker,

men at de nå har debatter og andre arrangementer også. Det er spesielt kjekt for oss pensjonister fordi vi blir lett sittende i hver vår stue, mens nå får vi mulighet til å komme oss ut og møte andre mennesker, sier Finnesand. Hun har selv arbeidet som bibliotekar i Rennesøy kommune i 20 år.

Skryter av små biblioteker

Forsker Sunniva Evjen er fornøyd med hva de små bibliotekene har fått til på så kort tid. Hun har lagt merke til at det har skjedd en eksplosjon av arrangementer av ulik art og synes det er morsomt å se hvor mange måter det kan løses på. I Lørenskog så hun for eksempel ungdommer som debatterte i form av rollespill.

– Det var morsomt, kreativt og sikkert veldig lærerikt for alle involverte. Mange bibliotek fokuserer på debatt rundt kommunesammenslåing. Det er superaktuelt for mange, og ikke minst en viktig lokal sak de fleste steder. Det å gi publikum tilgang til for eksempel politikere og ordførere er en måte å skape dialog og minke avstanden mellom innbyggere og beslutningstakere, sier Evjen.

Hun er førsteamanuensis på fakultetet for samfunnsfag på høyskolen i Oslo og Akershus, og har forsket på hvordan biblioteksjefer har vurdert paragrafen, sin egen rolle og hva de ser på som er viktig for å oppfylle den. Evjen er ikke i tvil om at formålsparagrafen er viktig dersom folkebibliotekene skal fortsette å være en viktig aktør i fremtiden.

– Den er med på å synliggjøre bibliotekene som en institusjon. Det handler ikke bare om å arrangere store debatter, men at hvert enkelt bibliotek finner sin

form og tolkning av paragrafen, forklarer forskeren.

Løsning på utfordringene

Selv om den er nødvendig for at bibliotekene skal overleve den digitale tidsalderen har Evjen forståelse for at små biblioteker synes det er utfordrende å oppfylle den.

Hun skjønner godt at det kan være vanskelig å prioritere arrangementer som er krevende å organisere, promotere og gjennomføre når du kanskje er sjef og eneste ansatt i biblioteket. Forskeren legger til at det er viktig å huske på at du ikke trenger å gjøre alt alene.

– Biblioteket har kanskje lokaler, men få ressurser. Det å samarbeide med andre lokale medier, radio, skoler eller organisasjoner kan være en måte å få til noe spennende. Hvis bibliotekene er små, må man kanskje tenke motsatt. Hvor kan vi gjennomføre en debatt, eller en samtale om et aktuelt tema? Jeg tror generelt at biblioteket er en institusjon mange aktører vil vært interessert i å samarbeide med. Eller kan man tenke digitalt? En facebook-debatt i regi av biblioteket, spør hun.

Forskeren avslutter med å fortelle at små biblioteker bør fokusere på det lokale og hva som kan være interessant for lokalbefolkningen.

– Det skal være en måte å få innsikt i ulike sider av en sak. Like viktig tror jeg det er å tenke utover det tradisjonelle debattforumet. Jeg savner ofte mer innsiktsfulle samtaler, der målet er å gå i dybden på et tema, slik at deltakeren og intervjuobjektet får snakke. Det må selvsagt være en moderator som stiller spørsmål og holder i trådene men den type dialog skulle jeg ønske vi kunne få mer av, sier Evjen. ■

Arrestert på bibliotek

Melissa Ann Shepard (80) omtales som en av Canadas farligste kvinner, med et rullebladet som består av blant annet drapet på én av sine tidligere ektemenn og neddoping av en annen. Hun har fått tilnavnet «Internetts sorte enke», på grunn av gjentatte forbrytelser hun har begått mot menn hun har truffet på nettet. I mars slapp hun ut av fengsel med blant annet internettforbud. Under en måned senere ble hun observert på en pc med internett på et bibliotek i Nova Scotia, og ble nok en gang arrestert, melder BBC. ■

Ansiktsløft for Bekkestua bibliotek

Bekkestua bibliotek har åpnet sine dører etter flere måneder med renoveringsarbeid. Biblioteket har fått lavere reoler for å slippe inn mer lys, samt nymalte vegger, nye gulvbelegg og nye møbler. «Vi ville også ha arrangementssoner, eller scener, i biblioteket, og har nå fått tre stykker. En med tidsskrifter, en for barn og en til musikk. På disse kan vi ha foredrag, teater, bokprat, lanseringer, eventyrstunder og små konserter», forteller biblioteksjef Trine O. Schøning til Budstikka.no ■

vi bibliotek

Vi ønsker deg varme og late feriedager i sommersolen!

 mikromarc

Riktig god sommer!

Bibliotekenes IT-senter
22 08 34 00 - www.bibits.no

Politikk virker

Statlig kultur- og bibliotekpolitikk virker, mener Ragnar Audunson og løfter fram tall fra de nasjonale undersøkelsene av bibliotekbruk som har vært gjort siden 1978.

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS, AVD. ABI

Fra siste halvdel av 1970-tallet til siste halvdel av 1980-tallet økte bruken av norske folkebibliotek eksplosivt. Var det et eksempel på at statlig politikk virker? Var det tiltakene som ble gjennomført som følge av bibliotekloven som trådte i kraft i 1972 med dens krav til fagutdanning og de kraftfulle styringsmulighetene loven ga Statens bibliotektilsyn, som ledet til den eksplosjonsartede økningen?

Da Statistisk sentralbyrå gjennomførte den første nasjonale undersøkelsen av bibliotekbruk i 1978 hadde den nye loven virket noen få år. Dette året var det ifølge SSBs undersøkelse 24 prosent av befolkningen i Norge fra 16 år og oppover som hadde brukt folkebibliotek. Norske bibliotekarere kunne se misunnelig i retning Danmark der det også ble gjennomført en nasjonal brukerundersøkelse i 1978. Den viste at 47 prosent av danskerne var bibliotekbrukere.

Et iøynefallende trekk ved den første norske undersøkelsen var at det ikke var noen forskjell i brukerandelen etter kjønn. Det var 23 prosent av mennene og 25 prosent av kvinnene som oppga å ha brukt biblioteket minst en gang siste år. Om kjønn slo lite ut i 1978, ga utdanning kraftige utslag. Blant dem med utdanning på ungdomsskolenivå var det 18 prosent som oppga å være brukere sammenlignet med 25 prosent av dem med utdanning på gymnasnivå og hele 43 prosent av dem med utdanning på universitets- og høghskolenivå. Lån av bøker dominerte. Av hele befolkningen var det i 1978 18 prosent som hadde lånt skjønnlitteratur mens 12 prosent hadde lånt fagbøker. Fem prosent hadde sett på utstillinger eller vært på arrangement. Om vi bare ser på dem som faktisk hadde brukt biblioteket, var det 72 prosent som hadde lånt skjønnlitteratur, 54 prosent hadde lånt faglitteratur mens 20 prosent hadde

sett utstillinger eller vært på arrangementer i biblioteket – 16 prosent av brukerne hadde sett på utstillinger mens fire prosent hadde vært på arrangement.

Hva skjedde mellom 1978 og 1988?

For da Statistisk sentralbyrå gjennomførte sin andre bibliotekundersøkelse i 1988, dokumenterte den en eksplosiv økning i bibliotekbruken. Andelen som oppga å ha brukt biblioteket minst en gang siste år, var da økt fra 24 til 45 prosent. Andelen regelmessige brukere – personer som brukte biblioteket fra tre til fem ganger i året eller hyppigere – utgjorde en tredjedel av respondentene, altså mer enn den totale andelen brukere i 1978. Brukerandelen økte markant i alle utdanningsgrupper i denne ti-årsperioden. Blant dem med utdanning på ungdomsskolenivå økte den fra 18 til 31 prosent, blant de universitetsutdannede fra 43 prosent til 62. Hva kan forklare eksplosjonen i bibliotekbruk mellom 1978 og 1988? I løpet av denne ti-årsperioden gikk Norge fra en posisjon milevis unna dansk nivå til nesten å komme opp på siden av Danmark i andelen bibliotekbrukere. Siden har brukerandelen vært noenlunde stabil på det nivået som ble nådd i 1988. SSBs undersøkelser i 1998 og 2006 viste en beskjeden økning opp til henholdsvis 47 og 48 prosent. Så fikk vi altså fallet ned til 40 prosent i 2015-undersøkelsen. Hovedinntrykket er allikevel stabilitet noe som også understrekes av SSBs kulturbarometer for 2013 som viste en brukerandel på nivå med det man fant i 2006.

En kandidat til å forklare eksplosjonen fra 1978 til 1988 er bibliotekloven som trådte i kraft i 1972. Den ga Statens bibliotektilsyn effektive styringsredskap knyttet til statstilskudd. Tilsynet utviklet veiledende normer for samlingsutvikling og lokaler og statlige tilskudd var fram til

1985 avhengig av at kommunene fulgte Bibliotektilsynets standarder og retningslinjer. Loven knesatte prinsippet om at kommuner med 8000 innbyggere eller mer skulle ha fagutdannet biblioteksjef – fra 1985 ble dette utvidet til å gjelde alle kommuner. Det er rimelig å anta at de styringsredskapene som loven ga tilsynet – styringsredskap som forsvant med det nye inntektssystemet for kommunene og den påfølgende revisjonen av bibliotekloven i 1985 – ledet til en kvalitetsheving på samlingene, lokalene og tilgangen på bibliotekfaglig hjelp og veiledning. I 1978 hadde loven og den faglige kvalitetshevingen den ledet til, virket i kort tid. Utover på 80-tallet kunne man høste fruktene. Er det det vi ser av disse tallene? I de tre undersøkelsene som er gjennomført etter 1988, har brukerandelen variert rundt det nivået som ble etablert på 1980-tallet.

Nå er man bekymret for tallene fra SSBs 2015-undersøkelse som viser en nedgang til 40 prosent. Men ser vi på utviklingen over tid, er det stabiliteten fra 1988 og framover som er iøynefallende. Det understrekes også av SSBs kulturbarometer fra 2013, som viser en brukerandel på linje med toppmålingen i 2006.

Men hva har skjedd med mennene?

I 1978 var det, som vi har sett, ingen forskjell i andelen brukere etter kjønn. Men fra og med målingen i 1988 endrer dette seg. Da hadde brukerandelen blant kvinnene økt til fra 25 til 51, mennenes fra 23 til 40 – altså en prosent differanse på 11 mellom kvinner og menn. I 1998 hadde kvinnene økt til 55 prosent, mennene til 39. Kvinnenes brukerandel spratt opp til 60 i 2006, mens mennene falt tilbake igjen til 35 – nivået fra 1988. I den siste undersøkelsen fra 2015 ligger kvinnene fremdeles omtrent på 1988-nivå med en

brukerandel på 49, mens mennene med sitt fall ned til 31 prosent nærmer seg å snuse på bunnivået fra 1978. Her er det utfordringer for en ny bibliotekpolitikk.

Også når det gjelder hva slags tjenester og tilbud som brukes, er det noen interessante utviklingstrekk.

I den første surveyundersøkelsen fra 1978 var det utlån av bøker som dominerte. 72 prosent av brukerne hadde lånt skjønnlitteratur mens 54 prosent hadde lånt faglitteratur. Plater og kassetter var det forsvinnende få som hadde lånt – bare tre prosent. Utstillinger oppga 11 prosent at de hadde sett på, mens fire prosent hadde vært på arrangement i biblioteket.

I 1988, da brukerandelen som vi har sett hadde eksplodert, hadde andelen av brukerne som lånte skjønn- eller faglitteratur gått noe ned til henholdsvis 64 og 46 prosent. Andelen boklånere var gått ytterligere ned i 1998, særlig andelen som lånte skjønnlitteratur – et tilbud som 50 prosent av brukerne da oppga å ha benyttet. I de to seineste undersøkelsene fra 2006 og 2015 har andelen brukere som har lånt skjønnlitteratur variert fra 57 prosent i 2006 til 54 prosent i 2015 – altså et stabilt lavere nivå enn i 1978.

Man skulle tro at utdannings-revolusjonen ville lede til en økning i andelen som låner fag- og lærebøker, men det har ikke skjedd. I 88, 98 og 2015 lå andelen som lånte slik litteratur på henholdsvis 44, 46 og 48 prosent – altså stabilt og noe under tallene fra 78. Unntaket er 2006 da 57 prosent oppga å ha lånt fagbøker.

En interessant endring er den kraftige økningen i andelen som låner barne- og ungdomslitteratur. I 1978 var det 25 prosent av brukerne som oppga å ha lånt barnelitteratur. Den største andelen fant man naturlig nok i den aldersgruppa der det er normalt å være småbarnsforeldre – dem mellom 25 og 44 år. 48 prosent av dem hadde lånt barnebøker. I gruppa mellom 16 og 24 år var det så å si ingen som lånte slik litteratur – mellom 2 og 3 prosent. Men i løpet av tiårsperioden fram til 1988 endret dette seg dramatisk. Da var riktignok spørsmålsstillingen endret. Nå spurte man etter lån av barne- og ungdomslitteratur. 36 prosent av alle brukerne oppga nå å ha lånt dette, og blant 16 – 24-åringene gikk andelen opp fra under 3 ti år før til nesten 30 prosent. I undersøkelsene siden har dette vært noenlunde stabilt. I 2015 var andelen brukere som oppga å ha lånt barne- og ung-

Utfordring. Mennenes fall i bibliotekbruk er en politisk utfordring.

domslitteratur så høy som 44 prosent – 39 prosent blant 16–24 åringene og hele 62 prosent blant de sannsynlige småbarnsforeldrene mellom 25 og 44 år. Det er tydelig at foreldre sørger for at barna leser eller blir lest for. Er det igjen et eksempel på at politikk virker? Innkjøpsordningen for barne- og ungdomslitteratur har ført til et kraftig økning i antallet ugitte titler – bare mellom 1980 og 1990 ble antallet utgivelser tredoblet. Ungdomslitteratur ble kanskje særlig stimulert siden 80-tallet. Og bibliotekbrukerne tar faktisk denne litteraturen i bruk. Er det et uttrykk for effekten av økt formidlingskompetanse som følge av kravene til bibliotekfaglig utdanning?

Den kraftige økningen i andelen brukere som har vært på møter og arrangementer i biblioteket og som har sett på utstillinger der, kan være et tredje eksempel på at politikk virker og på et samspill

mellom profesjonsfaglig fokus og politikk. I 1978 var det fire prosent av brukerne som oppga at de hadde vært på møter og arrangementer i biblioteket. Undersøkelsene i 1988 og 1998 lå omtrent på samme nivå. Men fram til 2006 skjedde det åpenbart noe. Det året oppga 13 prosent at de hadde vært på møter og arrangement i biblioteket. Profesjonsfeltet fanget opp et framvoksende behov. I 2015 hadde det økt til 23 prosent. Da hadde denne rollen i tillegg kommet inn i politiske styringsdokumenter – først Trond Giskes bibliotekmelding fra 2009, så lovendringen i 2013. Andelen som har sett på utstillinger har likeledes økt fra 11 prosent i den første undersøkelsen via 26 og 29 i de to siste surveyene fra forrige århundre til 35 i begge de to siste.

Statlig kultur- og bibliotekpolitikk virker. ■

Hva er verdien av et fagbibliotek?

AV LARS EGELAND
DIREKTØR FOR LÆRINGSSENTERET
VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Kunnskapsdepartementet arbeider på en stortingsmelding om kvalitet i høyere utdanning. Har biblioteket noen plass i en slik melding? Det finnes mange fine ord om bibliotek i tidligere meldinger: «Fag- og forskningsbibliotekene er grunnsteiner i kunnskapsformidlingen innenfor høgre utdanning» sto det i meldinga «Fra visjon til virke» fra 1990-91. Men vi bør også kunne svare på kritiske spørsmål: Hvis du som leder innenfor høyere utdanning har ti millioner ledig for å styrke studiekvaliteten, burde du da bruke det på bibliotek? Hva finnes av forskning på dette området?

Utviklingen av brukervennlige søkesystemer gjør at mange brukere er fornøyd med å finne informasjon uten å bruke bibliotekets ressurser eller bibliotekets personale. Har Google utkonkurrert biblioteket? Jeg har fått et slikt kritisk spørsmål, og har gått til de kvalitetssikrede forskningskilder for å undersøke. Denne artikkelen er bygd på kilder som jeg har fått tilgang til gjennom at biblioteket har kjøpt rettigheter. Kun en rapport fra ACRL er åpen tilgjengelig for alle. Jeg kunne finne mye av det ved å søke på Google Scholar, men også da ville jeg kun få tilgang fordi Google Scholar vet at jeg kommer fra HIOA.

Ved HIOA har vi hatt «smile-automater» som mange vil kjenne fra flyplasser. Her kan brukerne med et tastetrykk gi uttrykk for om de var fornøyd med dagens bibliotekbesøk. Tilfredsheten ligger på oppunder 95%. De som var misfornøyd var brukere ved stengetid, dvs brukere som ble bedt om å forlate biblioteket. Dette var tilbakemeldinger som gjør at vi har utvidet åpningstiden på fredager, og er i ferd med å innføre meråpent bibliotek.

Gjennomføring. Bruk av biblioteket gir økt studiegjennomføring, viser en amerikansk undersøkelse. (Illustrasjonsfoto: Trond Isaksen)

Ved årets Studiebarometer kom biblioteket ved HIOA ut ørlite grann lavere enn gjennomsnittet for bibliotek i høyere utdanning. Det var interessant at det skyldes lave scoringer fra Sandvika-studentene som ikke har noe bibliotek. Ellers har vi tall som viser at ca 2/3 av studentene og de ansatte er aktive låner i biblioteket. Gjennomsnittlig laster hver enkelt student/ansatt ned 26 ebøker og elektroniske artikler årlig. Hver dag har vi 3200 besøkende. Men bibliotekenes samfunnsnytte kan i lengden ikke måles gjennom populariteten blant brukerne. Det må finnes mer håndfaste resultater.

Hva er det vi vil måle?

Hva vi ønsker å måle, vil til en viss grad være avhengig av den enkelte institusjons egne mål. Institusjonsledere vil være opptatt av karakterer, frafall, gjennomføringstid. I tillegg kommer det som heter inn-takskvalitet, dvs nivået på studentene som søker seg til institusjonen. Det finnes undersøkelser fra USA som tyder på at et godt bibliotekstilbud er en viktig faktor for å gjøre et enkelt universitet mer attraktivt for søkere. Samtidig vil vi være interessert i hvor egnet studentene er for jobb etter ferdige studier, og hva slags karriere våre studenter får. Ferdigheter som å kunne tilegne seg informasjon, å kunne samarbeide er viktig i arbeidslivet. Bibliotekets betydning for at studentene har slike ferdigheter, kan være viktig.

Bak tall om karakterer og gjennomføring, ligger det at studentene må ha et sett akademiske ferdigheter slik som å kunne være kritiske, kunne tilegne seg informasjon og bruke den på en forsvarlig måte. Dette har vært en hovedoppgave for bibliotek i høyere utdanning. Det er en stadig pågående diskusjon om i hvilken grad karakterene egentlig måler studentenes læring. I hvilken grad kan man måle om biblioteket bidrar til deres læring? Her vil det ikke minst være store variasjoner mellom bibliotek, akkurat som det er store variasjoner mellom institusjoner og fag med hensyn til om undervisningen er studentaktiv, eller lærersentrert.

Det er altså nok av fallgruver hvis man vil bevise effektiviteten i bruk av bibliotek for at institusjonene skal oppnå sine mål. Det er ikke mangel på forskning. Fra 1960- og 70-tallet er det mange undersøkelser som viser en positiv sammenheng mellom studenters karakterer i forhold til om de har lånt bøker på biblioteket. Etter internett er dette ikke nok.

Målinger og evalueringer kan deles inn i 3 områder:

Bibliotekets bidrag til læring: Gjennomstrømming, karakterer, frafall, opplevelse av å lære og oppnå ferdigheter og akademiske verdier, samt bibliotekets bidrag til å gjøre lærernes undervisning bedre og mer oppdatert.

Bibliotekets bidrag til forskning: Økt produktivitet for forskerne gjennom rask tilgang til kunnskapskilder.

Bibliotekets bidrag til institusjonens omdømme: Som akademisk symbol for institusjonen som bidrar til bedret rekruttering av studenter og ansatte.

ACRL og verdi av bibliotek

Behovet for mer håndfaste tall som begrunnelse for bibliotek, var bakgrunnen for at den amerikanske Association for College and Research Libraries i 2009 lanserte et prosjekt for å få utredet verden av fagbibliotekene (Value for academic libraries-initiative, Oakleaf 2011). Prosjektet resulterte i en omfattende rapport som ble publisert i 2010 (Oakleaf 2010).

Rapportens formål er å oppmuntre bibliotekledere til å ta i bruk målemetoder for å dokumentere bibliotekets verdi overfor beslutningstakere i høyere utdanning. Boka inneholder en oversikt over kvalitativ og kvantitativ litteratur, metoder og «best practice» inkludert en gjennomgang av gjennomførte undersøkelser.

Grunnbok om bibliotekmålinger

Joseph R. Matthew har gitt ut en rekke bøker om brukerundersøkelser i bibliotek. I boka «Library assessment in higher education» som kom i 2. utgave i 2015 – etter ACRLs rapport – gir han en bred oversikt over verktøy for å måle effekt av bibliotekbruk, samt en gjennomgang av en del eksempler. Han påpeker at bibliotekene i sine evalueringer har vært alt for fokusert på tradisjonelle service-målinger mens han mener det er nødvendig å gå inn på å måle de effektene som institusjonen og samfunnet etterspør. (Matthews 2015)

Re-konseptualisering av bibliotek

Undersøkelser av verdien av bibliotek må ta utgangspunkt i studentene, forskerne og institusjonseierne. Bibliotekarene er ikke en viktig målgruppe. Verdimålinger henger sammen med en re-konseptualisering av biblioteket. Selv om man i høytidelige stunder sier at «biblioteket er institusjonens hjerte» mener mange at det egentlig er et litt for dyrt lager av bøker som brukes lite. Man ser på biblioteket som en infrastruktur- eller støtteorganisasjon. Bibliotekene har mislyktes i å for-

klare utenverdenen at det har endret karakter til en aktiv faglig virksomhet for læring og forskning.

Biblioteksbruk og karakterer

Ved University of Minnesota ble det gjennomført en undersøkelse blant 30.000 laveregradsstudenter. Data ble samlet gjennom automatisk registrering av studenter som logget seg inn på bibliotekets databaser, lånte bøker og bestilte fjernlån eller brukte bibliotekets PCer. I tillegg bygde man opp lister over deltakere på workshop'er, informasjonskompetanse-kurs undervisning integrert i fagene og løpende veiledning. Blant førsteårsstudenter fant de at 71,3 % hadde brukt en eller flere bibliotekstjenester. Bibliotekbrukerne ble sammenlignet med ikke-brukerne og det ble justert for en rekke demografiske karakteristika som kjønn, etnisitet, internasjonal status, hvorvidt studentene hadde fått stipend, om de var første-generasjon med akademisk utdanning eller hadde status som krigsveteraner. Deres konklusjon er:

«This study provides evidence for the importance of libraries in first-year students' academic achievement and retention: first-year students who used libraries in their first semester had higher grade point averages and retention when controlling for additional factors.» (Soria, 2014)

Undersøkelsen viste at av de som hadde brukt biblioteket minst en gang var det en drop-out på 2,9%, mens den var 4,3 for studenter som ikke brukte biblioteket. Det var 1,54 ganger mer sannsynligheten for at førsteårsstudenter skulle møte opp til tredje semester, hvis de hadde brukt biblioteket første år. (Matthew, 2015)

Wollongong University, Hope College og Stamford University har gjort undersøkelser av sammenhengen mellom bruk av bibliotekets databaser og karakterer og fant en positiv sammenheng. (Matthews, 2015)

En undersøkelse fra University of Maryland (Mallincrodt 2009) undersøkte faktorer som påvirket gjennomføringsgrad av studier. De identifiserte følgende faktorer som viktigste for at studenter ikke falt fra:

- at de deltok i sosialt liv på campus
- bruk av bibliotek for å lese
- bruk av biblioteket til forskning
- antall timer brukt i biblioteket pr uke
- at man spiste i studentkantene
- arbeid som studentmentor

Konklusjonen var altså at det eneste akademiske tiltaket som førte til økt studiegjennomføring, var bruk av universitetsbiblioteket. At undervisning ikke er med på lista skyldes vel at man regner med at de fleste studentene deltar der. Det er likevel interessant at veiledning fra lærere ikke er med. For svarte studenter var biblioteket den viktigste faktoren ved siden av sport og friluftsliv.

Return of investment (ROI)

Hva er verdien av penger bevilget til bibliotek? Dette er en metode der man spør brukerne hva de vil betale for en tjeneste og sammenligner hva tjenesten koster i virkeligheten. Slike undersøkelser brukt i folkebibliotek kan gi avkastning flere ganger verdien av bevilgede midler. Men det er også metodiske problemer. Ansatte i UH-institusjoner er f.eks. villig til å betale 6 ganger så mye for en tjeneste hvis institusjonen betaler, i forhold til om de skulle betale av egen lomme. For studenter er ofte problemet at de har vanskelig for å prissette verdien av informasjon som de ikke kjenner.

Ved Cornell University beregnet man verdien av bibliotekets tjenester til litt over 90 millioner dollar i 2008/2009. Oviatt Library ved California State University kom til 32 millioner dollar i 2008, langt mer enn bibliotekenes budsjetter. (Oakleaf 2010, s49). Det er krevende og ofte mindre nyttig å beregne verdien av hele bibliotekstjenesten. Da er det lettere å beregne verdien av enkelttjenester, f.eks. tilgang til digitale kunnskapskilder. Dette er gjort ved flere institusjoner der man har spurt faglige ansatte hva de ville gjøre om de ikke hadde fått tilgang gjennom biblioteket til den siste artikkelen de hadde lest. Det viste at biblioteket digitale tilbud sparte både penger og faglige årsverk og ga en «return of investment»

på mellom 3 og 5 kr pr investert krone. (Oakleaf 2010, s 50)

Læringsanalyse i Norge

Tore Hoel ved Læringscenter og bibliotek ved HIOA har vært norsk representant i det såkalte LACE-prosjektet som avsluttes i sommer. (<http://www.laceproject.eu/>) LACE står for Learning Analytics Community Exchange og er et EU-prosjekt under det 7. rammeverk-programmet. Læringsanalyse er definert som «måling, samling, analyse og rapportering av data om lærende og deres omgivelser, med formål å forstå og optimalisere læring og omgivelsene der læring oppstår» (Definisjon fra Society of Learning Analytic Research, min oversettelse). Det handler om å bruke data fra LMS-systemer, annen internett-bruk, studentadministrative systemer osv for å forbedre læringen.

I Norge er det under etablering et norsk senter for læringsanalyse ved Universitet i Bergen. SLATE (Center for Science of learning & Technology) er finansiert av Kunnskapsdepartement og UiB. Senteret er lokalisert ved Det psykologiske fakultet. 9. juni i år arrangerer de en åpningskonferanse.

Ved innføringen av Alma har fagbibliotekene fått uprøvde muligheter til ny kunnskap om brukerne. Ved Læringscenter og bibliotek, HiOA, ser vi at vi trenger hardtslående fakta. Vi bruker mange millioner på innkjøp av databaser, men vi vet lite om hvem som bruker dem: Hvor stor er bruken blant studentene? Kan vi koble data om bruk mot studentadministrativt system og avdekke om bruk av databaser gir utslag på karakterer? I hvor stor grad brukes de av forskerne? Hva er sammenhengen mellom antall nedlastinger og forskernes publisering? Dette vil etablere et prosjekt for å se nærmere på. ■

Referanser:

Kingma, B.B., McClure, K.k (2015). Lib-value: Values, Outcomes and Return of Investment of Academic Libraries, Phase 3: ROI of the Syracuse University Library. College & Research Libraries, 76(1) 63-80

Mallincrodt, Brent & Sedlacke, W. (2009) Student retention and the use of campus facilities by Race. I: NASPA Journal 46(4), s 566-72

Matthews, Joseph R: Library assessment in higher education. Second edition. Santa Barbara, Ca: Libraries Unlimited, 2015.

Menchaca, F (2014) Start a New Fire: Measuring the Value of Academic Libraries in Undergraduate Learning. I: Libraries and the Academy, 2014, Vol.14(3), p.353-367 [Fagfellevurdert tidsskrift]

Oakleaf, M: (2010) The value of academic libraries: a comprehensive review and report. Chicago: The Association of College and Research Libraries, 2010. 182 s.

Oakleaf, M (2011): WHAT'S THE VALUE OF AN ACADEMIC LIBRARY? THE DEVELOPMENT OF THE ACRL VALUE OF ACADEMIC LIBRARIES COMPREHENSIVE RESEARCH REVIEW AND REPORT I: Australian Academic & Research Libraries, 2011 Mar, Vol.42(1), pp.1-13 [Fagfellevurdert tidsskrift]

Norge. I St.meld. nr. 40 (1990-91) Fra visjon til virke. Om høgre utdanning.

Soria, Krista M; Fransen, J; Nacke-rud, S : Library use and Undergraduate Students Outcomes : New Evidence for Students' Retention and Academic Success I : Libraries and the Academy, Vol. 13, number 2. Pp 147-164.

Fagforbundet for deg som jobber i bibliotek

Fagforbundet kjemper for lønna di og for å forbedre og forsvare medlemmenes lønns- og arbeidsvilkår. Skal vi få gjennomslag, er det viktig at vi er mange.

Vi forsvarer rettighetene dine. Med rundt 17 000 godt skolerte og dyktige tillitsvalgte kan du få hjelp når du trenger det.

Norges beste innboforsikring. Når du melder deg inn i Fagforbundet får du Kollektiv hjem som er landets beste innboforsikring.

Stipend til videreutdanning. Fagforbundet har gode stipendordninger for medlemmene. Som medlem kan du få stipend til grunn-, etter- og videreutdanning og kortere yrkesfaglige kurs.

Juridisk bistand. Som medlem i Fagforbundet får du juridisk hjelp til saker knyttet til arbeidsforholdet ditt.

FAGFORBUNDET

fagforbundet.no

Velkommen som medlem! Send SMS Fagforbundet medlem til 1980.

Ressursar nok til det meste

Kanskje tok
Engerutvalet heilt feil?
Folkebiblioteket er nemleg
ikkje «systematisk
underfinansiert.» Det har
ressursar nok til å makte
det meste.

AV GEORG ARNESTAD
SENIORRÅDGJEVAR OG KULTURFORSKAR
VED HØGSKULEN I SOGN OG FJORDANE.

Det er no vel tre år sidan Engerutvalet la fram Kulturutredningen 2014. Oppdraget var å evaluere det raud-grøne kulturloftet. Men utvalet tok også for seg den kommunale kulturpolitikken. Her kåra utvalet vinnarar og taparar. Vinnarane var idretten og «det begivenhetsbaserte kulturlivet». Det hadde òg blitt mange nye idrettsanlegg og svære kulturbygg. Den klåre taparen i kommunesektoren var «den kulturelle grunnmuren.» Å gjenreise denne «grunnmuren», vart den aller viktigaste budskapet frå Engerutvalet. Og hovudpilaren i denne grunnmuren var – og er – folkebiblioteket.

Utgreiinga var tindrande klår og tydeleg om stoda for norske folkebibliotek: «For det første er folkebibliotekene åpenbart systematisk underfinansiert og nedprioritert. Utvalget oppfatter situasjonen som bekymringsvekkende (...). Det er hevet over tvil at en oppgradering av de mange folkebiblioteksfilialene rundt om i landet til å fylle rollen som formidlings- og møteplasser, vil kreve en større ressursinnsats enn i dag.» Og kva trong ein for å få dette til? Jau, akkurat det utvalet seier: «det er nødvendig med en betydelig økning i ressursinnsatsen til folkebibliotekene både fra stat og kommuner.»

Det har gått tre år. Har det skjedd noko? La oss starte med den største syndaren; han som har det politiske og økonomiske ansvaret for folkebiblioteka; kommunesektoren. Tilgjengelege Kostra-tal viser ingen teikn til «betydelig økning i ressursinnsatsen.» Etter ein liten realauke i kommunesektorens driftsutgifter pr. innbyggjar til bibliotekformål i 2012, har realutgiftene gått tilbake både i 2013 og 2014. Førebels Kostra-tal tyder på at nedgangen heldt fram i 2015. Folkebiblioteket utgjør no vel 13 pst. av dei kommunale driftsutgiftene til kultur, i 2012 utgjorde dei 14,4 pst., i 2005 18,4 pst.

Slike tal gir ikkje heile sanninga. Vi veit at det er store skilnader mellom kommunane. I fleire kommunar har ein prioritert flotte bibliotekbygg og –lokale. Dei nye gilde og dyre kulturhusa har også medført ei betydeleg opprusting for biblioteka. Og fleire stader vert bibliotekarutdanna personale erstatta med personale, gjerne kvinner, med (orsak) andre kreative utdanningar. Nye storkommunar kan forsterke denne tendensen. Men kommunesektoren i Noreg har ikkje innleidd noko bibliotekloft etter 2012. Tvert imot. Den skeive utviklinga frå starten av 2000-talet har halde fram. Og bibliotekarane med sine spede stemmer mæler sjeldan i mot. Eg forstår det ikkje. Kanskje har biblioteka hatt det altfor romsleg før?

Staten då? Den nye folkebiblioteklova tredde i kraft 1.1.2014. Påbodet i denne lova om at «folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt», har lovlydige folkebibliotekar landet rundt teke på fullt alvor. Det har likevel meldt seg ein del kritiske røyster. Takk og pris. For det seier seg sjølv at den nye oppgåva stel ressursar frå dei tradisjonelle og dannelsingsprega primær- og sekundære oppgåvene til folkebiblioteket. Vi veit alle at det er den norske middelklassen som både debatterer og utgjør debattpublikum. Alt i 2012 kunne vi sjå tydeleg av statistikken at barn og unge pluss vaksne med låg utdanning sviktar folkebiblioteket. Denne utviklinga vil halde fram. Det er, i tilfelle, ei ønskt utvikling. Besøkstala i biblioteka aukar, men brukarane vert betydeleg færre.

Staten har også gitt oss ein ny nasjonalbibliotekar, utan embetseksamen, og gjeve han den bibliotekstrategien han ønskte seg. Det viktigaste grepet i denne strategien var nettopp å gi det noko usynlege Nasjonalbiblioteket ei klårare oppgåve som statleg organ for biblioteksektoren. I 2015 disponerte Nasjonalbiblioteket 48 mill.

statlege kroner til gagn for ulike utviklings tiltak i folkebiblioteka i landet, etter søknad. Stiftinga Fritt Ord gav same året 3,2 mill. kroner. til bibliotekprosjekt. Gode og nyttige midlar. Men kan staten kjøpe seg fri for sine bibliotekforpliktelsar med 50 mill. kroner årleg? Kommunesektoren brukar 1,4 mrd. kroner. Statens innsats utgjør promillar. Bård Vegar Solhjell snakka om ein bibliotekmillion. Han vert med tida kanskje kulturminister for Ap?

Geskjeftige Aslak Sira Myhre har no også lagt fram ein ny modell for utlån av e-bøker i biblioteket. Ingen av dei mange partane er heilt nøgde med modellen. Det er eit godt teikn. E-boka har forresten ikkje slått til nokon stader. Papirboka lever i beste velgåande. Og godt er det. Men både eg og biblioteka kvittar oss årleg med store mengder utdaterte papirbøker.

Staten har siste åra altså vorte meir aktiv overfor norske folkebibliotek. Men «en betydeleg økning i ressursinnsatsen» finn vi heller ikkje her. Eg er òg uvisst på om den statleg initierte satsinga med å gjere biblioteka om til arenaer for møte, debattar og arrangement, er særleg heldig. Men på dette området har vi «bare sett forsmaken av det som skal og kan skje framover», sa Sira Myhre for litt sidan. Er det staten som skal finansiere dette?

I tillegg til alt som er nemnt, spelar no folkebiblioteket også ei stadig viktigare rolle i arbeidet med integrering av innvandrarakar. Blide bibliotekarar tek i mot nye arbeidsoppgåver med glede. Men maktar dei alle oppgåvene? Og treng alle bibliotek vere arenaer for offentleg debatt? Eller er middelklassens behov for offentleg samtale uttømmeleg?

Ein formasteleg tanke har meldt seg hos meg i det siste: kanskje tok Engerutvalet heilt feil? Folkebiblioteket er nemleg ikkje «systematisk underfinansiert.» Det har ressursar nok til å makte det meste. ■

Om iSchools og informationsvidenskab i Norge, Sverige og Danmark

AV JACK ANDERSEN
LEKTOR, DET INFORMATIONSVIDENSKABELIGE
AKADEMI - FORSKNING

Ved den netop overståede conference 2016 i Philadelphia var der en workshop om 'the Scandinavian approach' i informationsvidenskab. Workshoppen var arrangeret af forskere fra de informationsvidenskabelige uddannelser i Oslo, Borås og København. Tesen bag workshoppen var at den skandinaviske tilgang stod for en sociologisk-kulturel informeret fortolkning af informationsvidenskab. Der er ingen tvivl om at de historiske udgangspunkter for informationsvidenskab i Norge, Sverige og Danmark har lighedspunkter i form af et udgangspunkt i bibliotekarprofessionen og den typiske placering på biblioteksskoler. Som professionsuddannelse har bibliotekaruddannelserne haft som udgangspunkt at spørge til, hvad skal man vide noget om, hvis man skal være (folke)bibliotekar og derfor lander (og landede) svarene altid på noget om litteratur, noget om kultur, noget om samfund og noget om 'bibliotekstekniske' fag; sidstnævnte var typisk klassifikation, informationssøgning og referencearbejde. Med dette set-up fik man skabt den ideelle bibliotekar for folket og samfundet: en der kunne beherske vejene i katalogen eller bibliografien og vejlede om god kultur og litteratur. Så vidt så godt.

Nu er alle bibliotekaruddannelser i Oslo, Borås og København blevet til uddannelser i informationsvidenskab. Det har på nogle punkter måske vakt bekymring, kritik og usikkerhed i de tre miljøer ligesom det også har bragt en strammere fokusering. Det er noget andet at define-

re sig som et videnskabsfag fremfor et professionsfag og det skal man lære at leve med. Og det skift tror jeg, vi grundlæggende skal være glade for i Norden. Men herfra hvor jeg sidder, er der også som om skiftet til en fokusering på informationsvidenskab har medbragt nogle fordomme om, hvad er informationsvidenskab kan være eller er. Man glemmer, at et hvert videnskabeligt felt udgøres af feltets aktører; dvs. primært forskerne og deres forskningsfelter. Informations-

videnskab behøver ikke nødvendigvis at være information retrieval, information seeking og bibliometri. Informationsvidenskab kan også være

infrastructure studies, genrestudier, algoritmestudier, 'cultural studies' og digitale medier.

Hvad vil jeg sige med det? Jeg vil hentyde til, at jeg oplever mange nuværende diskurser og italesættelser af informationsvidenskab af os i Norden, som bedre harmonerer med, hvordan den så ud på de nordiske skoler i 1990'erne, men som er noget langt fra moderne informationsvidenskab. Fx blev jeg af en kollega udlagt som ikke værende en del af informationsvidenskab, fordi jeg lavede genreforskning, som var en af art af kulturforskning ifølge denne. Hvorfor disse dikotomier? Hvordan opstår en sådan uvidenhed? Når man så er til en workshop om den skandinaviske tilgang til informationsvidenskab ender snakken om, hvorvidt iSchool-bevægelsen ignorerer 'the L-word' – altså bibliotekerne. Som om den skandinaviske tilgang til (hvis

nogen overhovedet) er lig med bibliotekstilgangen. Det er klart, at biblioteksdelen af den nordiske informationsvidenskab har stået for den sociologiske-kulturelle version, fordi problemstillingerne og spørgsmål, der traditionelt blev adresseret fordrede en sociologisk-kulturel tilgang. Men pointen er, at denne tilgang og forståelse jo også eksisterer, når vi bevæger os ind på, tør jeg sige, traditionelle områder som fx informationspraksis, informationssøgning, digitale mediastudier eller vidensorganisering. I moderne informationsvidenskab er de nævnte felter jo næsten gennemsyret af praksisteori, genreteori, mediet teori, sprogteori, kommunikationsteori, diskursanalyser osv. Hvorfor bliver vi så ved med i Norden, at producere italesættelser af informationsvidenskab, der giver udtryk for, at dette felt ikke har noget at gøre med kultur og kulturstudier? Kunne det have noget at gøre med, at man diskuterer med en fortid, vis diskurser man var i opposition til? Kunne det have noget at gøre med, at man (bevidst eller ubevidst) har behov for at afmærke sit eget territorium, dvs. som en slags defensiv handling? Kunne det have noget at gøre med, at man simpelthen på af de to først nævnte har lukket ned for en forståelse og nysgerrighed for, hvad moderne informationsvidenskab også kan være? Sagt med andre ord: måske man har den forkerte kikkert for øjet!

Min pointe er, at vi i Norden måske skal passe på med at hævde en speciel 'skandinavisk tradition' (in casu en sociologisk-kulturel orientering) indenfor informationsvidenskab i det omfang, vi giver udtryk at ville værne om den. Den eksisterer også i nordamerikanske og andre miljøer. Her hedder den måske

” *Det er noget andet at definere sig som et videnskabsfag fremfor et professionsfag og det skal man lære at leve med.*

blot 'socio-technical studies' eller 'media and cultural studies'. Et eksempel: fornylig var der et 'special issue' af tidsskriftet *European Journal of Cultural Studies* om data-mining. Artiklerne i dette nummer handlede bl.a. om 'algorithmic culture' (Striphas, 2015), 'machine learning' (MacKenzie, 2015). Hvis man umiddelbart har en måske snæver disciplinær forståelse af dette fænomen, vil man måske ikke placere dette tema i dette tidsskrift. Men som redaktørerne af dette særnummer, skriver i deres introduktion:

«A well-developed cultural studies approach has an important role to play in considering the social and political consequences of data mining and analytics. When every move we make online is tracked by privately owned corporations and the state, advertisements follow us around in material retail spaces, and even our sleep patterns become fodder for self-tracking

(to gain 'self-knowledge'), we cannot afford to limit our thinking about data analysis technologies by approaching them solely as communication media. Instead, we must see them as techno-economic constructs whose operations have important implications for the management of populations and the formation of subjects. (Andrejevic et al., 2015, p. 380)»

Det handler altså ikke nødvendigvis om, hvilke genstande der hører til hvilke discipliner og felter, men snarere om, hvilke discipliner og felter, der vælger at stille spørgsmål til specifikke genstande. Netop fordi de nordiske udgaver af informationsvidenskab har deres historiske udgangspunkt i biblioteksprofessionen har tendensen nok været, at man har forholdt sig nogenlunde 'beskyttende' overfor professionen. Men nu hvor man har valgt at definere sig ud fra et videnskabeligt felt, er professionen ikke det eneste

orienteringspunkt længere og spørgsmålene, der kan stilles er sat fri. Det vil altså sige, at det vi nogle gange døber som en speciel skandinavisk fortolkning af informationsvidenskab som kontrast til specielt de nordamerikanske miljøer måske slet ikke har gang på jorden, fordi vi kigger de forkerte steder hen. Den litteratur (fx JASIST) vi orienterer os i og skriver os op i mod, er måske slet ikke altid den rette for os?

Ledelserne på de enkelte informationsvidenskabsinstitutter har naturligvis også en rolle at spille her. Hvis man fx mener, at iSchool-konferencerne er et strategisk vigtigt sted at være, må man jo veje det op i mod, hvad gevinsterne og fordelene er sammenholdt med den forskning, der bliver bedrevet de enkelte steder. Men forskningen kommer fra forskerne og forskersamfundene. Ikke ledelserne.

Nå, hvad jeg har slået til lyd for her, at os i Norden måske skal bruge mere tid og kræfter på at stole på, hvad vi står for fremfor at gå i brechen for en speciel 'skandinavisk udgave' af informationsvidenskab. 'Vores' udgave findes også derude, om end ikke naturligvis i et 1-1 forhold. ■

” Informationsvidenskab kan også være infrastructure studies, genrestudier, algoritmestudier, 'cultural studies' og digitale medier.

Møte med gode nynorske bøker i mange sjangrar utvidar det språklege repertoaret til born og unge og gjev dei tilgang til fleire litterære røyster. Kvar finn du fram til desse bøkene?

NYNORSKBOK.NO

Kvart år kjem det mange nye, gode barne- og ungdomsbøker på nynorsk, men det kan vere ei utfordring å halde seg oppdatert. På NynorskBok.no finn du boktips, omtalar av bøker og informasjon om kva aldersgruppe bøkene kan passe til.

NYNORSKSENTERET
NASJONALT SENTER FOR NYNORSK I OPPLÆRINGA

Bibliotekene og kommunereformen:

Endringsprosesser og organisasjonskultur

AV GRETE BERGH
DAGLIG LEDER OG KONSULENT I GRETE BERGH AS

Kommunereformen har vært underveis en tid nå, men fortsatt er det ganske få kommuner som har inngått avtaler om sammenslåing. Etter den oppsatte planen til regjeringen skal kommunene gjøre forpliktende vedtak innen 1. juli 2016. Stortinget skal behandle proposisjon om ny

kommunestruktur og lovproposisjonen om nye oppgaver i juni 2017. Sammenslåinger som blir vedtatt gjennom kongelig resolusjon våren 2016 trer i kraft 1. januar 2018. De kommunene som gjorde vedtak om sammenslåing i 2015, kan bli nye kommuner fra januar 2017.

Kommunereformen vil være av de største organisatoriske reformene i offentlig sektor som også får konsekvenser for bibliotekene. På regjeringens nettsted *kommunereform.no* er tidsplaner og dokumenter lagt ut. Samtidig med kommunereformen har regjeringen også lagt

fram forslag til nytt inntektssystem og tatt initiativ til ny regionreform. Vi vet ikke hvor mange kommuner og regioner som disse prosessene vil resultere i, men sannsynligvis blir det vedtak om flere kommunesammenslåinger. Mange kommuner legger opp til folkeavstemninger denne våren, og noen få kommuner har vedtatt kommunesammenslåing. Av fem vedtak omfatter fire av dem ni kommuner i Vestfold, og et vedtak to kommuner i Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag.

Det er fylkesmennene og kommunene selv som er pådrivere for prosessene i kommunene i de enkelte fylkene. Hvor mange kommuner som slår seg sammen, og om regjeringen vil ta i bruk sterkere virkemidler for å få gjenstridige kommuner til å slå seg sammen, gjenstår å se. Debattene så langt handler mest om hvilke kommuner som skal slå seg sammen, og hvilke som fortsatt ønsker å bestå som egne kommuner.

De organisatoriske endringene

Arbeidet med den administrative organiseringen må starte når kommunesammenslåing er vedtatt. Da skal antall rådmenn, kommunalsjefer, sektorsjefer og fagsjefer reduseres fra to eller flere til en. Det foreligger noe forskning på erfaringene fra kommunesammenslåing de senere årene (se dokumenter på www.kommunereform.no).

For bibliotekene, som for de øvrige fagområdene i de kommunene som blir slått sammen, oppstår det en ny situasjon. Den strukturelle situasjonen deler bibliotekene med de andre kommunale etatene. Der kommuner blir slått sammen, er det en rekke forhold som politikerne må ta stilling til. Hva som skal samles administrativt og hvilke tjenester som skal bestå desentralisert må utredes og besluttes og det må besluttes hvem som skal bli ledere i den nye kommunen. Sannsynligvis blir kommuneadministrasjonen samlet, mens tjenester som skoler, sykehjem, barnehager og bibliotek osv. fortsetter som tilbud i de ulike delene av kommunene. Folk skal jo fortsette å bo der de bor, og da må tjenestetilbudene være lokale, i de tidligere kommunene og kommunesentrene. «En styrking av bibliotekene betyr en styrking av lokalsamfunnet» sies det bl.a. i uttalelsen fra landsmøtet i Norsk bibliotekforening (2016).

For bibliotekene vil det være ønskelig å se mot en utvikling som innebærer et samlet bedre tjenestetilbud for be-

folkningen. Et sterkere fagmiljø vil kunne bidra til dette. For at bibliotekene skal kunne oppfylle biblioteklovens intensjoner gitt i formålsparagrafen, og i «Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018» (Kulturdepartementet 2015), må ressursene jevnt over styrkes. Kulturutredningen 2014 (NOU 2013:4, kap. 12.9) viste at bibliotekene som helhet tapte forholdsmessig i kampen om kulturkronene i kommunene i årene 2001-2010. Men det er selvfølgelig variasjoner mellom kommunene.

Fremgangsmåten i de nye kommunene kan nok variere noe, men felles for alle sammenslåtte kommuner, er at de må ta stilling til organisasjonsstruktur og hvordan de skal besette de nye lederstillingene, fra rådmenn til biblioteksjefer. Spørsmålet blir hvordan prosessene vil bli gjennomført. KS har fått laget en utredning om «Arbeidsgiverpolitikk ved kommunesammenslåinger» (2015). Rapporten understreker betydningen av at Hovedavtalen blir holdt, at det blir lagt stor vekt på informasjon til de ansatte og at de tillitsvalgte skal trekkes med i prosessene. Erfaringer fra en rekke sammenslåingsprosesser viser at mangelfull ledelse og integrasjon, samt kulturelle forskjeller, er risikofaktorer for ikke å oppnå målene med sammenslåinger.

Erfaringene fra Danmark med kommunesammenslåing viste at det er viktig at ressurspersoner som kjenner de ulike kommunene og har fagkompetanse på tjenesteområdene trekkes inn når det skal utarbeides planer for de ulike fagfeltene (Distriktssenteret 2015).

Antageligvis vil kommunene legge vekt på å få på plass lederne for virksomhetene i de nye kommunene så snart som mulig etter at beslutningen om kommunesammenslåing er gjort. Det vil da også gjelde ny biblioteksjef. Om tilsetningen blir gjort etter interne prosesser eller ekstern utlysning vil nok variere, eller om strukturene er slik at det er en leder som peker seg ut. Å få lederne på plass tidlig i prosessen, vil kunne medvirke til at usikkerheten blir redusert. Da kan også utformingen av resten av organisasjonen begynne. **Når biblioteksjef i den nye kommunen er tilsatt, vil det være viktig for denne å delta i prosessene for utforming av organisasjon og tjenestetilbud i den nye kommunen, og trekke de ansatte med i prosessene.** Utformingen av ledelsen i organisasjonen kan også bli ledet av organisasjonsleddet over, slik det ser ut som det skjer i Sandefjord (se under).

De første kommunesammenslåingene i denne prosessen

Den første kommunesammenslåingen i denne prosessen ble vedtatt for Stokke, Andebu og Sandefjord i januar 2015. Sandefjord blir navnet på den nye kommunen. Den nye kommunen har fått på plass flere nye ledere, bl.a. for Kultur, friluftsliv, by- og stedsutvikling. Denne våren er prosessen kommet til bibliotekene. Biblioteksjef Hans Gjerløw i Sandefjord sier i en e-post til meg at «Det er besluttet at alle de tre fysiske bibliotekene skal bestå og utvikles, men som én organisasjon. Det nye biblioteket blir en egen seksjon under kommunalområdet Kultur, friluftsliv, by- og stedsutvikling. Dette innebærer at biblioteket også vil få en uttalt rolle i arbeidet med stedsutvikling.» Han forteller videre at de tre nåværende biblioteksjefer har hatt en rekke uformelle møter og samtaler det siste halve året for å identifisere hvilke ting som må være på plass 1.1.2017 og hva de kan bruke noe mer tid på. Denne prosessen har gjort at de har blitt bedre kjent med hverandre. I mai skal det være et fellesmøte for alle bibliotekansatte. «Målsettingen her er også å bli bedre kjent og skissere områder vi skal jobbe med framover. Planen er at vi skal sette ned arbeidsgrupper med representanter

for alle de tre bibliotekene for å utarbeide forslag til løsning på de ulike områder. Disse vil så levere sine forslag til de tre biblioteksjefene som fungerer som styringsgruppe for prosessen.»

Når det gjelder biblioteksjefstillingen sier Gjerløw at lederen for kommunalområdet nå (april 2016) har samtaler med de tre nåværende biblioteksjefer om lederstillingen/roller i det nye biblioteket. Dette synes å være i tråd med prosessene for andre lederstillinger i den nye kommunen.

I Andebu, Stokke og Sandefjord satte ordførerne og opposisjonsleiderne seg sammen og lagde en politisk erklæring som bl.a. sikret at biblioteket skulle bestå i alle de tidligere kommunene, og at nedlegging av rådhus skulle bety etablering av kommunale servicekontor – for eksempel i forbindelse med bibliotek (<http://www.bokogbibliotek.no/kommunereformen-krever-offensive-bibliotek>).

Holmestrand kommune og Hof kommune har også vedtatt å slå seg sammen. Fram til sammenslåing skjer i 2018 har man løst det slik at Holmestrand fra 2016 er vertskommune for Hof på kulturområdet, inklusive biblioteket, og Hof er samarbeidskommune. Biblioteket i Holmestrand er større enn det i Hof der biblioteksjefressursen kun var 25%. Biblioteksjefen i Holmestrand er blitt sjef for det samlede biblioteket i de to kommunene, mens tidligere biblioteksjef i Hof er fagleder, og rapporterer til biblioteksjefen. Personalressursene i Hof er fordelt på tre personer som ble hørt i prosessen, og de har vært positive til endringen. Det er en forutsetning at begge bibliotekene skal bestå etter reformen innføres i 2018, ifølge en epost fra Berit Borgen, biblioteksjef i Holmestrand.

Prosessene i disse to nye kommunene synes å ivareta både ledere og ansatte i prosessene.

Bibliotekstrukturen

Noe som har kommet frem når det gjelder bibliotekene, er en engstelse for at biblioteklovens bestemmelse i §4 om at alle kommuner skal ha et bibliotek, skal tolkes slik at loven er oppfylt med kun en bibliotekavdeling i den nye kommunen. Ettersom intensjonen med større kommuner er et bedre tjenestetilbud til innbyggerne, så vil en viktig oppgave for biblioteksjefen være å legge grunnlaget i arbeidet som må komme om bibliotekstrukturen, med å understreke og underbygge at innbyggerne må ha tilgang til et bibliotek i sitt nærområde. I Sandefjord og Holmestrand er det gjort vedtak om at bibliotekavdelingene skal bestå som nå, men at det blir en organisasjon.

Hovedbibliotekene i de gamle kommunene ligger vanligvis i sentrum av tettsteder og byer, og opprettholdelse av tjenestetilbudet vil være viktig for at ikke disse skal tømmes for offentlige funksjoner. **Bibliotekene er viktige både som kultur- og kunnskapssteder, men også som møteplasser. Dette må imidlertid kommuniseres både i forkant av kommunenes forhandlinger og i den videre planleggingen.**

I en kronikk (2016) gjengitt på portalen (www.kommunereformogbibliotek.no) argumenter fylkesbiblioteksjefene i Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag, Hildegunn Hestnes og Kristin Storvik for at bibliotekavdelingene må bestå etter kommunereformen, under overskriften

«Vil du merke det om biblioteket blir borte? Vil vennene dine merke det? Barne dine?»

Bibliotekstrukturen i Norge er på nåværende tidspunkt omtrent ferdig rasjonalisert, slik at de fleste av dagens avdelinger bør opprettholdes. Bibliotekstatistikken for 2014 viser at 428 kommuner hadde 686 enheter inklusive hovedbibliotek og filialer, det gir et gjennomsnitt på 1,6 enheter pr kommune. Blant filialene vil det være store filialer, men også noen små filialer med noen få timers åpningstid pr. uke. Kommunene under 7 500 innbyggere har omtrent like mange enheter som gjennomsnittet. Hvorvidt dette er en hensiktsmessig bruk av ressurser og om det gir innbyggerne det beste bibliotektilbudet, må vurderes i den enkelte kommune. Mange kommuner som har lavt folketall er store i geografisk utstrekning.

Barn og unge

Særlig hensyn bør, etter min mening, tas for at barn og unge skal kunne nå et folkebibliotek og kunne ta del i tjenester og aktiviteter. Dette vil være helt vesentlig for at de skal kunne fortsette å være bibliotekbrukere, og at et samarbeid mellom folkebibliotek og skole om lesestimulering kan finne sted. Det bør være et mål at alle barn skal inviteres til folkebiblioteket med sine klasser i løpet av skoletiden og at de selv skal kunne komme til biblioteket. Satsing på litteraturformidling til barn og unge for å skape leseglede må settes inn for å nå de minste fra førskolealder og fortsette gjennom hele skoletiden, ved formidling i biblioteket direkte til barna, og senere til ungdom. Formidling kan skje direkte i biblioteket og gjennom andre voksne, som foreldre, barnehageansatte, lærere og barne- og ungdomsarbeidere.

Organisasjon og arbeidsoppgaver

Når flere kommuner slår seg sammen, det kan være to og to, men kanskje opptil både fem og seks, så skal bibliotekene i disse kommunene bli én organisasjon. **Hovedmodellen antas å bli én biblioteksjef i den nye kommunen, de andre tidligere hovedbibliotekene blir filialer med filialledere, stort sett de tidligere biblioteksjefene.** De øvrige ansatte vil i hovedsak fortsette å være ansatt i de samme avdelingene som før, og fortsette med de oppgavene de hadde tidligere – men det er heller ikke sikkert. Det vil være viktig med gjennomgang av arbeidsopp-

gaver for å unngå dobbeltarbeid der det er mulig, for å få en så god utnyttelse av personalressursene som mulig. Målet er å yte best mulig bibliotekstjenester, med de ressursene biblioteket har. Men selvfølgelig må de ansatte delta i disse prosessene. Det nye biblioteket skal også bli én organisasjon på den måten at alle opplever at de er en del av hele organisasjonen, og at de «gamle» avdelingene ikke bare fortsetter slik det var tidligere.

Det er helt vesentlig for å kunne utvikle gode tjenester gjennom ansatte som trives i sin organisasjon, at de ansatte blir trukket med i det arbeidet som skal gjøres. Det må derfor så tidlig som mulig settes av tid til personalmøter der alle ansatte kan delta. Erfaringene fra Danmark viste at måten de ansatte behandles på i fusjonsprosessen, har stor betydning (Distriktsenteret 2016). De ansatte kan ha mange spørsmål knyttet til hvordan de selv vil bli berørt og hvilke muligheter den nye organisasjonen gir. Det kan dreie seg om nye oppgaver, nytt arbeidssted og nye kolleger, i tillegg til ny ledelse. Når disse spørsmålene er besvart vil det være enklere for de ansatte å bidra positivt til å bygge den nye organisasjonen. Men i prosessen vil det være viktig å erkjenne at det kan være mye usikkerhet.

Bibliotekene i nye Sandefjord har fått prosjektmidler fra NB for å dokumentere prosessen underveis, bl.a. gjennom en blogg, se www.sasbib.no. Her vil de publisere erfaringer, problemer, utfordringer osv.

Organisasjonskultur

Når flere bibliotek skal bli til en organisasjon, så er det lett å tenke at man samles om felles oppgaver, å utvikle best mulig bibliotekstjenester til innbyggerne i den nye kommunen. Organisasjonskulturen i bibliotekene kan likevel være ganske forskjellig. Det er heller ikke ukjent at endring avstedkommer motstand, og i så store prosesser hvor usikkerheten kan være stor, så vil motstand også kunne oppstå. Biblioteksjefen vil nok heller ikke kunne ha alle svarene på hvordan det vil bli, det er noe som må utformes gjennom en prosess. Men det at ingen skal miste jobben, bør jo være en forsikring som bør berolige noe.

Hvordan biblioteksjefer flest stiller

Portalen <http://kommunereformogbibliotek.no/> som drives av fylkesbibliotekene i Nord- og Sør-Trøndelag (prosjektmidler fra Nasjonalbiblioteket) samler stoff som skrives om kommunereformen og bibliotekene.

seg til kommunereformen vet vi ikke, men Mette Rysjedal (2015), biblioteksjef på Nesodden, undersøkte i sin masteroppgave ved masterstudiet i bibliotek, styring og ledelse ved HiOA (som undertegnede for øvrig hadde gleden av å være veileder for), hvordan seks biblioteksjefer i en region stiller seg til den kommende kommunereformen.

Hun fant at biblioteksjefene i undersøkelsen er positive til kommunereformen. De er likevel forberedt på at det kan oppstå motstand mot endring blant de ansatte, noe som kan møtes med informasjon, involvering og dialog. Biblioteksjefene er til en viss grad bevisste på hvilken rolle organisasjonskulturen kan ha i en fusjonsprosess (Rysjedal, 2015, s. 4).

Organisasjonskulturen er ikke noe man vanligvis går rundt og tenker på, men man kan merke den – og den betyr mye for arbeidsmiljøet. **Noen steder er**

det interesse og begeistring for å utvikle nye ting, andre steder kan det være slik at man ikke vil ha noen endringer. Organisasjonskulturen merkes gjerne når noe skal endres, enten endringen kommer fra biblioteket selv eller fra kommunen eller andre. Jacobsen (2012) har skrevet om årsaker til oppslutning og motstand. Blant disse årsakene finner vi faglig enighet/uenighet, frykt for det ukjente, tap av identitet, endring av psykologiske kontrakter og endrede maktforhold. Organisasjonskulturen er noe man kan føle, som ligger mellom menneskene i organisasjonen, det er ikke noe man kan beslutte, men man kan påvirke den. Bang (2011, s. 23) sier at «organisasjonskultur er de sett av felles verdier, normer og virkelighetsoppfatninger som utvikler seg i en organisasjon når medlemmene samhandler med hverandre og omgivelsene.» Verdier som

former organisasjonskulturen sier noe om hva som oppfattes som viktig og verdifullt i vår egen organisasjon. Normene sier noe om hvordan man bør oppføre seg, hva som er gode og akseptable holdninger og handlinger. Vi «lærer» kulturen et sted gjennom deltakelse og samhandling. I kulturen er det mye taus kunnskap som det ikke alltid er så lett å sette ord på. Det som er mer synlig er selve kulturuttrykkene, f.eks. hvordan vi snakker sammen, hvordan vi stiller oss til endringer osv.

Biblioteksjefen må kunne lede prosessen med å samle, utvikle og endre virksomheten, herunder organisasjonskulturen. Her vil det være flere personalgrupper i de tidligere kommunene som har samhandlet med hverandre og med sine omgivelser. Det skal man fortsette med, men omgivelsene vil bli større. Det innebærer endringer for alle. ►

Det forutsetter at biblioteksjefen har kompetanse og vilje til å lede endringer og at det er vilje i personalet til endringer. Personalet må innstille seg på endringer, både i det nye hovedbiblioteket og de tidligere hovedbibliotekene. Biblioteksjefen skal skape en ny og helhetlig organisasjon av et samlet personale som er desentralisert. Det må finnes tid og penger til å møtes, til å planlegge, og til kompetanseutvikling.

For biblioteksjefen i den nye kommunen blir det viktig å lære å kjenne alle sine medarbeidere. En kompetansekartlegging kan være nyttig, men biblioteksjefen må også finne ut hva de ansatte liker å jobbe med, og på hvilke områder de har ønske om å utvikle seg videre. Alle de ansatte bør også møte hverandre, føle seg trygge på hverandre for å kunne trekke på den kompetansen som finnes i biblioteket som helhet.

Organisasjonskulturen i ulike bibliotek vil nødvendigvis være forskjellig. Vi kan muligens snakke om ulike subkulturer når disse samles i en organisasjon. Subkulturene kan leve i fred og fordrøelighet med hverandre, men det kan opp-

stå uenighet. Konflikt mellom subkulturer snakker vi om når «to gruppers sett av normer, verdier og virkelighetsoppfatninger står i motsetning til hverandre på en slik måte at det skapes hindringer for en eller begge gruppenes evne til å nå sine mål» (Bang, s. 30). **Vanskelig blir det hvis subkulturene motarbeider de målsettingene og planene som er utarbeidet for hele organisasjonen. Subkulturene kan vokse seg sterkere hvis det er sterke motkrefter mot de endringene som settes i gang.** En god og sterk organisasjonskultur virker identitetsskapende og sammensveisende på de ansatte, den skaper fellesskap gjennom felles meningsinnhold og den skaper lojalitet og definerer «oss» fra de «andre». Men en sterk organisasjonskultur kan også motarbeide endringer fordi man er godt fornøyd med hvordan man arbeider og er organisert. En modell for endring som kan være nyttig, er John P. Kotters åtte-trinnsmodell (Jacobsen, 2012 s. 222-223) for endringsprosesser. De åtte trinnene går fra trinn en der det å skape forståelse av at endring er viktig, til trinn åtte der den nye kulturen forankres.

– Vi ønsker ledere som skaper arbeidssteder og tjenester som er gode for våre medarbeidere og innbyggere. Prosjektledelsen vil derfor starte prosesser som legger til rette for at ledere og medarbeidere sammen kan utvikle en felles organisasjonskultur for «nye» Sandefjord kommune, sier Grindaker (<http://www.sandefjord.kommune.no/nye-sandefjord/organisasjon/administrasjon-i-ny-kommune/#r-dmanens-ledergruppe>).

Selv om biblioteksjefen og øvrig ledelse har et stort ansvar for å være gode modeller, så har alle et ansvar for hvordan man bidrar inn i organisasjonen. I en tid med store endringer vil det alltid måtte være noe usikkerhet. Noen vil synes det er en situasjon som åpner opp for etterlengtede endringer, mens andre er mer usikre og kanskje engstelige for hva endringene vil innebære for dem. I og med at det vil ta tid før alle endringene er

språkidentitet
dialekt hatprat
 anglonorsk
språkpolitikk
 fremtidsspråk **maktspråk**
 flerspråklighet
språkstrid
ungdomsspråk
 tegnspråk **språkforskning**
nynorsk sms-språk
fagspråk kebabnorsk
minoritetsspråk
språkdebatt

**Tilskudd til litteraturformidling
 i bibliotekene, 2016-17**

Språk som kultur

Hvilke språk snakkes i Norge i dag? Hvordan speiler litteraturen vår språkverden? Hvordan kan bibliotekene formidle norsk språkkultur gjennom nye aktiviteter og tiltak?

Fritt Ord lyser ut tilskudd à kr 50 000 til formidling og diskusjon med utgangspunkt i norsk sakprosa og skjønnlitteratur. Fritt Ord søker med utlysningen å stimulere til formidling av litteratur og styrke folkebibliotekene som formidlingsarena.

Søknadsfrist: 22. juni 2016.

Se www.frittord.no for fullstendig utlysningstekst.

Fritt Ord er en allmennnyttig, privat stiftelse. Fritt Ords fremste formål er å verne om og styrke ytringsfriheten og dens vilkår i Norge, særlig ved å stimulere den levende debatt og den uredde bruk av det frie ord.

FRITT ORD

på plass, vil man måtte leve med usikkerhet over tid. Dette kan være vanskelig for noen. Det kan føre til at noen går av med pensjon tidligere enn de ellers hadde planlagt, og noen vil søke seg til ny jobb. Men for å minske usikkerheten kan ny organisasjonsplan med fastsetting av hva som vil bli den enkeltes arbeidsoppgaver og arbeidsplass være viktig å få på plass så raskt som mulig. Og man skal heller ikke se bort fra at noen vil få ny motivasjon av muligheten til å få nye oppgaver.

Under endringsprosesser er det viktig at ulike meninger og synspunkter kan komme til uttrykk før beslutninger tas. Her er det viktig at biblioteksjef og ledergruppen åpner opp for diskusjoner og

kritiske vurderinger om selve endringsprosessen i biblioteket. Det gjelder at skillet mellom forfekte og levde verdier ikke blir for stor. Hvis man gir uttrykk for at det skal være slik at alle skal kunne komme fram med sine tanker og idéer, også de kritiske, må det også være slik at dette etterleves i praksis, fram til beslutning tas. En beslutning kan selvfølgelig endres hvis det viser seg over tid at det er noe som ikke fungerer godt nok, men stadige omkamper er ikke hensiktsmessig. Det skaper bare unødvendig uro i biblioteket.

Biblioteksjefen må fremstå som leder, som møter alle sine ansatte, slik at de blir sett og hørt. En ledergruppe som har fel-

les mål og hvor lederne er opptatt av å se og høre sine ansatte og anerkjenner deres kompetanse, vil kunne fjerne mye av usikkerheten omkring endringene. Det må legges til rette for prosesser der ledelse og ansatte blir kjent med hverandre. Gode prosesser skal skape oppslutning og arbeidsglede der de ansatte kan bruke sin kompetanse og kreativitet til å utvikle gode tjenester. En lederstil der lederne lytter til hva de ansatte ønsker og mener, og der alle gir hverandre anerkjennelse, kan gjøre at man lettere bygger en felles organisasjonskultur som alle finner det meningsfylt å være en del av. ■

For mer informasjon se www.gretebergh.no

Referanser:

Bang, H. (2011). Organisasjonskultur. Universitetsforlaget. 4. utg.
Borgen, B. Holmestrand kommune og kommunereformen (e-post 22.04.2016).
Distriktssenteret. (2015). Å bygge en ny kommune. Erfaringer fra den danske kommunereformen 2004-2007. (<http://48vpl2642pa30ejq72t9ozh.wpengine.netdna-cdn.com/wp-content/uploads/2015/10/A-bygge-en-ny-kommune.pdf>)
Gjerløw, H. Sandefjord bibliotek og kommunereformen (e-post 25.04.2016).
Hestnes, H. og K. Storvik. Vil du

merke det om biblioteket blir borte? Vil vennene dine merke det? Barna dine? (<http://kommunereformogbibliotek.no/biblioteket-i-kommunereformen/>)
Jacobsen, D. I. (2012). Organisasjonsendringer og endringsledelse. Fagbokforlaget. 12. utg.
KS. (2015). Arbeidsgiverpolitikk ved kommunesammenslåinger. <http://www.ks.no/fagomrader/Arbeidsgiver/arbeidsgiverpolitikk/arbeidsgiverstrategier/fou-arbeidsgiverpolitikk-ved-kommunesammenslainger/>
Kulturdepartementet (2015). Nasjonal bibliotekstrategi 2015-2018. Kulturutredningen 2014 (NOU 2013:4).

Norsk bibliotekforening. Landsmøtet 2016. Uttalelse. (<http://norskbibliotekforening.no/2016/03/uttalelser-om-kommunereform-og-integrering/>)
Regjeringens nettsted for kommunereformen www.kommunereform.no
Rysjedal, M. (2015). Folkebiblioteka og kommunereform – utfordringer i eit leiingsperspektiv. Masteroppgave 2015. Høgskolen i Oslo og Akershus. (<https://oda.hio.no/jspui/bitstream/10642/2735/3/Rysjedal.pdf>)

Jönköping kommunes bibliotek valgte Mikromarc og CS Library Saga.

De lanserte sin nye bibliotekportal i april i år og ble den første kunden som har bygget sin biblioteks web på den nye CS Library Saga plattformen.

Jönköping kommunes bibliotek har anskaffet nytt biblioteksystem og ny bibliotek-webløsning. Bibliotekscentrum vant konkurransen med Mikromarc 3 og CS Library Saga!

En stor del av anskaffelsen fokuserte på brukervennlighet og der vant Mikromarc og CS Library Saga overlegent.

Jönköping kommune har 12 folkebibliotek, fem videregående skolebibliotek og 51 skolebibliotek, en bokbuss og en bokbil. Sammenlagt håndterer man 1 126 000 lån i året.

«Vi är väldigt stolta över detta och välkomnar Jönköpings kommuns bibli-

otek som kund!!» sier Henrik Hagelberg, VD i Bibliotekscentrum.

»Med överlägsna testresultat på användbarhet blev CSL Saga det självklara valet». - David Bengzon, Biblioteks-samordnare.

Bibliotekscentrum Sverige AB er et datterselskap av Bibliotekenes IT-senter AS og leverer Mikromarc til svenske folke-, fag- og skolebibliotek. Mikromarc vinner stadig nye markedsandeler i Sverige, og benyttes nå i over 40 svenske kommuner, mer enn 200 fagbibliotek og flere hundre skolebibliotek.

Open Library Solutions AB er et datterselskap av Bibliotekenes IT-senter AS. De utvikler og leverer sluttbrukergrensesnittet CS Library Saga, et banebrytende publikumsgrensesnitt

med fokus på brukervennlighet og skalerbarhet. CS Library Saga er utviklet etter »Mobile First»-prinsippet og skalerer fra en smartphone til en PC i samme grensesnitt.

Bibliotekenes IT-senter AS er en del av Bibliotekenes Hus, som også omfatter Biblioteksentralen, BS Eurobib, Norsk Bibliotektransport og BS Undervisning. Bibliotekenes IT-senter utvikler Mikromarc som er det mest brukte biblioteksystemet i Norge.

For mer informasjon kontakt Kjetil Hillestad, adm. dir. i Bibliotekenes IT-senter AS på telefon 92263056 eller på e-post kjetil.hillestad@bibits.no. ■

(Kilde: pressemelding fra Bibliotekenes IT-Senter)

LESETIPS

ved bokinspirator Liv Gade

Veien ved Boolavaun

Anne Enright
Pax

Å være en familie, kan være utfordrende. Hva er det som holder en familie sammen, til tross for forskjellige personligheter og helt individuelle ønsker?

Vi skal til landsbygda i Irland, til den grønne øya, hvor vi møter en familie i motvind. Moren i familien Madigan manipulerer sine barn ved taushet. Hvis de gjør noe hun ikke liker, forsvinner hun.

Dan, sønnen i familien, lager virkelig krise ved å fortelle at han skal bli prest. Moren er rasende, og lille Hannah på tolv år sier til moren: «Men du liker vel meg?» Da svarer hun: »Jeg liker deg nå»

Tre av barna forlater barndomshjemmet med ulik bagasje, de flytter til Dublin, New York og Mali. Bare Constance blir boende nær moren.

Høydepunktet er når moren bestemmer seg for å selge huset, og beordrer alle hjem til jul. Da må de ta et oppgjør med både seg selv og hverandre.

En sterk og tankevekkende bok!

Jeg skal savne deg i morgen

Heine Bakkeid
Aschehoug

Vi møter eks-politmann Thorkild Aske, som nettopp har sluppet ut av fengselet. Han er dømt for fyllekjøring, hvor hans passasjer, en ung jente mistet livet.

Nå har han sonet ferdig, og skal prøve å lappe sammen sitt miserablige liv.

Aske er egentlig en smarting, den beste i klassen, og har nå fått et oppdrag om å reise til et nedlagt fyr i nærheten av Tromsø, der en ung mann dansken Rasmus har forsvunnet. Rasmus har nettopp kjøpt dette fyret og gjort det om til et opplevelses senter. Her dreier det seg om

vrakdykking og harpunfiske.

Thorkild begynner sin etterforskning, men folk her nordpå er sære, og lite villige til å bidra. »Dansken har blitt tatt av havet, reis hjem» får han beskjed om, men er det virkelig slik?

Det er november, vinden hyler, regnet pisker, havet brøler, og Thorkild Aske forstår snart at han ikke er alene på fyrholmen.

Dei som flyktar og dei som blir tilbake

Elena Ferrante
Samlaget

Napoli-kvartetten er et storverk om to kvinner Elena og Lila som er født i en fattig bydel i Napoli. Veien ut av fattigdommen og uverdigheten er utdanning. Den ene klarer det, den andre ikke.

Elena blir en kjent forfatter, og tjener penger, Lila er en ulykkelig alenemor, som kjemper for å overleve som lavtlønnet fabrikkarbeider. Vi følger dem fra de er 6 år til de er 66 år. Elena og Lila har et stormfullt vennskap – fullt av sjalusi, beundring, kjærlighet og hat. Likevel må begge innse at de kan ikke leve uten hverandre.

Dette er også fortellingen om Italia som nasjon og om de nådeløse endringene både politisk og nasjonalt som landet gjennomgikk fra 50 årene og fram til i dag.

En fabelaktig roman, og så godt oversatt at du tror du lese italiensk!

Fanget

Lilja Sigurdardóttir
Font

Forfatteren av denne boken blir kalt «den islandske Dan Brown». Boken har fått enorm oppmerksomhet, og tar for seg det islandske samfunnet av i dag.

Vi møter alene moren Sonja som har blitt sparket ut av ekteskapet. Adam har

som mann – blitt ydmyket på det verste. Han har overrasket sin kone med Agla – som er Adams kvinnelige sjef i Den islandske Bank. Han er rasende, og har fått omsorgen for sønnen Tomas.

I skyggen av finanskrisen sliter Sonja med å få endene til å møtes, og i et svakt øyeblikk lar hun seg overtale til å smugle kokain inn til Island. Bare noen få turer, så er det slutt. Tror hun!

Boken har mange spennende vinklinger, synes jeg. En er Bragi, en erfaren tollbetjent på Keflavik flyplass, som vet at den elegante forretningskvinnen skjuler noe. Hun er smart, men han er smartere. Bragi ønsker desperat å «fange storfisken» før han går av med pensjon.

En spennende og skremmende bok!

Alt dette vil gå tapt

Brian Payton
Vigmostad & Bjørke

Mange forfatteren benytter seg av faktiske hendelser, en dramatisk historie, og spinner en roman rundt dette. Her kommer en særdeles spennende bok.

Det er april 1943, det er krig og drama, og journalisten John Easley skal dekke en voksende, men skjult konflikt: den japanske invasjonen av Aleutene, en øygruppe i Alaska. Flyet hans skytes ned, og marerittet er et faktum.

Skal han overgi seg, eller skal han forsøke å overleve i den iskalde villmarken?

Samtidig møter vi hans kone Helen Easley hjemme i Seattle, som er både redd og sint. Hun forsøkte å avverge denne reisen til sin mann, men han har alltid gått sine egne veier.

Helen er en uredd og tøff dame. Hun forlater tryggheten, og drar til krigsområdet for å prøve å finne hva som har skjedd.

En sterk og spennende beretning – fortalt i et kortklipt språk. Her er ingen overflødige ord. Anbefales!

LOVE HURTS

Tusen takk for fornya tillit på årsmøtet i Tromsø i mars. Det å vere leiar for ein interesseorganisasjon for bibliotek er ikkje det mest vanskelege ein kan tenke seg om dagen! Vi opplever at bibliotek snakkast om og diskuterast overalt, vi opplever at det er lett å kome i media, vi opplever at vi ofte blir invitert til andre organisasjonar som ønsker at vi skal snakke om det moderne biblioteket. Og folk er lydhøre! I skrivande stund er det to dagar til eg reiser til både Danmark og Panama for å snakke om norsk bibliotekdrift og den nye formålsparagrafen som slett ikkje er så ny lenger, men som framleis gjer meg uendeleg stolt. Vi er i ei særstilling både i Skandinavia og Europa når biblioteklova seier at vi skal vere ein uavhengig debattarena.

Men det gjer at vi også blir utfordra, sett krav til og stilt spørjeteikn ved. Det er mange som har vanskeleg for å svelje at biblioteket er i endring, at vi ikkje lenger skal vere den stille staden som dei hugsar frå barndommen. Er kanskje den skepsisen mange uttrykker i dag ein kjærleikssorg over ei svunnen tid? Ei viktig oppgåve er å fortelje dei at dei ikkje har mista det biblioteket dei eingong var så glade i og som var ein viktig del av deira dannelsingsprosess og utvikling. Det har berre fått ein ny form.

Om biblioteket ikkje er heilt likt det biblioteket ein hugsar frå barndommen, så har vi i dag eit bibliotek som er tilpassa ein annan barndom som er ganske annleis. Biblioteket er den institusjonen som har vore mest endringsvillig i høve til den nye teknologien som kom på slutten av åttitalet. Da fekk vi automatisert katalogane og utlåna, då tok vi internett i bruk for søka våre. Samstundes er biblioteka den institusjonen som kanskje også opplever den største motviljen mot endringar blant enkelte ressurssterke brukarar som forfattarar og journalistar. Er det kanskje dette som er å elske oss til døde? Ein kvelande kjærleik i beste mening fordi ein så gjerne vil ha alt som det var?

Som leiar av Norsk Bibliotekforening er eg overmåte glad for kvar ei utfordring vi får i media rundt dette. Og vi har skriveføre folk som svarer, til dømes biblioteksjefar som med stor pragmatisme forklarar kva vi held på med og korleis vi ønsker å famne alle. Vi har ein gjeng i Buskerud som inviterer ein journalist til å bli med på kassering for å avdramatisere og forklare kvifor det er naudsynt. For det veit vi alle, at «love hurts». Men kjærleiken kan oppdagast på ny, særleg om ein hoppar ned frå dei nostalgiske styltene og ser på den ein har kjær med nye, friske auge.

Helsing frå Mariann

© MARIAN BRUNSTAD

Medlemssider fra

Norsk Bibliotekforening

– et bilag til Bok og Bibliotek

Innhold:

Leder	s. 1
Nytt hovedstyre	s. 2
Tema Fagbibliotek	s. 4
Tema Integrering	s. 5
Småstoff	s. 6-7
Medlemsintervjuet	s. 8

Ansvarlig for bilaget: Mariann Schjeide

Kontaktperson for bilaget: Anna Kathinka Dalland Evans

kathinka@norskbiibliotekforening.no, tlf: 23 24 34 38

Grafisk design: Malin Redvall, malin@reddesign.no

Generelt: nbf@norskbiibliotekforening.no, tlf: 23 24 34 30

Nettsider: www.norskbiibliotekforening.no

Det nye hovedstyret i Norsk Bibliotekforening, med vararepresentanter. Bak, fra venstre: Marit Terese Balstad, Tor Arne Dahl, Anne Kristin Undlien, Heikki Knutsen, Ole Ivar Burås Storø og Heidi Hovemoen. Foran, fra venstre: Hege Haukeland Liadal, Anette Kure, Mariann Schjeide, Siri Haga Torgersen, Ane Landøy og Nina Ødegaard. Nestleder Lars Egeland og 3. vararepresentant Berit Eliassen var ikke til stede da bildet ble tatt.

Nytt hovedstyre i Norsk Bibliotekforening

Norsk Bibliotekforening (NBF) er en interesseorganisasjon for alle som er opptatt av bibliotek – både folkebibliotek og fagbibliotek. Foreningen kjemper for alle slags bibliotek og alle slags bibliotekbrukere. Vi har rundt 3200 medlemmer, men vi trenger flere for å bli sterkere. Er du opptatt av bibliotek så meld deg inn via våre nettsider norskbibliotekforening.no i dag!

Prinsippprogram og handlingsplan

Mellom hvert landsmøte ledes Norsk Bibliotekforening av et hovedstyre. Den 9. mars 2016 valgte landsmøtet nytt hovedstyre for foreningen. Det ble også vedtatt et nytt prinsippprogram og en ny handlingsplan. I prinsippprogrammet er det satt ord på den grunnleggende ideologien som ligger til grunn for foreningens virke, mens i handlingsplanen er det skissert opp hovedlinjer i de arbeidsoppgavene som styret skal jobbe med.

I prinsippprogrammet blir det slått fast at biblioteka «[må] vere i front når samfunnet endrast». De fire hovedpunktene i prinsippprogrammet har overskrifter *Bibliotek*, *ytringsfridom*

og *demokrati*, *Bibliotek og deltaking*, *Bibliotek og samfunn* og *Bibliotek og teknologi*.

Den nye handlingsplanen har fire hovedpunkter:

- Vi skal ha bedre bibliotek
- Vi skal ha digitale bibliotek
- Vi skal ha synlige bibliotek
- Vi skal ha en sterk organisasjon

Hele prinsippprogrammet og handlingsplanen finner du på nettsidene våre: norskbibliotekforening.no/politikk

Styremøter

Det nye styret hadde sitt første styremøte tirsdag 26. april. Se oversikt over kommende styremøter under *Nytt og nyttig* på s. 7. ■

«Vi jobber for at politikere og media skal forstå hvor viktig bibliotek er.»

Leder og nestleder

Mariann Schjeide, leder
Lars Egeland nestleder

Leder og nestleder ble enstemmig gjenvalgt.

Nyvalgte medlemmer av hovedstyret:

Heidi Hovemoen, Akershus fylkesbibliotek
Ane Landøy, Universitetsbiblioteket i Bergen
Heikki Knutsen, Finnmark fylkesbibliotek
Anne Kristin Undlien, Kristiansand folkebibliotek

Medlemmer av hovedstyret, som ikke var på valg i 2016:

Lars Egeland, Høgskolen i Oslo og Akershus
Anette Kure, Sarpsborg bibliotek
Ole Ivar Burås Storø, Foreningen !les
Nina Ødegaard, Samisk videregående skole Karasjok/Sámi joatkkaskuvla Kárášjogas

Varamedlemmer:

1. Hege Haukeland Liadal, stortingsrepresentant (Ap)
2. Tor Arne Dahl, Høgskolen i Oslo og Akershus
3. Berit Eliassen, Nord Universitet
4. Siri Haga Torgersen, Tønsberg og Nøtterøy bibliotek
5. Marit Terese Balstad, NTNU

Hils på de nye i hovedstyret

Hva er de nyvalgte medlemmene av hovedstyret opptatt av?

© ANNA KATHINKA D. EVANS

Heidi Hovemoen

Fylkesbiblioteksjef for Akershus fylkesbibliotek

- Norsk Bibliotekforening må arbeide for en nasjonal bibliotekstrategi som ivaretar hele biblioteksektoren. Hovedstyret bør også bidra til å dyktiggjøre lokallag og spesialgrupper.

© ANNA KATHINKA D. EVANS

Ane Landøy

Universitetsbibliotekar, Universitetsbiblioteket i Bergen

- Som tilsett i universitetsbibliotek er eg særleg oppteken av biblioteket si rolle i opplæring på alle nivå, og i tillegg for å sikre kvaliteten i norsk forskning. Eg er også oppteken av, og har forska på, bibliotekleing i både fag- og folkebibliotek.

© ANNA KATHINKA D. EVANS

Heikki Knutsen

Fylkesbiblioteksjef for Finnmark fylkesbibliotek

- Jeg er opptatt av bibliotekenes framtid, og hvordan vi skal opprettholde og videreutvikle biblioteket i en teknologisk og sosial kontekst. Har lang erfaring fra folkebiblioteksektoren og jobber i Finnmark fylkesbibliotek med ansvar for bibliotekutvikling.

© ANNA KATHINKA D. EVANS

Anne Kristin Undlien

Biblioteksjef for Kristiansand folkebibliotek

- Jeg har jobbet som biblioteksjef i Kristiansand i mange år, og er opptatt av utvikling av folkebibliotek, og bibliotekets rolle i framtidens samfunn. Gjennom verv og prosjekter har jeg også blitt spesielt interessert i flerkulturelle bibliotekstjenester.

© ANNA KATHINKA D. EVANS

Hege Haukeland Liadal

Stortingsrepresentant (Ap) for Rogaland

- Bibliotekene våre er så mye mer enn Norges største bokhylle og det ønsker jeg å være med

på å utvikle videre. Jeg er så glad i bibliotek! Derfor var jeg ikke vanskelig å be da jeg ble spurt om jeg ville sitte i hovedstyret til Norsk Bibliotekforening.

Fagbibliotekarar ønskes

Kristin Røijen har i 9 år vært leder av Norsk Fagbibliotekforening.

Det er viktig at fagbibliotekene ikke blir utilgjengelige for allmennheten, sier tidligere leder i Norsk Fagbibliotekforening Kristin Røijen.

Norsk Bibliotekforening

Spesialbibliotekar ved Læringssenter og bibliotek ved Høgskolen i Oslo og Akershus, Kristin Røijen, har i 9 år vært leder av Norsk Fagbibliotekforening. Etter årsmøtet i foreningen våren 2016 gikk hun av som leder, men sitter fortsatt i styret.

- Norsk Fagbibliotekforening er en egen forening, men vi er kollektivt tilslutta Norsk Bibliotekforening, forteller Røijen.

Kristin Røijen er opptatt av å aktivisere fagbibliotekene og fagbibliotekarene i interessearbeid. Ikke

minst mener hun det er viktig at fagbibliotekene ikke blir utilgjengelige og uinteressante for allmennheten.

- Norsk fagbibliotekforening arrangerer frokostmøter, inspirasjonsmøter og seminarer som gjør at fagbibliotekarar kan møte hverandre, forteller hun.

Digital tilgang største utfordring

- En av konsekvensene av økt digitalisering er at det er blitt vanskeligere med fjernlån. Muligheten til å dele innkjøpt digitalt innhold – særlig e-bøker – må komme på plass, mener Røijen.

Hun synes også det er viktig å få på plass nasjonale lisensavtaler med statlig finansiering. Da kan databaser som for eksempel den internasjonale litteraturdatabasen innen pedagogikk (ERIC) bli tilgjengelig for alle i hele landet.

Norsk fagbibliotekforening har jobbet mye for å få digitalt forskningsmateriale fritt tilgjengelig på internett: Open Access (Åpen tilgang). Røijen mener det er viktig at Open Access-artikler analyseres på linje med artikler fra trykte tidsskrifter i for eksempel oversikten over Norske og nordiske tidsskriftartikler (Norart).

Statistisk Sentralbyrå utarbeider statistikk for bibliotekbruk i hele landet, det vil si hvilken informasjon som faktisk hentes inn fra landets bibliotek. En arbeidsgruppe fra Nasjonalbiblioteket har sett på hvilke statistiske indikatorer som brukes i arbeidet med fagbibliotekstatistikken. Norsk Fagbibliotekforening har kommet med innspill til arbeidsgruppen og har foreslått flere nye indikatorer, for eksempel «Antall gratisressurser».

Røijen peker på at dagens statistikk bare teller med bøker og tidsskrift som er innkjøpt, og ikke tar med gratisressurser, slik som Open Access-artikler, som bibliotek gjør tilgjengelig. Dermed kan statistikken gi et feilaktig bilde, mener Røijen.

Trenger flere aktive bibliotekarar

Norsk fagbibliotekforening har lokallag i Bergen og i Trondheim. I Oslo

samarbeider foreningen enten med Norsk Bibliotekforenings fylkeslag eller med hovedforeningen.

-Vi trenger flere som vil gjøre en innsats i Norsk Fagbibliotekforening, sier Røijen.

Hun oppfordrer fagbibliotekarar som vil utvikle felles politikk for sektoren til å ta kontakt. Foreningen har de siste årene mistet ca 60 medlemmer i året fordi folk har gått av med pensjon. Heldigvis kommer det omtrent like mange til, så sist år økte medlemstallet! ■

Hva er Norsk fagbibliotekforening

Norsk fagbibliotekforening (NFF) er en interesseorganisasjon for alle som jobber i fagbibliotek og innenfor dokumentasjons- og informasjonsområdet.

Styret i NFF består av:

Kristin Røijen, Høgskolen i Oslo og Akershus

Jimi Thaule, Universitetsbiblioteket i Agder

Hilde Kaalvik, NTNU Universitetsbiblioteket

Gro Harriett Instebo, Høgskolen i Bergen

Eva Sauvage, Høgskolen i Sørøst-Norge, Vestfold

Kari Jensen, Sjøkrigsskolen, biblioteket

Varamedlemmer:

Sara Røddesnes, NTNU Universitetsbiblioteket

Sigrid N. Gimse, BI Oslo

Line Nybakk Akerholt, UiO Realfagsbiblioteket

Nettsidene til NFF: <http://nff.norskbiobliotekforening.no/>

Facebook: <https://www.facebook.com/norskfagbiobliotekforening/>

Nøkkel til Norge – seminar på Bibliotekmøtet

Hva er et arrangement tilpasset minoritets-språklige? Dette og andre spørsmål ble ivrig diskutert på Bibliotekmøtet i Tromsø i mars.

Camilla Sørbye ledet paneldebatten «Nøkkel til Norge» på Bibliotekmøtet i Tromsø i mars 2016.

Camilla Sørbye, leder for FlerKult

I januar gjennomførte Spesialgruppen for flerkulturelle bibliotekstjenester (FlerKult) en spørreundersøkelse om folkebibliotekenes tilbud til minoritetsspråklige. Over 200 bibliotek svarte på undersøkelsen, og resultatene ble presentert på seminaret «Nøkkel til Norge» på Bibliotekmøtet i Tromsø i mars. Dette er et utdrag av panelsamtalen med Svein Arne Tinnesand (Nasjonalbiblioteket), Anne Kristin Undlien (Kristiansand folkebibliotek), Brita Esaiassen (Berg folkebibliotek) og Siri Tiedemann-Andersen (*Det flerspråklige bibliotek*).

Materiell og ressurser

- Etterspørselen etter litteratur fra *Det flerspråklige bibliotek* (DFB) har økt kraftig siden høsten 2015, sa Tiedemann-Andersen. Hun understreket at DFB ikke har nok materiell til å dekke behovet.

Sammen med Undlien og Esaiassen minnet hun om at det enkelte bibliotek har et ansvar for å tilby det som blir etterspurt, og at samlingen skal gjenspeile befolkningen. Som representant for en liten kommune, sa Esaiassen at det krever ekstra midler til biblioteket: – Vi må gi tydelige signaler om hva vi trenger for å håndtere situasjonen.

Aktiviteter

Undlien påpekte at bibliotekene bør fokusere på flere aktiviteter som støtter opp om språkutvikling og utdanning. Samtidig minnet hun om at et arrangement kan passe godt for minoritetsspråklige uten å være spesielt tilrettelagt for denne gruppen. – Språkkafé er fint, men en aktivitet tilpasset flere kan være vel så bra for å skape et fellesskap, sa Undlien. Hun får støtte fra Esaiassen, som blant annet tilbyr strikkeklubb,

ski- og svømmekurs, baking og dugnad: – Det vi har fokusert på i språkopplæringen er å gjøre noe sammen, fortalte hun.

Papirløse

Tinnesand la vekt på at alle som bor i landet skal ha et bibliotektilbud, og at det er viktig å diskutere de papirløses rettigheter. Han åpnet for å utarbeide felles retningslinjer som gir anbefalinger med hensyn til låneregler og papirløse, selv om Nasjonalbiblioteket ikke kan overstyre kommunale vedtak. Høsten 2015 opplevde Nasjonalbiblioteket at bibliotekene var mer forberedt enn mange andre instanser på å møte utfordringene som knyttet seg til alle flyktningene som kom.

FlerKult takker alle som har bidratt! ■

Noen funn fra FlerKults spørreundersøkelse

3 av 10 bibliotek låner daglig ut språkkurs, norskopplæringsbøker og ordlister.

9 av 10 bibliotek låner litteratur fra Det flerspråklige bibliotek (DFB).

Om lag halvparten av bibliotekene kjøper inn litteratur, aviser og tidsskrifter på andre språk enn norsk.

1 av 5 bibliotek hjelper daglig minoritetsspråklige med å lese brev, fylle ut skjemaer, kopiere og lignende.

1 av 3 bibliotek har ukentlige aktiviteter eller arrangement tilpasset minoritetsspråklige.

Hele undersøkelsen finner du på spesialgruppens nettsider <http://flerkult.no>

Det 75. norske bibliotekmøtet ble holdt i Tromsø i mars 2016. Per-Mathias Høgmo holdt åpningsforedrag.

Glimt fra Tromsø 2016

Det 75. norske Bibliotekmøte ble holdt i Tromsø 9.-11. mars 2016.

Etter møtet ble det gjennomført en spørreundersøkelse. Svarprosenten var på 32%.

- 87 % av de som svarte mente det var et bra gjennomført møte.
- 89 % mente at det var «mange» eller «tilstrekkelig mange» seminarer som var aktuelle for sin egen arbeidssituasjon.
- Hvorfor man deltar på møtet:
 1. Faglig oppdatering (91%),
 2. Knytte nettverk (74%),
 3. Bibliotekpolitikk (43%),
 4. Sosialt samvær (42%).
- 78% besøkte utstillingen. Noen syntes det var trangt, noen syntes at det var få utstillere, noen syntes at de kjente til det meste fra før, og noen syntes at utstillingen var bra og interessant.
- Det kom ønsker om mer fagbibliotekstoff og om foredragsholdere på internasjonalt nivå.
- Generelt: Noen mente at møtet blir for kostbart og at det kunne vært mer informasjon om seminarene.
- Flere ønsket seg programoversikt på papir. ■

Engasjerte mot nedleggelse

Norsk Bibliotekforenings lokalavdeling i Nord-Norge og andre bibliotekforkjempere mobiliserte til omkamp om Kommunestyrets planer om å legge ned Brønnøy bibliotek avdeling Velfjord i Nordland.

Anna Kathinka Dalland Evans

Den 17. desember 2015 vedtok Kommunestyret i Brønnøy å legge ned det 170 år gamle biblioteket i Velfjord, noe som utløste sterke reaksjoner fra bibliotekets brukere. På nyåret 2016 ble det gjennomført en underskriftsaksjon: «Bevar biblioteket i Velfjord», hvor de aksjonerende ba om at kommunestyret gjorde om vedtaket om nedleggelse. På grunn av de innsamlede underskriftene måtte vedtaket tas opp på nytt i kommunestyret.

Norsk Bibliotekforenings lokalavdeling for Nord-Norge har jobbet med saken. De skrev blant annet et åpent brev til ordfører, politikere og rådmann, og fikk trykket brevet i lokalavisen som debattinnlegg. - I noen kommuner er nedleggelse av filialer en naturlig utvikling, initiert av biblioteket selv. Men der avstand til nærmeste bibliotek er stor, vil en nedleggelse i realiteten bety at mange innbyggere i virkekretsen mister bibliotektilbudet helt, sa Ann-Britt Svane, leder for Norsk Bibliotekforening region Nord-Norge. Fylkesråd for kultur, miljø og folkehelse i Nordland Ingelin Noresjø sendte 11. april et brev til alle fylkets kommuner hvor hun oppfordret til å satse på bibliotek. Bokredaktør Bård Jostein Sæter skrev 17. april et åpent brev til alle representanter i Brønnøy kommunestyre i forkant av den nye behandlingen av biblioteksaken, der han stilte spørsmål om hva Brønnøy kommune egentlig sparer på denne nedleggelsen.

Til tross for det imponerende engasjementet førte aksjonen dessverre ikke frem, og 20. april bestemte kommunestyret å opprettholde vedtaket om nedleggelse. ■

Danmark og Panama i april

Mariann Schjeide presenterer norske bibliotek i utlandet.

Anna Kathinka Dalland Evans

I april dro leder av Norsk Bibliotekforening Mariann Schjeide til *Det bibliotekspolitiske topmøte* i Danmark. Dette er en arena der mange danske politikere deltar og får presentert nye trender og tendenser i bibliotekverdenen. Mariann Schjeide fikk snakket med både biblioteksjefer og politikere om den norske formålsparagrafen for bibliotek, som sier at bibliotekene skal være en offentlig debattarena.

I april deltok også Mariann Schjeide på årsmøtet til årsmøtet til IFLA (*The International Federation of Library Associations and Institutions*). Årsmøtet ble holdt i Panama. Mariann Schjeide er medlem av gruppen i IFLA som jobber med bibliotekorganisasjoner. Foruten representanter fra latin-amerikanske og karibiske land, deltok representanter fra så ulike land som Kamerun, Spania, Libanon og Norge og diskuterte forholdene for bibliotek i sine respektive land.

© MARIT BRUNSTAD

Leder av Norsk Bibliotekforening Mariann Schjeide

HAGEN FOR ALLE

Norsk Bibliotekforening
Tidsskriftformidlingen
anbefaler tidsskrift om
hage for både amatører og
den mer avanserte.

NBF Tidsskriftformidlingen

Det er vår og hagetid! *Hagen for alle* er et ypperlig inspirasjonsmagasin for alle som elsker vakre hager. Fullspekket av smarte praktiske råd for hvordan man kan realisere drømmehagen. Bladet passer for deg enten du har vekster i vinduskarmen, på balkongen eller i hagen.

Leserne kan lære hvordan man tar stikling, bli ekspert på kjøkkenhagevekster, eller rett og slett glede seg over storartede hageportrett fra inn- og utland.

Jobber du i bibliotek og er biblioteket ditt av en eller annen grunn ikke kunde hos oss? Send oss en

Tidsskriftet
Hagen for alle

e-post, eller ring oss på 23 24 34 30, så forteller vi deg hvordan vi kan gi dere en enklere og mer effektiv tidsskriftshverdag! Abonnement på *Hagen for Alle* koster 699,- for 15 utgaver, og kan bestilles fra tidsskrift@norskbiibliotekforening.no, eller via NBF Interaktiv. Se også norskbiibliotekforening.no/tidsskriftformidlingen.

Utforsker'n rocker naturfag

Anna Kathinka Dalland Evans

Formidlingsprosjektet *Utforsker'n* er et samarbeid mellom Inspiria Science Center, Bibliotekutvikling Østfold og bibliotekene i Moss, Fredrikstad, Sarpsborg og Eidsberg. Prosjektkoordinator Elin Westgård Hansen forteller at prosjektet har som målsetting å formidle naturfag på en spennende måte for barn i alderen 12-15 år. Det har vært arrangert vitensshow fra Inspiria, og det blir arrangert en rekke temauker og temadager, i tillegg til en generell utstilling i hele perioden med muligheter for å gjøre forskereksperimenter for de som besøker bibliotekene.

I april var temaet elektronikk. Barna fikk prøve seg på å koble kretskort og lage verdens enkleste motor, og ikke minst seriekobling av trolldigklumper med lysende dioder.

Prosjekt-koordinator for *Utforsker'n*, Elin Westgård Hansen, med plakaten som vant pris for beste veggoppslag under Bibliotekmøtet i Tromsø i mars 2016.

Andre tema er kjøkkenkjem, kriminaletterforskning og kroppen vår.

På det store Bibliotekmøtet i Tromsø i mars 2016 ga Norsk Bibliotekforening og Nasjonalbiblioteket pris til *Utforsker'n* for beste veggoppslag om prosjektet sitt. Premien var på 10 000 kroner. *Utforsker'n* er støttet av Sparebankstiftelsen DNB og Nasjonalbiblioteket. Se fullstendig program på kulturutvikling.no/utforskern/.

Nytt og nyttig

Sekretariatet

På landsmøtet i mars 2016 ble det vedtatt to uttalelser, en om kommunereform og en om integrering. Uttalelsene finner du som nyhetsaker på foreningens nettsider norskbiibliotekforening.no. Her finner du også protokoll fra landsmøtet. Det nye hovedstyret hadde sitt første styremøte 26. april. Datoene for kommende styremøter i 2016 er 12. september, 19. oktober og 5. desember. Den 19.-20. oktober blir det organisasjonsmøte for alle tillitsvalgte i lokallag og spesialgrupper. Mer informasjon kommer.

Arendalsuka er en årlig arena hvor nasjonale aktører innenfor politikk, samfunns- og næringsliv møtes. I 2016 er Arendalsuka 15.-20. august. Norsk Bibliotekforening deltar på stand, i samarbeid med NBF Agder, Foreningen !les og Norske Barne- og Ungdomsbokforfattere (NBU).

Noen spesialgrupper som ønsker å delta på stand?

Ta kontakt med sekretariatet. Se også arendalsuka.no.

1. september er Nasjonal Bibliotekdag. Merk av i kalenderen! Tips og forslag til arrangement kommer på Bibliotekforeningens nettsider.

Er du medlem av Norsk Bibliotekforening og har byttet epostadresse?

Gi oss beskjed på nbf@norskbiibliotekforening.no.

Medlemsintervjuet

- Hvilket bibliotek føler du er ditt bibliotek?

- Jeg har to! Det ene er Læringssenteret (biblioteket) i Pilestredet 48, der jeg jobber. Det bruker jeg mye i forbindelse med jobb, men også noe privat. Bibliotekarene der gjør en super jobb, en gang reddet de meg til og med da døra til klasserommet jeg skulle bruke hadde gått i vranglås – og jeg fikk låne deres eget undervisningsrom. Det kaller jeg service! Det andre er mitt lokale bibliotek, Deichmanske bibliotek, Bjerke filial. På grunn av «livet» får jeg ikke gått dit så ofte, men jeg vil bruke det mer og mer når datteren vår blir større. Jeg er privilegert som kan gå til biblioteket hjemmefra.

- Hva leser du akkurat nå?

- Faglitteratur, e-post og studentoppgaver. Aviser, på nett og papir. Dessuten *Berlin* av Torggrim Eggen.

- Hvilken bibliotekpolitisk sak opptar deg?

- Jeg er, både som fagperson og privatperson, opptatt av bibliotekenes rammevilkår. Jeg følger kommunereformen med stor interesse, og lurte på hva det gjør med folkebiblioteklandskapet. Dessuten er problematikken rundt e-ressurser i fagbibliotek, og monopolmarkedet hos tidsskriftgigantene, blitt særlig aktuelt i en tid med fallende kronekurs. Potensialet som ligger i Open Access er stort,

og er noe mange bibliotek jobber aktivt med.

- Hvorfor er det viktig å være medlem av Norsk Bibliotekforening?

- Fordi et stort medlemstall gir større tyngde. Vi har bare en organisasjon som kjemper bibliotekenes sak, og ved å vise støtte til Norsk Bibliotekforening tar man et standpunkt. Det at organisasjonen er relativt liten gjør at enkeltmedlemmer som ønsker å engasjere seg har gode muligheter for det.

- Hvordan tror du fremtidens bibliotek ser ut?

- Det spørs hvor langt inn i fremtiden vi snakker! Bibliotekene er i hurtig utvikling, men jeg tror nok tendensen som har vart i en del år, med bibliotek som gjør plass til ulike typer bruk, som samarbeider med andre aktører, og som gjør lokale tilpasninger vil vare. Jeg tror variasjonen vil bli større, det er ikke sånn at det fins en oppskrift på hva som er et godt bibliotek. Jeg tror også at vi på sikt vil få se større, men kanskje noen færre, bibliotekenheter.

- Hva har du lyst til å lese mer om på medlemssidene våre?

- Jeg vil gjerne lese om hva Norsk Bibliotekforening jobber med, både sentralt, lokallag og spesialgrupper. Det er også fint når vi kan lese om saker foreningen tar tak i, og hva utfallet blir, slik som i forrige utgave av Bok og Bibliotek.

© ANDRÉAS ANGEREN

Navn: Sunniva Evjen

Medlemsnummer: 2656

Arbeider som: Førsteamanuensis ved Institutt for arkiv-, bibliotek- og informasjonsfag, Høgskolen i Oslo og Akershus. Nyvalgt leder av Norsk Bibliotekforening avdeling Oslo og Akershus

Søk stipend!

Alle personlige medlemmer i Norsk Bibliotekforening kan søke stipend for å utvikle seg faglig. Relevante formål kan være kurs, konferanse, workshop eller studiereise, men vi vurderer også andre formål.

Søknaden må være begrunnet og inneholde budsjett. Stipendmottakere skal redegjøre for hva stipendet er brukt til i en rapport.

Send søknaden til
nbf@norskbiibliotekforening.no
før 30. august 2016.

2016

uke 35

Tirsdag

30
August

Søknadsfrist

Utdelingen er på 15 000 kroner

Brukes til kurs, konferanse, workshop, studiereise eller lignende.

Se fullstendige retningslinjer på hjemmesiden til Norsk Bibliotekforening: norskbiibliotekforening.no

Send søknad til:

nbf@norskbiibliotekforening.no

Amerikanske ideer. Haakon Nyhus ble kjent med de nye ideene om folkebibliotek i USA. På bildet: Chicago Public Library, en gang mellom 1890 og 1901.
[Foto: Library of Congress]

Et kulelyn i biblioteket!

Haakon Nyhuus, mannen og mytene

AV ØIVIND FRISVOLD
FØRSTEAMAUENSIS VED HØGSKOLEN I OSLO, AVD. ABI

Det er 150 år siden bibliotekaren over alle bibliotekarer ble født. Han er fortsatt den store helten, og mytene flourer friskt. Selvsagt skal han feires, men vi bør vel også stille spørsmål som: Hva er sannheten om dette energiske «kulelynet» av en bibliotekar? Var han en drikkfeldig bohem? Gikk han på bommen i Chicago? Var Bibliotekreformen virkelig en Bibliotekrevolusjon? Og stemmer det at han ble gassforgiftet på jobben?

– «Dette er Torunn Myhre i NRK. Kan du stille til et jubileumsintervju om Haakon Nyhuus?» Journalisten var vennligsinnet. Vi møttes på historisk grunn, i Nyhuus' eget bibliotek, på Grünerløkka filial av Deichmanske bibliotek. Stem-

ningen var god. Det ble nesten tre timer med opptak. Myhre klippet alt ned til tre korte episoder for P1 lokalsending i Hedmark og Oppland. I tillegg kom en miniutgave for P2s Kulturnytt. Senere har journalisten også laget en skriftlig versjon på NRKs sider. Slik er innledningen: «Fra forsoffen bohem til Folkebibliotekenes far. I 1890 går Haakon Nyhuus om bord i Amerikabåten. Han har 20 kroner i lomma og tre flasker konjakk i kofferten. Han har drukket seg til fant og lite tyder på at han skal bli noe stort».

Torunn Myhre har gjort en god jobb. Stoffet er spisset, dramatisert og forbausende morsomt. Hun har laget god radio av tre timer med «tresket langhalm». Jeg har hanket inn noen kroner i «forsknings-

Bohem. Haakon Nyhuus skulle studere jus i hovedstaden, men han ble etter hvert mer opptatt av bohemlivet. [Foto: Nasjonalbiblioteket]

formidlingspoeng». Det er slik høyskoler finansieres for tiden. Derfor stiller vi gjerne opp for mediene, og vi vet at det ikke er plass for nyanser og fotnoter. Likevel, jeg må innrømme at nettartikkelen også ga litt av ettertankens kranke blekhet. Det ble som å møte seg selv i tabloid versjon. Kan alt være sant, og er det dekning for alt som jeg kjekt har fortalt om vår mann?

Til 100-årsjubileet laget Arne Kildal et «minne-skrift» på vel 60 sider med det viktigste om Nyhuus. Heftet gir en god innføring, men Kildal dokumenterte ikke kildene sine. Foreløpig er det ingen som har laget en samlet og dyptpløyende biografi basert på kilder og forskning. Det burde vi ha. Nyhuus var en stor strateg i den norske nasjonsbyggingen. Et søk på bokhylla.no viser at det er utrolig mye stoff å hente. Mulighetene til å søke seg «inn i» hver tekst gir også en effektiv gjenfinning!

Var det konjakk i kofferten?

Det første jeg ville vite var om det er hold i det jeg «heldigvis» hadde sagt var en myte: Nyhuus hadde 20 kroner i lomma og tre flasker konjakk i kofferten. Det viste seg at det ikke stemte helt! Det var «verre». Halvor Fosli, som har skrevet hovedverket om Kristianiabohemen, har en kilde som sier at «bagasjen hans var 5 fl konjak og 5 kroner». (1994, s. 431). Kanskje er det heller ikke så viktig hva som er helt korrekt antall flasker og penger? Anekdoten gir en treffende karakteristikk av bohemen Nyhuus. Boka har hele 137 treff på «Nyhuus», og handler mest om tiden fra han som 17-åring kom til hovedstaden og frem til han reiste til USA høsten 1890. Det er hevet over tvil: Han var en av de store bohemene og sentral i kretsen rundt Hans Jæger og Oda Krohg. Kjetil Bjørnstad skildret parets rotur i sangen «En sommernatt på fjorden». I Jægers roman «Syk kjærlighet» ser vi også at Nyhuus (kalt Lille Gaarder) var sterkt til stede. Nyhuus var selv ulykkelig forelsket i en av Odas søstre, Chat Noirs grunnlegger Bokken Lasson. Dette skildret Nyhuus i sitt eget skjønnlitterære forfatterskap. «Du skal skrive dit eget liv» var Bohembud nr. 1. Nyhuus gjorde det. Bokken følte seg sveket og utlevert. Novellen heter «Sonja» og finnes i «Kristianiabilder», som er en av de bøkene Nyhuus utga sammen med Jæger.

«Han slo seg på flaska»

Det er belegg for å si at bohemlivet ble i meste laget for den unge Nyhuus. Utsagnet om at han «slo seg på flaska» og at det ble «nok absint» kan forsvares. Ven-

Den gamle bohem ble ikke bare en vel ansett borger, han ble også slått til ridder av 1. klasse i den kongelige St. Olavs orden.
(Foto: Trysil kommune)

nen Sven Moren (1938) forteller at i hjembygda visste de godt at han ikke studerte, men at «han rangla, Ja, stakkar, han var komen i ringt selskap.» Skepsisen var størst til at denne «stygge karen [Jæger], var kompis med 'n Håkon just no.» (s.16f). Dårligere papir enn Jæger kunne vel ikke oppvises. Han var bøtlagt, fengslet, sensurert og avskjediget som stortingsstenograf for sitt usedelige forfatter-skap.

Sven Moren skildret vennens siste besøk i Trysil før amerikareisen slik: «Langt sør i vegen kom ein liten halvnaken kar. Han hadde ein kjepp på eine aksla og på kjeppen eit knyte. Ein luffar.» Det var så vidt de kjente ham igjen, men den friske replikken var ikke til å ta feil av: «Nøken kom jeg fra min moders liv, nøken vender jeg tilbake. Herren Nyhuus gav, herren Nyhuus tok, herren Nyhuus's namn vere forbanna!» Han fikk lånt klær og sko og kom seg på fest. Selv om hele bygda «niglodde» var han «ein herre likevel, byrg og fus og full av mod og kraft.» Nyhuus innrømmet at han hadde seilt sin skute på grunn. Det var bare ett håp igjen. Han hadde fått penger til Amerikabillett. Enten «gjeikk han i hundane» eller så kom han «att som ein kar». Det hjalp ikke å være sentimental, og på sitt karakteristiske svensk-norsk sa han: «Nei. Fan heller! Upp med hakan och se glad ut!» (s. 18f)

«En villstyring og en lystig laks»?

Nyhuus' avskjedsord er typisk for en ekte optimist. Han var ikke den destruktive, innadvendte og døds lengtende bohemtypen. Han viste seg tidlig som en inspirerende og utadvendt lederskikkelse. I hjembygda stiftet han en samtaleforening (med taleplikt for alle), og han organiserte frisk sportslig aktivitet. Hans ledelse av skihopping, og svømmekurs i Trysilelva var barske greier. Sven Moren mintes det slik da de ble kastet ut i elva: «Vi skalv av redsle, og gjorde som han sa». (s.11). Datteren Halldis Moren Vesaas har også fortalt hvor sentral Nyhuus var i dette miljøet. (1951)

Han var riktig nok en villstyring, men det ble den sunne siden av Nyhuus som seiret. I Chicago giftet han seg med Kathinka («Kinka») Korsvig. Arne Kildal (1966) fortalte at dette bidro til at han kvittet seg med arven fra bohemtiden, «den gamle trang til å 'rangle'». Han gjennomgikk en kur ved et amerikansk sanatorium, og han ble en «pålidelig avholdsmann». (s. 19)

«Gulvfeier i Chicago»

I NRK-artikkelen står det videre at det var tilfeldigheter som brakte Nyhuus til Chicago Public Library. Her fikk han «jobben med å feie gulvet». Det stemmer vel ikke helt. I følge Arne Arnesen startet han som «pilletriller på et apotek.» (1935, s. 38). Den første bibliotekjobben fikk Nyhuus i samme by, men på Newberry-biblioteket. Hans venn, forfatteren Peter Egge (1952), fortalte da også at første jobb var nettopp «å feie gulvet». Etter hvert fikk han også lov til «å hente ned bøker som sto så høyt i rekkene at de frigjorte og allmektige kvinnene innen avdelingen ikke ville strekke seg etter dem.» Egge påstår at det var slik Nyhuus utviklet en egen teft med finne frem på hyllene. Mens andre virret rundt «lyste han som et fyr i natten og sa: – der!» (s. 110). Han gjorde seg uunnværlig, og avanserte raskt til avdelingssjef. En av Nyhuus' kolleger fra Newberry-biblioteket fortalte at Nyhuus fikk plass i kjelleren for å katalogisere salmebøker. Han forsto imidlertid at sjefen var mest interessert i de aller eldste bøkene, derfor spesialiserte han seg i katalogisering av inkunabler. Det slo til. Han vant sjefens oppmerksomhet. Suksessen skyldes nok også hans «uforferdethet, pågåenhet, og evne til uten nølen å gripe en chance». Nyhuus hadde ikke bare en allsidig begavelse, men også en personlighet som kunne «gjøre seg gjeldende hvorsomhelst, og ikke minst under amerikanske forhold». (Hanson 1932).

Jobben i Newberry-biblioteket var viktig for Nyhuus. På den tiden hadde Melvil Dewey startet verdens første bibliotekskole, men det var i New York. Deweys klassifikasjonssystem var utgitt og hans «Library Journal» var godt i gang. Det vi kjenner som Biblioteksentraler var også en realitet. Men Nyhuus var altså i Chicago, og her var det William Frederic Poole som ledet utviklingen. Det er naturlig å se Dewey og Poole som motparter i en faglig strid. For å si det enkelt: Poole hevdet at praksis og egenutdanning var vel så viktig som teoretiske studier, mens Dewey var mer opptatt av organisert opplæring. Haakon Nyhuus var også selvlært, og han var i tvil da Deweys desimalklassifikasjon ble innført i Norge. Det ble i en tilpasset versjon. Men han ivret sterkt for å opprette en norsk bibliotekskole slik Dewey hadde gjennomført i USA. Nyhuus ble ingen stor tilhenger av Dewey, og det var gjensidig. Arne Kildal nevner at han fra sine

skoleår i Deweys skole hadde vært i middag hjemme hos Dewey. På spørsmål om han kjente den norske bibliotekaren Nyhuus svarte Dewey «temmelig kort og avvisende at han så vidt hadde møtt ham.» Kildal mener at dette kunne komme av at Nyhuus hadde snakket nedsettende om klassifikasjonssystemet på et amerikansk bibliotekmøte i 1904. (Kildal 1966, s.14). Det kan også være andre grunner til motsetningene. Mange oppfattet Dewey ikke bare som politisk reaksjonær. Hans rent personlige rykte var også frynsete. Enkelte biografer har pekt på at han ofte fikk trøbbel på grunn av sin «old nemesis — a persistent inability to control himself around women». (Wiegand 1996, s.353). Engelskspråklig Wikipedia bringer fortsatt et gammelt, usant og ondsinnet rykte videre: Deweys kvinnelige studenter måtte levere foto og brystmål før opptak!

«Bøkene var stuert bort»

Nyhuus reiste hjem til Norge i 1897. Det var året før stillingen ved Deichmanske ble utlyst. I mellomtiden var han engasjert ved ulike bibliotek, og han var sekretær for Fridtjof Nansen. Nasjonalbiblioteket har Nyhuus' attester. Alle spor av bohemen er borte. Det er sterke og entydige anbefalinger fra Nansen og fra biblioteksjefer i inn- og utland. W. F. Poole sa det slik: «You have the natural instincts, and the enormous capacity for work, which characterize a bibliographer of the first rank.»

NRK-artikkelen nevner at Deichmanske var i en elendig forfatning da Nyhuus ble sjef. Her var det som på Vinmonopolet den gang du måtte stå foran disken og vite hva du skulle ha. For oss i dag er det selvsagt, men Nyhuus trosset motstanden og innførte åpne hyller slik at folk kunne velge selv. Bøkene ble klassifisert og stilt opp etter emner. Kortkatalogen var også en teknologisk nyvinning. Nyhuus' motto var «Publikum fremfor alt», og på amerikansk vis formulerte han målet om flest mulig bøker ut til så mange som mulig til en lavest mulig pris. Derfor satset han på å bygge utlansstasjoner over hele byen. Utlånet steg til fantastiske høyder. Nils Johan Ringdal (1985) dokumenterte dette i sin bok om bibliotekets historie. Ringdal kunne være både kritisk og sarkastisk til autoriteter og «størrelser». Men når det gjaldt Nyhuus utviste han den største beundring. Ringdal innså at Nyhuus' «rastløse gemytt» passet best for en som skulle re-

formere heller enn å ta det daglige rutinepregede ansvaret. Etter hvert orienterte da også Nyhuus seg mot helt andre utfordringer. Men Ringdals konklusjon er klar: Alle bibliotekets lederskikkelser gjennom tidene «har måttet tåle å måles opp mot ham, og ingen har kommet altfor heldig fra det.» (s. 129)

«Like effektivt som en Fordfabrikk»

Slik introduseres Bibliotekreformen av 1902 i NRK-artikkelen. Nyhuus fikk staten interessert, saken ble utredet, støtteordningene ble forbedret. I tillegg til sjefsjobben ved Deichmanske ble han sjef for et nytt, statlig Bibliotekkontor. Det mest imponerende er den effektive bokdistribusjonen med felles innkjøp, gode rabatter, sentralt bokutvalg, solid innbinding og ferdig katalogisering og klassifisering. I et land som bare hadde noen få fagutdannede bibliotekarer, var dette en genistrek. Kontrollen var sentralisert, og den hadde Nyhuus. Det er flere som har skrevet om «Bibliotekreformen», men den mest interessante kilden er den grundige utredningen som Nyhuus (1901), sammen med Karl Fischer og J.V. Heiberg, laget for Stortinget i 1902. I samme klasse stiller det arbeidsredskapet Nyhuus (1903) laget med «Katalog over bøger skikket for Folkebogsamlinger» 1903 med senere tillegg.

15 aktive år for norske bibliotek

Nyhuus' siste prosjekt var utgivelsen av «Illustreret Norsk Konversationsleksikon». Denne forløperen til «Store norske leksikon» var det første store oppslagsverket på norsk. Sigmund Carlsen sier at etter hvert som det store arbeidet skred frem, «ble verket stadig mer selvstendig og nasjonalt, frigjort fra skjæmmende påvirkning fra utenlandske forbilleder.» (1968, s.47)

Fra 1911 ble Nyhuus rammet av sykdom. Han meldte avbud på Bibliotekmøtet og til stiftelsen av Norsk Bibliotekforening høsten 1913. Han ble selvsagt valgt til første formann. Juledag samme år døde han knapt 47 år gammel. Diagnosen var blodsykdommen pernisiøs anemi. I en legeerklæring fra Edvard H. Hansteen ble det lagt vekt på at Nyhuus hadde hatt elendige arbeidsforhold på Deichmanske. Kontoret var «et meget lidet, mørkt rum til gaarden, – saa trangt og mørkt, at der bare heri utvilsomt med berettigelse kan sees et prædisponerende moment for optreden av en anemi.». Ikke var det så lett å lufte heller fordi «der

Kvinnerolle. «For et sprettende, sprudlende liv det var i den gutten! En trillende, smittende latter, som rystet hele den lille butte person». Slik skriver Wallem i «Det norske studentersamfund» om Nyhuus som spilte kvinneroller i Samfundstheatret.

like udenfor vinduet var anbragt et pissoir». Men den sterke stanken hadde også en annen årsak: Det hadde lenge vært «en lækage paa gasledningen i kjelderen like under kontoret». Den velrenomerte professor Axel Holst sluttet seg til dr. Hansteens vurderinger. Opplysningene er fra en søknad om pensjon til enken og de tre barna. Brevene er oppbe-

vart i Nasjonalbibliotekets håndskriftsamling. Her er også Nyhuus' siste brev til kone og barn. Til datteren Mona skrev han: «Vær glad som far da han var frisk og yngre og vær stolt av dit skogbondeblod om det er nødvendig.»

Nyhuus' innsats for norske bibliotek var kort og intens. Den varte i knapt 15 år fra 1898 til han døde. Karrieren var så

spesiell at det måtte oppstå myter. Kan-skje er det ikke så interessant hva som er «sannhet», men mytene er karakteristiske fortellinger om en som forstod det som skjedde i samfunnet og at det var helt nødvendig å lage nye bibliotek. Det gamle almuebiblioteket var for de «lavere klasser». Med Nyhuus kom folkebiblioteket til Norge. På tross av sentralisert kontroll var det for hele folket. Biblioteket formidlet ny kunnskap for et utvidet demokrati og for nye yrker. Idealet var som i USA, biblioteket skulle bidra til større sosial mobilitet. Mange startet sin klasse-reise nettopp her. Den statlige styringen førte – forbausende nok – også til et mer liberalt bokvalg: Kontrollen bidro også til «å sikre et større mangfold i bokvalget. Ulike syn og retninger skulle være representert.» (Byberg & Frisvold 2001, s. 83).

Den gamle bohém ble ikke bare en velansett borger, han ble også slått til ridder av 1. klasse i den kongelige St. Olavs or-

den. Men han var en ukonvensjonell og pågående biblioteksjef. Han hadde flere feider med «konkurrentene» på byens akademiske bibliotek. Overbibliotekar Wilhelm Munthe, beklaget at Nyhuus manglet forstand på den norske (og tyske?) bibliotektradisjonen som preget Universitetsbiblioteket. Men Munthe innrømmet at «den runde, blide, lille mann» hadde gjenreist et bibliotek som den gang var «i sin dypeste fornedrelse». Han tok med «sine amerikanske lærdommer», og han ble «kulelynet i norsk biblioteksbevegelse, alltid ladet med energi – ofte i uberegnelige baner.» (1953 s.12).

Litteratur

Det finnes mye litteratur om Nyhuus. Her er bare tatt med bøker og artikler som er referert: Arnesen, A. (1935) Deichmanske bibliotek (I Bok og bibliotek). – Byberg, L & Ø. Frisvold (2001) Hvorfor folkebibliotek? I: Audunson, R.

Det siviliserte informasjonssamfunn. Carlsen, S. (1968). All verdens viten. – Egge, P. (1952) Minner fra nord og syd. – Fosli, H. (1994). Kristianiabohemen. – Hanson, J.C.M. (1932) Haakon Nyhuus i Amerika. Deichmanbladet nr 9-10. – Kildal, A. (1966). Haakon Nyhuus. 1866-1966. – Moren, S. (1938). Møte og minne. – Munthe, W. (1953). Menneskene bak boktitlene. – Myhre, T. (2016) Fra forsoffen bohém til folkebibliotekenes far. På nrk.no – Nyhuus, H. (1901) (m.fl) [Bibliotekreformen] St.prp. nr 1 hovedpost IV, 1901-02 – Nyhuus, H. (1903) Katalog over bøger skikket for folkebogsamlinger. – Ringdal, N.J. (1995) By bok og borger. – Vesaas, H.M. (1951) Sven Moren og heimen hans. Vestheim, G. (1997) Fornuft, kultur og velferd – Wiegand, W.A. (1996) Irrepressible Reformers. Melvil Dewey. ■

På seterbesøk. Bonden, med godt synlig klokkekjede. Nyhuus til høyre og jakthundene King og Max i forgrunnen. [Begge foto: Nasjonalbiblioteket]

Pust i bakken. «Bokmanden» og «Fotografen» med dagens gode rypefangst

På jakt med Nyhuus

I 1907 kunne Haakon Nyhuus se tilbake på en vel gjennomført «Bibliotekrevolution» ved Deichmanske bibliotek. I resten av landet var «Bibliotekreformen» i full gang. Han hadde også startet utgivelsen av det første, store norske leksikonet. Denne høs-

ten unnet han seg en jakttur i barndommens trakter i Nord-Østerdal. I håndskriftsamlingen på Nasjonalbiblioteket finnes en beskrivelse av turen. I den maskinskrevne teksten er det limt inn et 30-talls fotografier. Det finnes ikke så mange fotografier av Nyhuus, og mange

av disse bildende gir sammen med den morsomme teksten et nytt og interessant innblikk i «Bokmandens» personlighet. Nasjonalbiblioteket har nylig gjort «Jagttur til Engerdalen» tilgjengelig på sine nettsider. ■

Bokkunst på Sortland bibliotek

Sortland bibliotek fikk besøk av 60 barnehagebarn i anledning Verdens bokdag, 23. april, melder Vesterålen Online (vol.no). Dagen ble feiret med store mengder saft, frukt og åpningen av barnas egen utstilling. Barnehagene hadde lagd hvert sitt kunstverk inspirert av en bok eller en forfatter. Vestmarka barnehage leste Ringelihorn av Regine Normann, noe som resulterte i flotte og fargerike tegninger. "Æ har tegna slott", sier et av barna. "Og æ har laga prinsen og sauen", roper et annet. ■

Suksess med meråpent i Loddefjord

Loddefjord er først ute med meråpent bibliotek i Bergen. BI-student Thea Finnebråten Jansen er blant dem som benytter seg hyppig av tilbudet. "Det er ikke alltid man kan sitte hjemme eller på skolen når man skal lese, så det er veldig fint å kunne komme hit når det passer meg. Her er det heller ikke så mye bråk", sier Jansen til Bergensavisen (ba.no). Det er snakk om at flere av bergensfilialene skal få et selvbetjeningstilbud, men planene er foreløpig ikke klare. ■

Vil fylle tomme sentrumslokaler

Sentrumsdød er fortsatt den største utfordringen for mange kommuner, melder Aftenposten. Etablering av kjøpesentre utenfor sentrum, økt handel på nett, mindre bruk av fysiske post- og banktjenester og bilfrie sentrumsområder har ført til stadig flere tomme næringslokaler i sentrum.

Nå er Arendal, Lærdal og Tromsø valgt ut som pilotkommuner. Frem til 2018 skal de tre kommunene jobbe strategisk med å aktivere tomme lokaler i et avgrenset område, basert på ulike forretningsmodeller. Målet er at de skal kunne teste ut hva som fungerer, som igjen kan overføres til alle Norges kommuner. ■

PressReader til Oppland

PressReader benyttes av bibliotek over hele verden, og nå inntar tjenesten Oppland, skriver Gaustad kommune på sine nettsider. Tjenesten gir ubegrenset tilgang til 5000 aviser og tidsskrifter fra over 100 land. Aftenposten og Dagbladet er blant de norske avisene som er tilgjengelige. Nå tilbys tjenesten ved alle folkebibliotek og skolebibliotek i videregående skole i Oppland. Alt man trenger å gjøre er å åpne PressReader-appen eller besøke pressreader.com mens man er koblet til bibliotekets nettverk. Man kan da bruke tjenesten hvor man vil i 72 timer før man må tilbake til biblioteket om man vil ha mer tid. ■

Tel: +46 (0)31-49 35 05 ■ contact@wagnerform.se ■ www.wagnerform.se

WAGNER

KJÆRLIGHETEN ER EN SJELDEN BLOMST

TÅBELIG VAR JEG I HELE MIN FÆRD

Tåbelig var jeg i hele min færd,
og usselryg og en nar,
og kærlighed af unævnelig art
er den eneste trøst jeg har.

Og kommer end hele Frelserens armé
og vil redde min sjæl og mit skrog,
vil jeg værne med livet min livets trøst,
for kærlighed er det dog.

Og kommer en borgerlig kællinghær
og siger det værste jeg ved;
at jeg stakkel i grunden er bedre værd
end min lurvede kærlighed –

Så smider jeg alle madammerne ud,
dette skinnhellige jamrende kor.
For kærlighed er en så sjælden blomst,
den må opsøges dér hvor den gror.

*[Tove Ditlevsen: Pigesind, kvindesind og andre dikt i udvalg.
Den norske lyrikklubben. 2001, side 215]*

Tove Ditlevsen

AV STEFAN ANDREAS STURE,
LITTERATURVITER OG NORSKLEKTOR

Foto: Forlaget Oktober

I begynnelsen av mars 1976, tok Tove Ditlevsen sitt eget liv. Hun hadde forsøkt før, uten å lykkes. Det ble forsidestoff i danske aviser og det utløste en rekke av leserbrev. Ditlevsen ble anklaget for ikke å ta ansvar som forbilde, som offentlig person bør man ikke ta sitt eget liv. Hun ble 58 år. Dikteren er død, men diktene lever. Tove Ditlevsen har beholdt sin popularitet, hun leses og fortolkes fortsatt.

Det hviler en egen mystikk rundt den tragedien som har rammet den som avslutter sitt liv for egen hånd. Selv om vi vet at alt de skrev og skapte, skrev og skapte de i levende live – så føles det som om de snakker til oss fra den andre siden. Deres død har tilbakevirkende kraft på deres kreativitet. En slik lesing virker ikke på de som dør naturlig av alderdom. I selvmorderens levende skrift søker vi svar på hendelser som ikke fantes når skriften ble til. Vi later som om det finnes en dobbel tid. Som om skriften inneholder framtidsminner. Selvmordet blir en del av det samlede livsverket, et avsluttet livsverk hvor forfatteren ikke kan blande seg inn i fortolkningen. Verket er

avsluttet – ferdig pakket for analyse, vurdering og tolkning, nå tilhører det leseren alene.

Legger man til at Tove Ditlevsen har uttalt at å skrive er å utlevere seg selv, og at man alltid skriver om seg selv, er det lett å lese forfatterskapet biografisk. Hun brukt helt tydelig eget liv som inspirasjon. Vi finner igjen Vesterbro, ekteskap som går over styr, sovemedisin, uforløst morskjærlighet, seksuelle overgrep og ikke minst angst. Altså var hun tidlig ute med det som har blitt alminnelig på 2000-tallet, nemlig det å bruke av eget liv til å lage litteratur, uten å legge skjul på likheter mellom litteratur og levd liv. Men leter man kun etter forfatterens liv i tekstene, finner man ikke seg selv.

Om man kan si at angsten er et gjennomgående tema i Ditlevsens dikt, så er kjærligheten der som trøst. Det er det man hele livet søker etter, og selv om det kan ta mange former, er de sårene vi får, for det meste forårsaket av fravær av kjærlighet. Kanskje er det slik at jo tidligere man opplever dette fraværet, jo lengre går man for å få fylt dette tomrommet. Ditlevsen prøvde, med kunsten,

med kjærligheten, med alkohol og narkotiske stoffer. Til slutt gjenstod bare muligheten å selv bli en del av tomrommet. Men i skrift forsvarte hun alltid kjærligheten – uansett hvor lurvete den kunne ta seg ut for omgivelsene.

Arven etter Ditlevsen lever videre, nye danske forfattere som Olga Ravn, Stine Pilgaard og Lone Hørslev er åpne om sin inspirasjon. Tove Ditlevsen var også en de første kvinnelige forfatterne som skrev om eget liv, et alminnelig liv med barn og husvask. Slik sett har hun fungert som forbilde for mange, og ikke bare kvinner. Hun var alminnelig og spesiell, på en gang. Et sammensatt menneske, som de fleste av oss. Lykkelig var hun bare når hun skrev, har hun sagt, men hvordan forsørge en familie som forfatter når man må kjempe for å få tid til å skrive? Men hun fikk tid, selv om den var avmålt. Forfatterskapet består av alle sjangre, unntatt dramatikk. Likevel kan man vel trygt fastslå at lyrikken er en tydelig åre i forfatterskapet – og det er ikke usannsynlig med en fornyet interesse i år, 40 år etter at hun forlot oss. ■

Så målar eg over sorga med grønt

Ei hylling til Eva Jensen.

ODDMUND KÅREVIK
BIBLIOTEKAR OG SKRIBENT

Eva Jensen er død. Eg las det på Facebook. Eg forstod det ikkje med det same. Eva Jensen? Det kunne ikkje stemme. Men slik var det. Somme tider når folk døyr er det slik me tenkjer på alt me ikkje fekk sagt dei. Eg kjente ikkje Eva Jensen, men bøkene hennar. Det var alltid noko litt skakt og eigenrådig med bøkene hennar. Som på ein måte sa: «les meg.»

Og eg les. Og tenkjer fyrst no? Kvifor ikkje før? For dette er skattekister komprimert inn i små format. Så mange fine skildringar. Så mykje usagt imellom det som er sagt. Titlar som er dikt i seg sjølv: *Vidareutdanning i lys og skugge*, *Teori nok for eit kort liv*, *Den rolige gule hunden med brillene*.

Mitt første møte med Eva Jensen var den morosame Alfabetdiktboka *Alle i Alta kan*. Glitrande illustrert av Inger Lise Belsvik. Med setningar eg ikkje har lese på ti år men framleis kjem i hug. Eg huskar til dømes at: «Alle i Alta kan, men Apa kan ikkje. Kva kan ikkje apa? Læra alfabetet så klart.» Eg har lese mange setningar siste ti åra. Det er få eg minnest.

Bokstaven V har fått eit nydeleg dikt som byrjar slik:

Eg sit midt i vegen og ventar.
Eg ventar på våren.
Eg har sykkelen min ved sida av meg her.
Han ventar også på våren.

(Jensen 2000: 14)

Det slår meg at Eva Jensen ikkje gjer forskjell på lesarane. Om ho skriv for vaksne, ungdom eller born er det den

Foto: Samlaget

Eva Jensen vart født i Salangen i 1955. Ho debuterte i 1984 med «Dikt og tekstar.» I løpet av dei neste 30 åra kom tjue bøker i mange ulike sjangrar.

same tiltalen, ei eigenrådig og original stemme.

Eg merkar meg særleg samlinga *Teori nok for eit kort liv* frå 1987. Forfattaren har kalla den ein «roman-roman.» Kan hende for å gjera det endå vanskelegare for oss å sjangerplassere henne. Det er ikkje enkelt å setje Eva Jensen i bås.

La oss sjå litt nærmare på tittelteksten:
Hendene skjelv. Terskelen blir stadig lågare. Eg har stuft inn.
I halsen min sit døden. Eg elsker livet.
Det susar.

Etter kvart sit kunnskapen i kroppen.
Eg forlanger å få
ta farmor sin trappevask med i pensum til hovudfags-eksamen.
Eg tar meg rett til å spytte på østland-

simpelialistar
som peikar på det eksotiske i kvardagen for meg. Eg treng dei ikkje.

Alt dette som samlar seg og vil breste.
Kjærleiken eg
treng. Dei store skuggane eg lever under. Døden er ein
brutal jævel. Nei, det er jo ikkje døden som er brutal,
det er livet.

Teori nok for eit kort liv.
Men praksisen? Praksisen?
Dei gode og vonde dagane.
Sju magre og feite. Kyr.
Barnet på fotografiet, det mørket som omgjev det er
heilt utrolig.

(Jensen 1987: 79)

Dei seks første setningane kjem som eit bombardement. På ein måte er det vanskeleg å sjå at dei heng saman. Dei kjennest ut som setningar som like gjerne kunne stått aleine. Kanskje til og med aller fremst i ei bok? Det er berre eit lite punktum som skil døden frå livsjubel. Den sjetteste setninga summerer godt korleis det kjennest å lesa dei etter kvarandre. Det susar også i denne lesarens hovud.

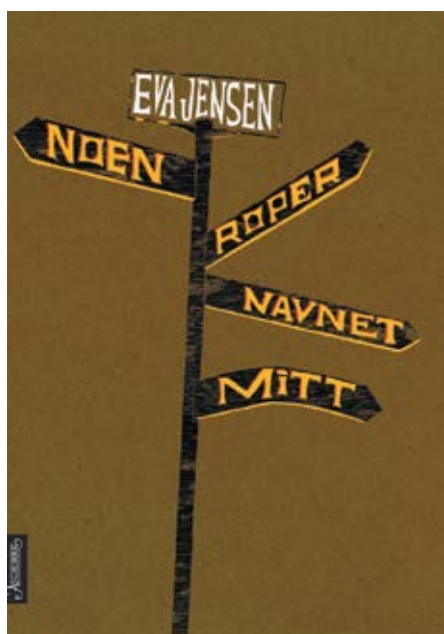
Den skrå humoren er her også. Det er absurd å ta farmors trappevask inn i hovudfagspensum – endå meir absurd å forlaga det.

Gjennom heile sitt forfattarskap har Eva Jensen plassert seg inn i eit nordnorsk landskap med eit særlege blikk og språk. Så mange fine skildringar utan å romantisere. Eva Jensen blir aldri sentimental. Og det er sant som ho seier, ho treng oss verkeleg ikkje. Eva Jensen klarar utmerka godt med egne krefter og eiga skrivning å plassera seg i det landskapet ho sjølv eig. Med storm og lys og mørke og stille og hav.

Så denne linja som får stå for seg sjølv: «Teori nok for eit kort liv. Men praksisen? Praksisen?» Kva er det som gjer at den treff meg så hardt? Det at den står der aleine? Og såleis opnar opp for eit stup. Eg tenkjer på mitt eige liv. Mine egne svikt mellom teori og praksis. Og praksisen? Det er vel sjølve livet.

Eg trur det eg set aller mest pris på ved Eva Jensen er at ho vågar alvoret. Ho har skråblikk, er humoristisk og skapar egne sjangrar. Ja, alt dette. Men så seier ho plutsleg noko som får meg til å bråstoppe. Setningane hennar kjem som Stop-skilt. Som eg smell hovudet inn i. Når eg kjem ut att nyttar det ikkje å riste dei av seg heller. Dei sit i.

Ungdomsromanen *Noen roper navnet mitt* (2012) handlar om Monika som ifølge baksideteksten «tar valg som vil prege resten av livet.» Her har Aschehoug skrudd opp dramaturgien på ein litt feil måte. For sjølv om det er sant, så skjer det på ein stilferdig måte. Monika gjer ting ho ikkje har turt før. Ho tar egne val. Ho tek ut på ei slags pilegrimsreise for å finne plassen mora tok henne til som barn. Monika treff vaksne menneske som tek henne på alvor. Ho finn ut noko om seg sjølv som ho ikkje visste. Det er ei fantastisk lita bok som burde bli delt ut til alle potensielle drop-outs frå vidaregåande skule. Eller alle unge menneske eigentleg. For kor vanskeleg er det ikkje å vere ung. Med krav og val. Og når får ein

eigentleg tid til å tenkje seg om og finne ut kva ein eigentleg vil bruke livet til?

I siste boka frå Eva Jensens hand, *Vidareutdanning i lys og skugge*, finn eg den finaste skildringa av sorg eg har lese i norsk samtidslitteratur. Forteljinga om O. som tek inn eit tre til jul. Ei stor og fin furu. Men lar den stå bar. Som ei slags stille markering over at foreldra er døde. «Han brukte kreftene til å stå i sorga, forlangte ganske enkelt å få vere i den og gjere det som var nødvendig for han å gjere. Det var ikkje noko å pynte. Treet stod der og var eit tre.» (Jensen 2014: 74.)

Litt tidlegare i same boka festar eg meg ved denne setninga: «Eg målar inn sorga over alt som forsvinn, så målar eg over sorga med grønt» (Jensen 2014: 21) Nettopp her er den dobbeltheta eg heile tida får gjennom Eva Jensens tekstar. Det

store alvoret. Døden, sorga. Og så håpet, livet. Berre skilt med eit komma.

Eva Jensen var ein forfattar som vog opp sine ord før ho sende dei ut i verda. Som om ho hadde bestemt seg for å ikkje senda ut meir enn høgst nødvendig. Det gjer at me kjem til å sakna stemma hennar desto meir. ■

Kjelder:

Jensen, Eva (1987): Teori nok for eit kort liv; roman –roman. Oslo: Samlaget.

Eva Jensen og Inger Lise Belsvik (2000): Alle i Alta kan; alfabetdikt. Oslo: Samlaget.

Jensen, Eva (2012): Noen roper navnet mitt. Oslo: Aschehoug.

Jensen, Eva (2014): Vidareutdanning i lys og skugge; Dikt og prosa. Oslo: Samlaget.

God bredde. Aud Søyland Kristensen (sittende) har ansatt tre personer uten treårig bibliotekarutdanning. Pia Kaldheim (t.v.), Ingrid Bie Helgesen og Anette B. Håland, har tilført Time bibliotek kompetanse innen informasjonskunnskap, kildekritikk, formidling til barn og ungdom og nye måter å «selge» bøker til publikum.

Gi rom til ulik kompetanse

Folkebibliotekene bygger på bibliotekfaget. Likevel henter større bibliotek inn personale med annen bakgrunn, ikke minst til utadrettet formidling og sjefsstillinger. Det gir verdifull kompetanse, men noen ganger også konflikt.

TEKST OG FOTO: KJETIL S. GRØNNESTAD
FRILANSJOURNALIST

– Jeg fikk kritikk da jeg lyste ut en stilling som avdelingsbibliotekar med åpning for alternativ utdanning. Utlysningen ble klaget inn til personalkontoret, sier Aud Søyland Kristensen, biblioteksjef ved Time bibliotek på Bryne.

Ønsker ansatte med variert bakgrunn

Det var bibliotekenes nye uttalte rolle som møteplass for samtale og debatt, som gjorde at Kristensen åpnet for alternativ utdanning. Time bibliotek er nytt

og med gode lokaler for debatter og arrangement. Anette B. Håland fikk den omdiskuterte stillingen. Hun hadde bakgrunn som lærer og skolebibliotekar.

– Jeg fikk først vite om kritikken etter at jeg var ansatt. Jeg har aldri fått negati-

ve kommentarer selv, understreker hun.

Kollegene Pia Kaldheim og Ingrid Bie Helgesen, har heller ikke bachelorutdanning i bibliotekfag fra Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA). Det de tre tok med inn i biblioteket, var bred erfaring fra skole, skolebibliotek og bokhandel. De jobber hovedsaklig med utadretta formidlingsoppgaver, ikke minst for barn og ungdom.

– Et bibliotek må ha ansatte med bibliotekfaglig bakgrunn. Og det finnes bibliotekarer som er personlig egna til å lede debatter og drive arrangement. Men hvis jeg kun ansetter bibliotekarer, går biblioteket glipp av verdifull erfaring fra andre arbeidsplasser, sier Kristensen.

Hennes inntrykk er at den nye formålsparagrafen har gjort det «tillatt» å

søke etter ansatte uten formell bibliotekutdanning.

Tromsø bibliotek er også åpne for å søke etter folk med annen utdannings- og erfaringsbakgrunn.

– Det gjelder spesielt formidlingsstillinger, sier biblioteksjef Paul Henrik Kielland.

Deichman ønsker en bredt sammensatt stab med ferdigheter som kompletterer hverandre.

– Når vi rekrutterer ser vi etter flere ting, som arbeidserfaring, spesielle kvalifikasjoner og personlig egnethet, sier biblioteksjef Kristin Danielsen.

Profesjonen er ikke truet

Margun Haugland, forbundsleder i Bibliotekarforbundet, er ikke motstander av at bibliotekene ansetter andre enn bibliotekarer. Kolleger fra andre sektorer er en berikelse. Så lenge biblioteket har et grunnfjell av bibliotekfaglig kompetanse, utgjør de ingen trussel mot bibliotekarprofesjonen.

Ifølge Tor Arne Dahl, instituttleder ved institutt for arkiv- bibliotek- og informasjonsfag på HiOA, fører ikke den nye formålsparagrafen til endringer i dagens utdanning siden paragrafen, og tolkningen av den, er integrert i den ordinære bachelorutdanningen. Studentene får allerede teori om, og praktiske øvelser i, litteraturformidling.

– Bachelorstudiet i bibliotek- og informasjonsvitenskap er en akademisk utdanning. Vi anser det vanskelig å utvikle studiepoenggivende emner i «arrangørkompetanse», sier Dahl.

Haugland mener dagens bibliotekutdanning kan gi grunnlaget for å fylle rollen som arrangør og debattleder.

– Formidling og arrangement har bibliotekene alltid hatt. Med endringen av bibliotekloven har folkebibliotekene fått et klarere mandat. Det finnes ingen øremerket utdanning tilpasset akkurat denne arbeidsoppgaven. Her vil ulike utdanninger spille en rolle, ikke minst bibliotekarutdanningen, sier hun.

Ønsker flere utadvendte bibliotekarer

Leder av Norsk bibliotekforening, Mariann Schjeide, er mer bekymret. Hun frykter at bibliotekarstudiet kan bli mindre attraktivt.

– Jeg har snakket med flere studenter som er frustrerte over at det er vanskelig å søke jobb i byer fordi de spennende jobbene går til andre enn bibliotekarer, sier hun.

Heller ikke Schjeide er imot at større bibliotek henter inn folk med annen kompetanse. Det hun er redd for, er at når mange «litteraturhusjobber» går til folk med annen kompetanse, kan bibliotekarutdanningen miste framtidige initiativrike bibliotekarer som byr på seg selv, og som våger å være synlige og høytlytte. Schjeide vil rekruttere flere utadvendte bibliotekarer som er komfortable med å snakke foran større forsamlinger. Til syvende og sist er hun redd dette går ut over rekrutteringen til lederstillinger i biblioteksektoren.

Hverken Aud Søyland Kristensen på Time, Paul Henrik Kielland i Tromsø eller Kristin Danielsen i Oslo, hadde treårig bibliotekutdanning fra (HiOA) da de fikk tilbudet om sjefsstolene. Deres tre ansettelser ble møtt med kritikk og uro. Men som Kristin Danielsen sier:

– Kun tida vil vise om ansettelsen av meg var en god idé. Ledere skal måles på sine resultater, ikke sine ferdigheter.

Viktige profesjoner

– En bibliotekar har ikke en treårig høgskoleutdanning for å gjøre en jobb som hvem som helst kunne ha gjort, understreker Schjeide.

Det er bibliotekutdanninga som gir folkebibliotekene verdifull spesialkompetanse innen blant annet katalogisering, systematisering og kassering. Samtidig må kolleger med annen kompetanse verdsettes for sine bidrag.

– Vi må bygge gode, robuste organisasjoner for et stadig utvidet oppdrag. Jeg tror at organisasjoner som lykkes, er de som har sikret mangfold i staben, sier Kristin Danielsen.

Tilbake på Bryne, er Ingrid Bie Helgesen travel. En ungdomsskoleklasse skal se en film om Kina i bibliotekets auditorium. Hun skal presentere filmen og vekke ungdommenes interesse.

– Vår pedagogiske bakgrunn er nyttig når vi snakker til grupper av barn og ungdom, for det er lett å miste oppmerksomheten deres, sier hun før hun går for å møte ungdommene som har vaglet seg opp på de bakerste seteradene. ■

Folkebibliotekloven Kapittel 1, §1:

«..... Folkebibliotekene skal være en uavhengig møteplass og arena for offentlig samtale og debatt.....»

Vidunderblanke bibliotek i det fjerne

– I dag kommer trusselen mot demokratiet først og fremst fra markedet, mener professor Ragnar Audunson.

AV KRISTIAN MEISINGSET
FRILANSER OG MEDREDAKTØR I MINERVA

Da Ragnar Audunson var 18 år gammel, var han på Folkets Hus i Oslo. Han hørte på et foredrag om Nordahl Grieg, som 25 år tidligere var blitt skutt ned over Berlin. Audunson hadde lest Griegs litteratur, og han var inspirert: I skuespillet *Nederlaget* (1937)

taper kommunistene i Pariserkommunen i 1871. Men nå skulle de slå tilbake. For utenfor Folkets Hus blomstret det en ny vår, og i Paris var det nye folkekom-muner.

Audunson hadde også lest Rudolf Nilsens dikt «Stjernen»: Mange ga opp når de

ikke var mange nok i kampen. «Men det var en flokk som smilte mot det blå!» skrev Nilsen. «For bak grensen i det fjerne steg vidunderblank igjen deres egen, høie stjerne, og den vinket sine menn!» Denne flokken av «naive» ville, «tross i alt som stengte», sette ut i livet sin idé.

Foto: Skjalg Bøhmer Vold

Året var 1968, idéen var kommunismen, og flokken var Kommunistisk Ungdom.

Den unge Audunson var klar for stjernekamp.

Ikke professor, men ideolog

Mange år senere møter jeg professor Au-

dunson på et kontor på Høgskolen i Oslo og Akershus.

– Folkebiblioteket er ikke et sosialistisk prosjekt, sier Audunson.

Audunson har vært sentral i å bygge opp bibliotekfaget på Høgskolen. I nærmere ti år har han skrevet spalter i Bok og

Bibliotek. Få andre kan matche hans bibliotekpondus.

Da undertegnede ville kaste bibliotekene på «historiens skraphaug» i 2012, slo Audunson på vegne av sektoren fast at jeg verken «skriver spesielt godt, tenker spesielt nytt, dypt og originalt eller ►

dokumenterer spesiell kunnskap og innsikt». Takk skal du ha.

Spalten hans i Bok og Bibliotek blir kalt for «Professor'n». Audunson er professor. Men spalten burde hatt navnet «Ideologer».

Naive og fanatiske

Det er lenge siden Audunson forlot kommunismen.

På 80-tallet ble Norges Kommunistiske Parti overtatt av dogmatiske folk som støttet Sovjets innmarsj i Afghanistan, og Audunson meldte seg ut.

Når han leser Rudolf Nilsens dikt i dag, har han en annen reaksjon enn den gangen.

– Uansett hva som stengte og uansett om de var i mindretall, ville «de naive» kjempe seg fram mot stjernen. Det uttrykker en fanatisme og en galskap, og det setter fingeren på problemet til den delen av venstresiden som jeg en gang tilhørte. Om jeg noen gang har tenkt sånn, kan jeg i hvert fall ikke gjøre det nå lenger, forteller Audunson.

Sosial kontroll

Fortsatt kaller Audunson seg sosialist. Men han mener ikke at biblioteket er et sosialistisk prosjekt. Tvert imot, om man ser historisk på det. Det har han lært fra USA, folkebibliotekenes fødested.

Der var det overklassen, som dem man kalte «Boston Brahmins», og folk som Andrew Carnegie, som bygget opp folkebibliotekene på andre halvdel av 1800-tallet.

– Carnegie var verdens rikeste mann. Bill Gates blir en smågutt mot ham. Han så naturligvis ikke på biblioteket som et sosialistisk eksperiment, sier Audunson.

En av årsakene til at overklassen bygget biblioteker, var immigrasjonen og industrialiseringen.

– De rike ville at immigrantene og den framvoksende arbeiderklassen skulle bli sosialisert inn i det amerikanske politiske systemet, forteller Audunson og viser til historikeren Michael Harris.

På 1800-tallet handlet bibliotekene altså minst like mye om sosial kontroll som om frigjøring. Men samtidig er det klart at de immigrantene og arbeiderne som ble sluset inn i bibliotekene, fikk kunnskap. Dermed ble de mer ressurssterke og friere, mener Audunson.

Demokratiske partisaner

Da nazismen og stalinismen blomstret på 1930-tallet, fikk bibliotekene en ny begrunnelse.

– Bibliotekene ble demokratiske partisaner, forteller Audunson.

Mens hver av de totalitære sidene ville sensurere og styre offentligheten, ville bibliotekene romme alle sider. Da kunne de ikke være sosialistiske eller liberalistiske.

For Audunson er dette stadig folkebibliotekenes ideologiske begrunnelse.

– Bibliotekene gjør alt tilgjengelig, sier han.

I sosialdemokratiets gylne tidsalder kunne bibliotekarene argumentere for at de hadde et prosjekt som passet som hånd i hanske til sosialdemokratenes likhetsprosjekt. Da liberalismen vant fram utover 80-tallet, ble situasjonen vanskeligere, mener Audunson.

Selv om bibliotekene ikke er sosialistiske, har Audunson altså en dyp ideologisk forståelse om hva bibliotekene skal være: Målet for bibliotekene er å gjøre all kunnskap og kultur til et offentlig gode som alle har lik tilgang til uavhengig av bakgrunn og økonomi.

Denne ideologiske overbevisningen skinner gjennom i det meste Audunson skriver. Sikkert ikke i de fagfelleverderte tidsskriftene, men absolutt i spaltene i Bok og Bibliotek. Overbevisningen er på et vis Audunsons nye vidunderblanke stjerne, og spaltene er dermed uttrykk for at han fortsatt bedriver stjernekamp. Men hva står stjernekampen om i dag?

«The Darling Library»

Utfordringene og truslene mot bibliotekets idé kommer i dag fra to kanter: innenfra og utenfra, mener Audunson.

Utfordringen innenfra: I 2010 laget den nye biblioteklederen i Malmø, Elsebeth Tank, en strategi som snudde biblioteket på hodet: The Darling Library in the World.

– Biblioteket i Malmø gikk fra kunnskap til opplevelse, forteller Audunson.

Inspirert av populære samfunnsvitere som Richard Florida ville Tank at biblioteket skulle sende signaler ut i verden og trekke den kreative klassen til Malmø. «The Darling Library» skulle øke byens attraksjonskraft og bidra til økonomisk vekst, slik at Malmø kunne hevde seg bedre i den globale konkurransens tidsalder, forteller Audunson.

På samme tid utarbeidet svenske politikere en ny biblioteklov som vektla kunnskap og dannelse, ikke opplevelse. Spenningen mellom ulike syn på hva et

PROFESSOR'N

AV PROFESSOR RAGNAR AUDUNSON
HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS, AVD. ABI

bibliotek skal være, skapte debatt, og Tank sluttet som biblioteksjef i 2012. Det kan man trekke lærdommer av, mener han.

– Biblioteket skal ikke være til for de rike og vakre, men særlig for de som ikke har høy utdannelse eller kreative og «konkurransedyktige» sinn, sier Audunson.

I hovedsak er det bred enighet om dette. Han er altså ikke lenger del av en liten, «naiv» flokk. Like fullt påpeker Audunson følgende: Mens de nordiske biblioteklovene i all hovedsak slutter opp om ønsket om å opplyse, spre kunnskap og gi innbyggerne kompetanse til å delta i det liberale demokratiet, så er mange biblioteker blitt for opptatt av opplevelser.

Biblioteket er et komplekst sted, påpeker Audunson. Det skal være et rom for opplevelser, læring og litteratur, og det skal være et offentlig rom for sosiale møter og samtaler. Rendyrker man biblioteket som opplevelsesrom, er det ikke lenger et bibliotek.

– Jeg foreslo en gang en definisjon: Biblioteket er en institusjon som med utgangspunkt i organiserte samlinger stimulerer til sosiale prosesser, kunnskapsdeling og opplevelser av litterær og kulturell art. Da er det for eksempel ikke bibliotekets oppgave å lage dataspillkvelder eller strikkekvelder som ikke kobler an til en bredere kunnskapsmessig eller kulturell dimensjon.

Den nye ungdomsavdelingen på Tøyen, Biblo, kan tjene som eksempel.

– Biblo kan bli et fantastisk ungdomsbibliotek hvis det bygges rundt kultur og kunnskap. Men det kan også hende at det «bare» blir en fantastisk fritidsklubb, sier han.

Et annet eksempel er Nye Deichman i Bjørvika. Audunson mener at hovedbibliotekene i de store byene bør være stolte signalbygg. Det har Norge tradisjoner for tilbake til da Deichmanske bibliotek reiste seg på Hammersborg. Han beklager imidlertid at biblioteket blir bygget på et kostnadssluk av en tomt i stedet for på Vestbanen, slik planen var før 2008. Og han frykter at attraksjonskraft og signalverdi blir prioritert framfor det å nå ut til dem som trenger det mest.

– Kommunen må ikke glemme at det er filialene på Furuset, Holmlia, Gamle Oslo, Sandaker, Torshov og Nydalen som er det reelle tilbudet til folk flest, sier han.

Truer demokratiet

– I dag kommer trusselen mot demokratiet først og fremst fra markedet, mener Audunson.

Trusselen utenfra: Audunson har tidligere skrevet om «den omseggripende markedsideologien» som forsøker å «gjerdde inn» kunnskapen (Morgenbladet 2005), og om at «kommersialisering invaderer offentligheten» (Bok og Bibliotek 2016).

Ett eksempel er e-bøkene. Boken har i alle år vært et fysisk objekt som må handles i markedet for penger. Nå gjør e-bøkene det endelig mulig å løsrive innholdet fra bokvaren.

Alle begrensninger på utlån av e-bøker bryter med bibliotekenes verdigrunnlag, skrev Audunson i Bok og Bibliotek i 2012. Visjonen hans er at boken ikke skal være en markedsvarer.

E-bok-kampen ser det likevel ut til at Audunson er dømt til å tape.

Forlagene er misfornøyde med bibliotekenes markedsandel, og Nasjonalbiblioteket brukte lang tid før de i mai la fram et forslag til ny ordning for utlån av e-bøker.

Markedet truer demokratiet også på andre måter. For eksempel med Facebook.

– Det er en fare for at vi bygger bobler der vi bare møter våre egne synspunkter. Når jeg lager en spilleliste, tar jeg bare med musikk jeg liker. Når jeg er på Facebook, er de fleste kontaktene der, bortsett fra deg, folk som mener noenlunde det samme som meg. Slik har det ikke alltid vært: Da NRK hadde monopol og én TV-kanal, måtte alle se på mye forskjellig, sier Audunson.

I dag har informasjon blitt en viktig ressurs for de kommersielle selskapene.

Derfor prøver de å kontrollere den og gjerde den inne, mener han.

Faren ved markedet

Hit, men ikke lenger, tenker jeg.

Det kan hende at jeg verken tenker dypt eller kan mye. Men Google, Wikipedia, Spotify og andre kommersielle eller ideelle selskaper har da brutt ned gjerdet rundt kunnskapen?

Jeg er ikke forsker. Men jeg vet at når jeg tar opp telefonen, så er alle de gamle hindringene mellom meg og kunnskapen så godt som borte: Jeg trenger verken å kjøpe en bok, oppsøke en lærer eller en professor, gå til et bibliotek eller handle en avis. Jeg søker bare på Google.

– Har ikke markedet åpnet kunnskapen opp for oss? spør jeg.

– Jo, det er klart, svarer Audunson. – Hovedtrenden er at man har tilgang til mye mer kunnskap, kultur og yringer enn noen gang før.

– Da har altså også markedsaktører bidratt i positiv retning? fortsetter jeg.

– Som Google? stusser han.

– Ja.

– Det kan du si. Faren med Google er at de har kontroll og styrer hva som skal gjøres tilgjengelig, og hva som havner langt, langt nede på søkerresultatene.

– Men i praksis har vel Google bygget ned gjerdet og åpnet for informasjonsflyt?

– På en del felt er jeg enig.

– Hvilke felt er det?

– Nei, ombestemmer Audunson seg.

– Jeg vil ikke si at markedsaktørene har bidratt. Det var Tim Berners-Lee ved CERN som fant opp WWW, ikke Google. Forskere har utviklet teknologiske løsninger, og så gjør kommersielle selskaper sitt beste for å kontrollere dem.

Ideologen er standhaftig.

Men jeg gir meg ikke.

– Har ikke Google så høy markedsandel fordi de har laget en søketjeneste som fungerer bedre enn noen annen vi har sett tidligere?

– Jo, medgir han.

Men han gir seg heller ikke.

– Akademia er et eksempel. Nå har man kommersielle, digitale tjenester som Researchgate.net og Academia.edu. Bak disse tjenestene står det kapitalinteresser. Mange forskere deler forskningen sin på disse sidene, og det gjør de til tross for at det finnes andre tjenester som tilbyr helt åpen deling. Slik skaper markedet gjerdet mellom publikum og forskningen, mens selskapene genererer millioninntekter til noen få eiere.

Kan ikke redde demokratiet

Hva er Audunsons vidunderblanke stjerne i dag? Er det rett og slett folkebibliotekene?

– Er det bibliotekene som kommer til å redde demokratiet? spør jeg.

– Nei, så stor tro har jeg ikke på bibliotekene, svarer han.

Audunson og kolleger på HiOA deltar i et internasjonalt forskningsprosjekt som viser at befolkningen både i Finland, som bruker mye ressurser på bibliotekene, og i USA, som bruker mindre ressurser, oppgir å ha mye større nytte av bibliotekene enn hva nordmenn gjør.

For eksempel oppgir 57 prosent av amerikanerne, 48 prosent av finnene og bare 18 prosent av nordmenn at de har hatt nytte av biblioteket i forbindelse med utdanning.

– Økonomi er ikke alt. Men de norske bibliotekene er også budsjettapere, sier Audunson.

Han tror ikke at en institusjon som bare har 3–4 prosent av kommunebudsjettet og langt under 1 prosent av statsbudsjettet, kan redde demokratiet.

– Men bibliotekene er den demokratiske institusjonen med aller størst uforløst potensial, tror han. Så er kanskje bibliotekene dette likevel: En vidunderblanke stjerne i det fjerne. ■

Asker bibliotek ønsker dine bilder

Asker bibliotek arrangerer for tiden fotokonkurransen «Asker anno 2016». Konkurransen holdes for å utvide bibliotekets fotosamling, som består av om lag 7000 bilder, kart og tekster. «Bildene vi får til konkurransen skal bli en del av samlingen, for å vise kommende generasjoner hvordan Asker så ut i 2016», forteller Aleksander Kristung (bilde), som er ansvarlig for konkurransen, til budstikka.no. ■

Lykkestund i stua

«Bibliotekene kan godt være hovedkanalen for e-bøker i Norge», sier Knut Olav Åmås i en samtale om «Strikk og lytt-kvelder», behovet for kunstnere i bibliotekene og en fersk nyhet om CD-er.

AV KRISTIAN MEISINGSET
FRILANSER OG MEDREDAKTØR I MINERVA

Knut Olav Åmås er en av nestorene i bibliotekdebatten i Norge.

Bibliotekene trenger folk som Åmås. Som på kommentarplass i Aftenposten, fra talerstoler i Kulturdepartementet og nå som direktør i Fritt Ord kjemper bibliotekenes sak.

I 2010 ble Åmås til og med kronet med Norsk Bibliotekforenings ærespris, til tross for at han, som juryen skrev i begrunnelsen, også har meninger de er uenige i.

Slik skal det være i de nye folkebibliotekene: høyt under taket og åpent for debatt.

Rom uten terskel

På mange måter går det dårlig for folkebibliotekene. Gjør det ikke?

Samme hvor mye jeg utfordrer Åmås, er han uenig.

Digitaliseringen er et eksempel. Når internett blomstrer og det dukker opp stadig flere kanaler for informasjon, kultur og bøker, blir bibliotekene mindre viktige, eller?

– Nei, svarer Åmås.

Bibliotekene er viktigere enn noen gang, mener Åmås, og slik vil det fortsette. Det har han blant annet lært i New York, hvor han er ganske ofte.

– Da jeg begynte å skrive om bibliotekene, kalte jeg dem «lavterskeltilbud». Etter hvert har jeg lært bedre. Bibliotekene er institusjoner uten noen terskel som helst.

I New York, som er en hyperdigital by, er nesten alle fysiske steder eid av noen og lukket for dem som ikke kan betale for seg, forteller Åmås. Men det har dukket opp små kaffesteder merket med «public free space».

– I Norge er det folkebibliotekene som er «public free space», sier Åmås.

I fremtiden vil slike institusjoner, som er helt åpne og helt uten noen terskler, bare bli enda viktigere, mener han, for selv i det åpne og egalitære Norge er det få gratis offentlige rom.

Et spark bak

Bibliotekene trengte likevel et spark bak, og det fikk de med Litteraturhuset i Oslo og andre litteraturhus som har dukket opp i Norge de siste årene.

Åmås' forgjenger i Fritt Ord, Erik Rudeng, hadde ideen til Litteraturhuset, og styret i Fritt Ord har over et tiår bruk et par hundre millioner på Litteraturhuset i Oslo. Fortsatt støtter Fritt Ord huset med tre millioner årlig.

– Litteraturhusene har bidratt til å vitalisere bibliotekene. De har inspirert dem til å arrangere flere profesjonelle møter, samtaler og debatter, mener Åmås.

I Kulturdepartementet var Åmås med på kraftig å øke de statlige midlene til folkebibliotekene, som spesielt går til å utvikle dem som samtale- og debattarenaer, og nå viderefører han Fritt Ords satsing på litteratur. Fritt Ord deler ut

kritikerstipender, støtter litteraturfestivaler, tidsskrifter, biblioteker og 300 bøker årlig.

Åmås er godt fornøyd med hva Fritt Ord oppnår med bibliotekstøtten.

– Det er fascinerende å se hvor mye et par bibliotekarer kan få ut av 50 000 kroner. Hver uke renner det inn presseklipp med referanser til Fritt Ord-støttede prosjekter. Først kommer det oppslag når de får søknadene innvilget, og så kommer det oppslag når pengene brukes. Pressedekningen gjør inntrykk. De små prosjektene når fram til folk!

Foreløpig viderefører Åmås bare den satsingen Fritt Ord har hatt på biblioteker i mange år, men han legger ikke skjul på at han gjerne vil øke satsingen.

– Forgjengeren min og styret ga fire millioner i gave til Realfagsbiblioteket da Universitetet i Oslo fylte 200 år, og det er blitt et av Norges mest spennende forskningsbiblioteker. Vi får se hva vi finner på framover.

Unike, fysiske møter

Jeg prøver meg fra en annen kant. Er bibliotekene gode til å bruke digitale kanaler til formidling?

Deltar bibliotekene på sosiale medier? Bruker de blogger? Strømmer de arrangementer? Bruker de nettsidene til å skape interaksjon med brukerne? Sprer de informasjon, kunnskap og kultur ikke bare gjennom sitt eget fysiske rom, men også via digitale kanaler?

Så vidt undertegnede har oversikt over, må svare være: knapt.

Den forrige bibliotekutlysningen fra Fritt Ord handlet om formidling av litteratur. Fritt Ord kan umulig være fornøyd med hvordan bibliotekene bruker digitale kanaler i formidlingen.

– Er bibliotekene gode til å bruke digitale løsninger i formidlingsarbeidet?

– Nei. Det ser jeg lite til, men det er mulig jeg er dårlig informert.

– Er ikke det dumt?

– Det var et ledende spørsmål fra digitaliseringsideologen Meisingset, smiler han.

Åmås vet for lite om hvordan bibliotekene tenker og hvor langt de beste har kommet, sier han. Han mener det er dumt hvis bibliotekene ikke utnytter nye muligheter. Da blir de raskt mindre relevante. På den andre siden blir fysiske offentligheter bare mer og mer sentrale, mener han.

– Det er fascinerende hvordan den norske offentligheten hver dag og kveld består av hundrevis av fysiske møter, forfattersamtaler, foredrag, spillkvelder og filmkvelder på bibliotekene.

Selv om Åmås selv er til stede på sosiale medier hele dagen, setter han pris på fysiske møter.

– Jeg opplever at det skjer noe unikt når man møter og snakker med folk fysisk på bibliotekene. I en gjennomdigitalisert tid blir slike møter bare viktigere.

Må være kontroversielle

Det har vært flere tilløp til debatt den siste tiden om hvorvidt bibliotekene er flinke nok til å oppfylle det nye mandatet sitt. Skaper de debatter eller koseprater?

Åmås har ingenting imot at folkebibliotekene arrangerer «Strikk og lytt-kvelder» eller møter om trening og god helse. Men han vil gjerne ha flere kontroversielle debatter.

Foto: Caroline Reistad / Fritt Ord

Inspirasjonskilder. – Litteraturhusene har bidratt til å vitalisere bibliotekene. De har inspirert dem til å arrangere flere profesjonelle møter, samtaler og debatter, mener Åmås.

– Ingen møter trekker så mye folk som arrangementer om følsomme og omstridte lokale temaer, mener Åmås, og nevner lokalhistorie, diskusjoner om lokalpressen og politiske spørsmål som eksempler.

– Bibliotekene bør være spesielt interessert i å ta tak i temaer som de lokale mediene ikke tør å belyse i tilstrekkelig grad, sier han.

Selv om Åmås er inhabil fordi kjæresten hans er en av organisatorene, trekker han fram Valdresdebattene i Fagernes som et godt eksempel. Der har de skapt lokal kontrovers blant annet ved å diskutere kommunesammenslåing og være kritiske til lokalpressen.

Men er det så lett å være kritiske og kontroversielle?

I en spørreundersøkelse i regi av Bok og Bibliotek i 2013 svarte 33 prosent av biblioteksjefene at de vil forhåndsklarere debatttemaer med overordnede, og kun ni prosent svarte at de vil gjennomføre arrangementer uavhengig av reaksjonen

fra overordnede. Har bibliotekene i det hele tatt grunnlag for å være redaksjonelt frie og kontroversielle?

– Ja, mener Åmås, og utdyper:

– Bibliotekene har formelt full frihet. De kommunale byråkratene må bare holde fingrene unna. Jeg har møtt en del bibliotekarere og biblioteksjefer som misforstår hva det betyr å være en nøytral arena. Det betyr ikke at man skal holde seg unna følsomme temaer, men tvert imot at man må gå inn i konflikter med åpent sinn.

Kraftsenter

Bibliotekene jobber i en tung kulturell motstrøm. Over tid viser tallene at både besøk og utlån går ned. Utlånet av film og musikk synker raskt. Barn låner litt flere bøker enn før, men voksne faller fra: I 2003 lånte bibliotekene ut nesten tre bøker per voksen, i 2014 var tallet to bøker per voksen.

Åmås står likevel støtt.

Hva om bokutlånet forsetter å synke? ►

Foto: Caroline Reistad / Fritt Ord

Moteplass. – Det er fascinerende hvordan den norske offentligheten hver dag og kveld består av hundrevis av fysiske møter, forfattersamtaler, foredrag, spillkvelder og filmkvelder på bibliotekene.

Åmås ser ingen problemer.

– Utlånet er kjempehøyt. En liten nedgang er naturlig.

– Hva om bokutlånet til slutt bare er en liten del av bibliotekenes virksomhet?

– Det vil neppe skje. At bokutlånet synker litt enkelte år, er ingenting å beklage. Bibliotekene blir brukt og oppsøkt som aldri før fordi de er gode og viktige steder å være. Det går an å sitte i fred og være stille der også, smiler han.

En annen trend er at viktige målgrupper ser ut til å gli bort fra biblioteket. Innvandrere, ungdom og folk med lav utdanning og inntekt bruker bibliotekene mindre enn andre. Andelen fra 16 til 24 år som bruker bibliotekene årlig, falt fra 60 prosent i 2000 til drøye 40 prosent i 2012.

– Taper bibliotekene i konkurransen mot annet kulturtilbud?

– Nei, de gjør ikke det. Folkebibliotekene er de mest populære lokale tjenestene, viser undersøkelser. Men det er mange på banen, så bibliotekene må ha et godt tilbud: Arrangementer som betyr noe, og fysiske lokaler med gode møbler og bra utstyr. Folk er kresne. Like fullt: Hvis jeg var biblioteksjef, ville jeg satset spesielt mye ressurser på barn og unge, etniske minoriteter, eldre og folk som står utenfor arbeidslivet.

Åmås har kalt bibliotekene for «det moderne informasjonssamfunnets kraftsenter». For kraftsenteret handler om mer enn antallet besøk eller utlån. Poenget er: I fremtiden kommer vil til å se stadig flere betalingsmodeller for materiale som publiseres på internett. Da tren-

ger vi biblioteket, som har betalt på vegne av oss alle, mener Åmås.

– I noen hundre år har en del av kjernekompetansen til bibliotekarene vært at de skal veilede publikum i litteraturen. Den veiledningsoppgaven blir enda viktigere i det digitale.

Kokker og kunstnere

For bare noen få år siden var Åmås i digital nød hjemme hos moren sin i Odda. Hun har ikke trådløst nett, og han hadde ikke det på PC-en den gangen, så Åmås måtte gå ned til det lokale folkebiblioteket. Der kjempet han seg fram i konkurransen om

å få tilbringe tjue eller tredve minutter foran en utrangert datamaskin med tvisom internettlinje.

Det er ikke enkelt å omforme bibliotekene til den nye tiden.

– Å lykkes digitalt krever store investeringer. Folkebibliotekene var ingen vinner under det rødgrønne «kulturløftet», som også Anne Engers kulturutredning påpekte, og det største problem deres er at eierne, kommuner og lokalpolitikere, er svært variable med tanke på å satse på folkebibliotekene. Det kommer eierne til å angre på, sier Åmås.

Han mener at bibliotekene også må investere i kompetanseheving blant bibliotekarene, og at de må satse på å rekruttere folk med andre typer kompetanser.

– Da jeg var med på å ansette Aslak Sire Myhre som nasjonalbibliotekar, reagerte mange på at han ikke var bibliotekar. Men er det noe Nasjonalbiblioteket har nok av, så er det folk med bibliotekkompetanse.

Da Oslo kommune utlyste 25 bibliotekstillinger i fjor høst, kom det også protester. 18 av utlysningene krevde ikke bibliotekarutdanning. Representanter for laug og fra høyskolen har i lang tid vært opptatt av at faget ikke skal svekkes, men Åmås mener de må løfte blikket.

– Til det nye biblioteket på Tøyen nevnte man i stedet kokk, «DIY-oppfinner» og kunstner som attraktive kompetanser. Det er fantastisk! humrer Åmås.

– Fantastisk? Er det ikke useriøst?

– Nei. Bibliotekene er breddfulle av bibliotekkompetanse. Nå trengs det andre typer erfaring og kunnskap i tillegg. Altså: i tillegg.

Nødvendig å legge ned filialer

Mannen fra Odda etterlyser investeringer i digital infrastruktur og kompetanse, men har lite imot «filialdøden». Fra 90-tallet til i dag er antallet filialer i Norge halvert.

– At noen hundre filialer legges ned, er ingen naturkatastrofe. Tvert imot er det en nødvendig utvikling fordi samfunnet endrer seg markant og folk flytter til mer sentrale strøk, sier Åmås.

Det er dessuten en del veldig små filialer som rett og slett ikke er attraktive i en krevende tid, mener han.

– På noen av de minste filialene har man åpent mandag før lunsj og onsdag etter middag. Da er det bedre å slå dem sammen i større og mer ressurssterke enheter, sier Åmås.

Åmås mener likevel at hver kommune, kanskje hvert betydelige befolknings-senter, må ha et bibliotek, og er fornøyd med at det er et krav i loven om at alle kommuner må ha et folkebibliotek. Og noen av de flotteste bibliotekene han har besøkt, er små biblioteker rundt omkring i Norge.

Biblioteket kan ta e-bøkene

Det er ikke alle piler som peker nedover for bibliotekene. Utlånet av e-bøker øker raskt. Fra 2014 til 2015 økte e-utlånet med 85 prosent og nærmet seg en halv million utlån.

Den forrige avtalen mellom forlagene og bibliotekene gikk ut i 2015, og Nasjonalbiblioteket brukte lang tid før de i mai la fram et forslag til ny ordning for utlån av e-bøker.

Forlagene har uttrykt bekymring for balansen mellom utlån og salg av e-bøker. Til 2015 økte det kommersielle markedet med over 30 prosent, noe som isolert sett er imponerende, men som likevel bare utgjorde en kvart million eksemplarer. Omsetningen på 22 millioner kroner er dessuten bare én prosent av totalen til Forleggerforeningens medlemsforlag.

– Bibliotekene kan godt være hovedkanalen for e-bøker i Norge, sier Åmås.

Det ser ut til at leserne helst vil låne e-bøker, ikke kjøpe dem, mener han, og mener at bibliotekene ikke bør hindres i å ta brorparten av markedet for e-bøker.

– Forlagene bør ikke være bekymret, men heller tenke på bibliotekene som

den viktigste kanalen for å selge for e-bøker. Premisset er naturligvis at forlagene og forfatterne får godt betalt.

Det er altså avgjørende, mener Åmås, at man får forhandlet fram en permanent avtale som både sikrer bibliotekene tilgang på e-bøker og forlagene gode inntekter.

Frem til nå har det imidlertid vært knute på tråden mellom forlag og biblioteker når det gjelder e-bøker i Norge. I andre land har det vært enda dårligere stemning.

– Er det trolig at man kan få til det samspillet du ønsker deg?

– Ja, det tror jeg. Ellers mangler man politisk teft og teft for hva borgerne og markedet ønsker seg.

Lykkestund i stua

I USA og Storbritannia nærmer e-bøkene seg en tredjedel av markedet.

Selv om e-bøkene nå ser ut til å blomstre på bibliotekene i Norge, har økningen gått mye tregere enn mange, inkludert Åmås og undertegnede, hadde trodd. Selv på bibliotekene utgjør e-bø-

kene bare drøye to prosent av det totale bokutlånet.

Det er for dårlig, mener Åmås.

– Bokbransjen i Norge har hatt en sterk interesse i å forsinke utbredelsen av e-bøker fordi de har investert milliarder av kroner i fysiske bokhandlere, sier Åmås, som ikke tror at e-bøker vil ta av før tilbudet når en kritisk masse. Forbrukerne må ha nok e-bøker å velge mellom.

Der er vi enige.

Men så var det visjonen om at e-bøkene til slutt vil ta over alt, slik det skjer på musikk- og filmområdet. Den optimismen er det blitt vanskelig å begrunne. Til og med i USA og Storbritannia har veksten stanset opp. Har papirbøkene noe å svare med?

Åmås viser til slutt sin konservative side.

– Papirboken er en suveren teknologi som vil leve parallelt med digitaliseringen, sier Åmås, som er hundre prosent sikker på at e-bøker aldri vil ta over hele bokmarkedet.

– For et par dager siden hadde jeg en lykkestund i stua hjemme: Tallene fra

musikkbransjen viser at både vinyl og CD-er øker i salg. Selv har jeg spart på CD-spilleren min og et tusentalls CD-er og har pleid å føle meg lett utdatert de siste årene. Nesten alle jeg kjenner, har kvittet seg med CD-ene sine. Nå føler jeg meg tidsmessig igjen. ■

Knut Olav Åmås.

Direktør i Fritt Ord fra 2014.

Har blant annet vært kultur- og debattredaktør i Aftenposten (2006-2013) og statssekretær i Kulturdepartementet (2013-2014).

Fikk Norsk Bibliotekforenings ærespris i 2010.

Var medstifter og første leder av Norsk biografisk selskap og Norsk Tidsskriftforening, og medstifter av Norsk forening for forskningsjournalister.

Er du bibliotekar,

hører du til hos oss

– uansett hvor du jobber

Hvorfor Bibliotekarforbundet?

- Ivaretar deg i lokale lønnsforhandlinger.
- Tilbyr gratis kurs for medlemmer og tillitsvalgte.
- Inviterer til medlemsmøter med faglig påfyll.
- Inkluderer gratis abonnement på tidsskriftet «Bibliotekaren».
- Tilbyr gode forsikringsvilkår.
- Har stipendordninger du kan søke på.
- Gir råd og veiledning, og advokatbistand om nødvendig.
- Gir deg innflytelse på BFs arbeid med bibliotekpolitikk og arbeidslivsspørsmål.

Meld deg inn nå!

Innmeldingsskjema finner du på <http://bibforb.no/medlemskap/bli-medlem/>

Alle nyinnmeldte er med i trekning av en iPad hvert kvartal.

Ultra. Deichmanfilialen på Tøyen har gått helt nye veier i jakten på Det Nye Biblioteket. [Alle foto: Anette Andresen]

Litterært fristed for barn

Barn mellom ti og femten år får nå sitt eget bibliotek på Tøyen og her får de være helt alene, for de voksne har ingen adgang. Det nyåpnede biblioteket er det eneste av sitt slag i Norge, og det er kun en håndfull lignende biblioteker i resten av verden.

AV CAROLINE M. SVENSEN
JOURNALIST

- De ansatte kan spenne seg fast, for her blir det ganske livlig. Vi venter oss hundrevis av unge hver dag, sier Reinert Mithassel, filialleder for Biblo. Han leder et team på fem ansatte som er håndplukket til oppgaven. Alle har jobbet med ungdom og har et sterkt forhold til litteratur, men de er ikke nødvendigvis bibliotekarere. Selv er han teaterregissør og har jobbet som kunstner. De siste 12 årene

har Mithassel jobbet i Deichmanske med ulike utviklingsinitiativ. Etter to års intens jobbing med å bygge det nye ungdomsbiblioteket er det endelig klart til åpning og allerede på åpningsdagen 31. mars renner det inn med barn som ønsker å ta de nye lokalene i bruk. Akkurat denne dagen er lokalene også fylt med voksne som er spesielt invitert til å overvære den høytidelige åpningen. Det er

ingen selvfølge, for i denne filialen må alle voksne unntatt de ansatte spørre barna om lov før de får komme inn, og ingen får gå med sko inne. For dette skal være barnas fristed.

Nytt konsept

Og det er ikke mye som ligner på det vi gjerne tenker på som et klassisk bibliotek på Biblo. I lokalet på Tøyen torg står Vol-

” – Siden dette er helt nytt må vi jo finne ut etter hvert hva som passer inn, og vi kommer fortsatt til å ha dialog med barna om hva som faktisk brukes her.

Reinert Mithassel, biblioteksjef

vo-lastebilen Bamse, som er omgjort til et funksjonelt kjøkken, gondolbanevognen som kan brukes som møterom, det er lekserom, legovegg, databord for programmering/koding og to verksteder/maker space laget av gamle Piaggio varebiler.

Her er det også masse plass for de unge å boltre seg på, gjøre lekser, være sammen med venner, eller lese en god bok.

– Grunnen til at vi laget et bibliotek for aldersgruppen fra 10 – 15 år var fordi vi oppdaget et hull i tilbudet vårt til denne gruppen, forklarer biblioteksjef Kristin Danielsen. Og når det først ble bestemt at denne aldersgruppen skulle få sitt eget bibliotekstilbud, var det også naturlig at barna som skulle bruke lokalene, ble tatt med på råd. I løpet av hele utviklingsprosessen har det vært jevnlig møter mellom barna og de voksne for å sikre at biblioteket ble slik barna ønsket. Så langt det har vært mulig har de unges innspill blitt respektet, hvis det passer inn i det overordnede konseptet.

– En ting er hva barna ønsker seg, og en annen ting er hva vi faktisk driver med, og det er jo å spre kultur og kunnskap, så vi har ikke gitt barna alt de har bedt om, forklarer Mithassel. Han har hatt prosjektlederansvaret for Biblo under hele prosessen.

– Men jeg føler ikke at vi har kompromisset så veldig. Det viktigste har jo vært å få dette til å bli et inviterende sted. Hensikten er å få folk inn døra. Tilbudet må legges frem slik at det frister til aktivitet, sier han. For at tilbudet skal være ekstra fristende har

det blitt kjøpt inn ungdomslitteratur til en halv million kroner til Biblo.

Inspirasjon fra utlandet

Reinert Mithassel legger ikke skjul på at mye av inspirasjonen for Biblo er hentet fra de andre nordiske landene og fra Nederland.

– Særlig kulturhuset Tio-tretton i Stockholm har vært en inspirasjon, forteller han. Her er tilbudet veldig spisset mot barn fra ti til tretten, men på Biblo har de valgt å utvide aldersgruppen med to år. Mithassel forklarer det med at de mener det ikke er et problem at barn fra 10-15 kan være sammen i et lokale. Dessuten har Deichmanske allerede et tilfredsstillende behov til barn og unge i andre aldersgrupper.

– I Stockholm har de også en litt annen inndeling av aldersgrupper på bibliotekene, forklarer han.

Nye kategorier

For at boksamlingen skal være så fristende som mulig for barna har de blitt tatt med på råd også når det gjelder plasseringen av bøkene. De 32 bokhyllene har nemlig blitt kategorisert sammen med barna. Det har ført til en inndeling der tynne bøker for eksempel grupperes for seg, en kategori heter «lettelest» og i stedet for krim heter det her «skrekk og gru.»

– Meningen er at disse titlene inspirerer målgruppen, sier Mithassel. Barna setter også tilbake bøkene der de selv mener at den passer. På grunn av denne noe uvanlige kategoriseringen har biblioteket

anskaffet en «ultra high frequency scanner.» Det gjør at hyllene raskt kan skannes av de ansatte hver dag, og informasjonen fra scanneren overføres til en datamaskin som til enhver tid holder oversikt over hvor bøkene er. Slik kan bøkene raskt søkes opp ved behov.

Upløyd mark

Reinert Mithassel legger ikke skjul på at siden dette er det første bibliotekstilbudet av sitt slag i landet er det mye som fortsatt er uprøvet.

– Siden dette er helt nytt må vi jo finne ut etter hvert hva som passer inn, og vi kommer fortsatt til å ha dialog med barna om hva som faktisk brukes her, sier han. Biblo er konstruert slik at inventaret relativt lett kan flyttes på eller tas ut hvis behovene endrer seg.

Åpningstidene vil være fra rundt kl 14-19 hver dag og skal være et tilbud etter skolen til barn og ungdom som ikke lenger går på AKS. Tiden på dagen før det, skal brukes til forberedende arbeid og for eksempel besøk fra skoleklasser.

– Jeg har allerede kalenderen full med besøk fra delegasjoner fra både inn- og utland som ønsker å komme å se dette, siden det er så få slike biblioteker andre steder, sier han. Og selv om Biblo skiller seg ut fra de fleste andre bibliotekstilbud til denne aldersgruppen er Reinert Mithassel veldig opptatt av oppgaven han har fått:

– Dette skal være et bibliotek tilpasset målgruppen og der vi målrettet skal formidle kultur og kunnskap, avslutter han. ►

Slik vi vil ha det

Ungdommene vi møter på Biblo på åpningsdagen gir alle uttrykk for at de er veldig fornøyd med sluttresultatet.

– Det er blitt som vi vil ha det, sier Summaya Hussein, 13 år og fra Jordal skole.

Jevngamle Aya Gassar Laag, også hun fra Jordal skole, mener det beste er at de kan bruke lokalet til så mye forskjellig. – Det er ingenting jeg savner, sier hun. Det er ekstra stas med det nye biblioteket siden det jo har vært under ombygging og biblioteket har vært lokalisert i midlertidige lokaler en stund.

Ungdommene bekrefter at deres ønsker ble hørt i utbyggingsfasen og Mohammed Salah som er 12 år og fra Tøyen skole var med i komiteen der det ble bestemt hvordan filialen skulle bli.

– Vi hadde fem møter og de voksne spurte hvordan vi skulle ha det, bekrefter Mohammed. På spørsmål om det var noen ønsker som ikke ble etterkommet svarer han: – Vi fikk ikke Playstation. Men det virker ikke som det er noe stort savn, og ungdommene mener de kommer til å bruke Biblo jevnlig. Det er en fordel at det er voksne ansatte tilstede, ifølge Mohammed.

Kjempefornøyd. – Det er ingenting jeg savner, sier Aya Gassar Laag (2 f.v.). De andre er (f.v.): Aya Abouns, Youssef Jemni, Mohammed Salah.

– Ja, for da kan de passe på oss og avverge slåsskamper og slikt, sier han.

Alle ungdommene er vant til å bruke biblioteket mye fra før. Her gjør de lekser, leker, bruker datamaskiner og leser man-

ge bøker. – Jeg tror at jeg kommer til å komme hit til Biblo så ofte som mulig, sier Summaya og de andre ungdommene er enige. ■

Bibliotekarforbundet er glad for at det satses på bibliotek i Oslo

Forbundsleder Margunn Haugland skriver følgende i en e-post til Bok og Bibliotek:

”De siste par årene har Deichman fått midler både til drift og nyåpninger på Majorstuen, Furuset og de to filialene på Tøyen, og det er det selvsagt all grunn til å juble over – både for publikum og de ansatte på Oslo-bibliotekene. BF synes det er viktig at personalet ved hele Deichman, ikke minst på den enkelte filial, består av en grunnmur av bibliotekarer, det er vi som har spesialutdanning på å drive bibliotek. Men BF er ikke motstandere av andre yrkesgrupper i biblioteket. Ulike yrkesgrupper utfyller hverandre.

Vi i BF følger utviklinga ved Deichman nøye, både i forhold til hvilke kompetanse det etterspørres og hvordan bibliotektilbudet utvikler seg. Vi synes utviklinga er spennende, ikke minst med Tøyenfilialen, Biblo. Her er vi spente på for eksempel hvordan filialen vektlegger leseferdigheter, slik Kristin Danielsen varslet under åpningen at de kommer til å

I møterommet. – Grunnen til at vi laget et bibliotek for aldersgruppen fra 10 – 15 år var fordi vi oppdaget et hull i tilbudet vårt til denne gruppen, forklarer biblioteksjef Kristin Danielsen, her sammen med Oslos ordfører Marianne Borgen.

gjøre. Det er også veldig bra at Sunniva Evjen på HiOA forsker på filialen. Det kan gi oss gode, bibliotekfaglige svar på hvordan tilbudet fungerer. Men jeg synes det er uheldig at det ikke ble ansatt noen bibliotekarer på Biblo – Tøyen. En bibli-

otekars spisskompetanse ville bidratt godt i utviklingen av filialen, og en barne- og ungdomsbibliotekars unike kompetanse om litteratur for denne målgruppa burde ungdommene på Biblo – Tøyen få glede av. ■

Garaget er bygget opp i mange ulike soner slik at de besøkende kan gjøre ulike ting mens de er her. (Alle foto: Anette Andresen)

Mye mer enn bibliotek

I hele Skandinavia dukker det nå opp nye former for bibliotek der meningen er å tilby flere tjenester under et tak. I Norge er Furuset bibliotek først ut. Der åpnet det nyoppussede biblioteket nylig dørene og tilbyr nå ungdomshus, kafé og danserom i tillegg til utlån av bøker. Filialen er inspirert av Garaget i Malmö. Også i Danmark kommer det nå flere nyskapende bibliotek. Bok og Bibliotek engasjerte journalist Caroline M. Svendsen og fotograf Anette Andresen for å se nærmere på to slike nyskapende bibliotek i Malmö og København.

AV CAROLINE M. SVENSEN
JOURNALIST

Det som slo oss er at selv om det er mye som er likt i alle tre filialer i Norge, Sverige og Danmark, sitter vi igjen med tre helt ulike opplevelser.

Turen starter i Malmö på Garaget en formiddag i april. Det er også kjent som «Hverdagsrommet» og lokalet ligner mye

på en stue. Her er det komfortable sofaer og stoler og litt tilbaketrukkne hjørner for dem som ønsker å være i fred, men også mer livlige områder. Akkurat som hjemme i din egen stue har hverdagsrommet forskjellige funksjoner. Lokalene huser bibliotek, kreativt verksted, en økologisk kafé og en åpen scene.

– For oss som jobber her er det viktig å holde balansen mellom disse fire delene og hele tiden tenke på dette som ulike møteplasser, forteller biblioteksjef og seksjonsleder Lisa Jansson. Hun er leder for en mangfoldig personalgruppe bestående av tre bibliotekarer, en utviklingssekretær, to samfunnsrådgivere, en halv ►

Brukermedvirkning. Biblioteksleder Lisa Jansson viser frem boksene de bruker til å spørre brukerne til råds om nye ideer. Tanken er at de besøkende stemmer for ideen ved hjelp av kuler. Den boksen med flest kuler til slutt, vinner.

vaktmesterstilling, og en halv stilling som bibliotekassistent. Ikke minst er hverdagsrommet tilrettelagt for barn, og mange barn har leksegrupper her etter skoletid.

Bevisst bokvalg

Og selvfølgelig er det bøker her. Bøkene står i hyller i ulike deler av lokalet. Men ifølge Jansson er det egentlig veldig lite bøker her til å være et bibliotek.

– Vi har tatt noen bevisste valg, og det er ikke alle emner som finnes i boksamlingen. Mye av det utvalget vi har er bestemt av brukerne, opplyser Jansson. De prioriterer også å ha de nyeste bøkene, og rydder jevnlig opp i hyllene. Bøker som ikke lenger er like aktuelle blir plassert i en egen bokhylle og disse bøkene kan brukerne ta helt gratis. Her kan de også legge fra seg sine egne bøker, slik at det blir et kontinuerlig lite gratis brukmarked med bøker. Det finnes også en boksirklé for de som er glad i å lese og å diskutere bøker. Jansson understreker samtidig at det er mulig for brukere som ønsker det å få bestilt de bøkene de vil ha fra et annet bibliotek og få dem levert til Garaget. Likevel er det en del av de besøkende som ikke kommer hit for å lese bøker, men heller for å få hjelp til praktiske gjøremål i hverdagen, treffe andre mennesker, eller bare ta seg en kaffe.

– Det snakkes over 100 ulike språk her. Garaget er plassert i en del av Malmö med høy barnefattigdom. Vi har også mye besøk av studenter, så her er det litt av alt og blir mye brukt, forteller Lisa Jansson.

Økt besøk

Siden åpningen i 2008 har besøkstallet økt år for år. Siden Garaget nå har to medarbeidere som tilbyr hjelp til spørsmål om kommunale tjenester og søknadsutfylling, er det altså mange flyktninger og asylsøkere som også finner veien til lokalene. De får gjerne hjelp av en av samfunnsrådgiverne til det.

– Vi ser også at mange av de som er nylig ankommet hit til Sverige kommer hit til Garaget for å øve seg på å snakke svensk, forteller Jansson. På Garaget kan man booke møterom, bruke et eget datarom eller trekke seg tilbake på stillerommet. Siden det er gratis wifitilgang er det mange som bruker lokalene hele dagen.

– Folk kommer på ulike tider av dagen, sier Jansson og kan ikke peke på et tidspunkt der det er mer mennesker enn ellers. Etter ordinær åpningstid er reglen at det er fritt frem å ha arrangement i Garaget så lenge det er åpent for alle. Ifølge Jansson går det helt fint at lokalene er åpne uten at de ansatte er tilstede, og det har aldri vært noe hærverk i lokalene.

– Vår erfaring er at hvis du gir folk tillit er de også påpasselige, sier hun.

Har regler

Selv om det er en del mennesker i lokalet når vi er på besøk en aprilformiddag slår det oss hvor lite støy det egentlig er til tross for at de som er her har ulike ærender. Ifølge Lisa Jansson er det lave støynivået ikke helt tilfeldig.

– I starten da vi først åpnet opplevde

vi mer støy, men vi har strammet inn reglene på det, forteller Jansson. Siden starten har personalet jobbet med å arbeide frem regler og å håndheve dem.

– I dag sier personalet i fra om det blir for mye bråk i lokalene for det er viktig at dette er et sted der alle føler seg velkomne, sier hun. Lisa Jansson forteller også at det har hendt at de har sendt hjem barn som har bråkt for mye. Da får barnet en advarsel om at oppførselen er uønsket og både skole og hjem blir kontaktet, men det er likevel ikke verre enn at barnet får komme igjen neste dag.

– Jeg føler at vi har et bra samarbeid med skolene og foreldre i området når det gjelder å overholde ordensregler. Det har kommet etterhvert for det fantes få strukturer da Garaget åpnet, forklarer Lisa Jansson.

La ideer modnes

Selv begynte Lisa Jansson å jobbe her i 2011. En erfaring hun har gjort seg siden da er å ta ting litt mer med ro.

– Det er et høyt tempo her hele tiden, og det kan fort bli slik at hvis de ansatte jobber for raskt, kan de oppleve å bli for slitne. Det er så gøy her at det er lett å slite seg ut, reflekterer hun.

I løpet av den tiden hun har vært leder for Garaget har Lisa Jansson også lært at det ikke er mulig å tilby alle tjenestene brukerne ønsker.

– Da spør vi andre om å hjelpe oss, for eksempel når det gjelder å arrangere språkkafeer. Det er det noen andre utenfor personalgruppen som gjør, forteller hun.

En annen ting hun har erfart er at det kan være lurt å la ideer få modne seg.

– Det er veldig mange ulike behov og bakgrunner blant de som bruker Garaget. Da kan det være lurt å la noen saker få litt tid til å modnes, slik at ting kan testes og modnes før de blir implementert.

Jansson legger heller ikke skjul på at

Garaget ligger i et område av Malmö med blandet bebyggelse med mange små leiligheter og en del sosiale forskjeller blant befolkningen. Lokalene er gjerne åpne etter ordinær åpningstid fra kl. 11.00 til 18.00 eller 09.00 til 21.00 på ukedagene fordi de brukes til ulike aktiviteter som brukerne ønsker. Har vært i drift siden 2008.

Garaget jobber med forbedringer hele tiden, og målet er å ha sterk brukermedvirkning, men etter litt prøving og feiling har de funnet ut at den beste måten å drive brukermedvirkning på er ikke å ha noen faste møter eller oppnevne representanter for beboere, men å spørre brukerne enkeltvis hva de ønsker.

– Vi er veldig lydhøre for de ulike ønskene som kommer og det ligger et dokument i disken der brukerne kan skrive forslag til forbedringer eller ønsker også blir dette tatt opp på personalmøte annenhver uke, sier hun. I tillegg kjører Garaget jevnlig undersøkelser der brukerne kan si hvor fornøyde de er med tjenestene som tilbys. Slik er det også relativt enkelt å endre kursen hvis det skulle være nødvendig. Det utføres også jevnlig målinger for å se om ulike tiltak er godt besøkt.

– Her lar vi behovene til brukerne styre, og vi opplever at brukerne er veldig

fornøyd med tilbudet, sier Jansson. Hun opplyser at Garaget er i ferd med å bli en modell for andre bibliotek i Sverige, og det blir også mer vanlig at de ansatte i bibliotekene jobber på tvers av ulike yrkesgrupper.

– Alt i alt tror jeg en slik måte å drive bibliotek på ansvarliggjør folk, avslutter Lisa Jansson.

Ny modell i København

En kort togtur unna ligger den danske hovedstaden København. Her ligger biblioteket i Rentemestervej, både arkitektonisk og størrelsesmessig er det mye som skiller dette stedet fra Garaget, men noe av tankegangen bak er lik.

Her finnes også mange ulike tjenester, og lokalene rammer en kafe drevet av utviklingshemmede, en verksteddel, og bydelslaboratoriet som huser lokalutvalg og hvor det er mulig å få rådgivningstjenester og leksehjelp. I tillegg finnes det

Rentemestervej bibliotek i København har rukket å bli fem år. Selve bygget er en fusjon mellom et gammelt fabrikklokale og et bryggeri. Bygget har vunnet flere priser. Det ligger i Nordvest København som tradisjonelt har blitt sett på som et røft område, men dette er nå i ferd med å endre seg. Rentemestervej er åpent fra 08.00 til 22.00 hver dag og det er mulig med personlig veiledning fra en bibliotekar mellom 13.00 til 18.00 hver dag. Det er forøvrig satt av 60 millioner danske kroner til en områdefornyelse i Nordvest København. Områdefornyelsen starter høsten 2016.

verksteder i byggets andre og tredje etasje, her er det håndarbeidskafeer, inspirasjonsaftener og malerverksted. I toppeta-

Barnas grotte. På Rentemestervej har de et eget barnebibliotek. I tillegg til et bibliotek for voksne, som ligger helt på toppen av bygget.

Slående. De som går forbi kan ikke unngå legge merke til biblioteket i Rentermestervej.
Foto: bibliotek.kk.dk

sjen er det selvfølgelig et bibliotek og bibliotekets store sal som er en scene som kan brukes til forestillinger eller bokbad. I år har også «borgerservice» flyttet inn i lokalene i Rentermestervej. Slik kan befolkningen få tilgang til offentlige tjenester som å få utstedt nytt pass og noen typer førerkort, og nyankomne flyktninger kan få hjelp til søknadsskriving og få råd om offentlige tjenester.

– Det er første gang vi prøver ut denne bibliotekmodellen her i København, forteller bibliotekleder Tine Garsdal. Hun leder en ansattgruppe som består av mange ulike yrkesgrupper.

– Det er spennende å lede en slik ansattgruppe som blir mer og mer integrert, sier Garsdal.

Hun trekker spesielt frem borgerservicetjenestene og forteller at siden borgerservice-avdelingen åpnet ved Rentermestervej for noen måneder siden, har det kommet 12.000 –13.000 flere besø-

Nye modeller. Jeg tror det kommer flere slike nye konsepter i København fremover, men det kan komme mange ulike modeller ut i fra forskjellige behov, sier Tine Garsdal.

kende til lokalene. Flere av disse blir da oppmerksomme på biblioteket. Fra før av har biblioteket her 40.000 besøkende i året, opplyser Garsdal.

Kafeen i byggets første etasje har også blitt svært populær og blir besøkt av mange småbarnsfamilier som spiser brunch der i helgene. I tillegg legger mange studerende turen innom Rentermestervej.

– Jeg tror det å ha en dør inn til mange funksjoner er en riktig tankegang, sier hun. Og ifølge Garsdal er denne filialen nå så populær at det kommer besøkende fra hele København, til tross for at Rentermestervej ligger i et ganske røft område av byen.

Tanken bak å innlemme borgerservice i lokalene er å nå ut til andre befolkningsgrupper.

– Det har tradisjonelt vært vanskelig for bibliotek å nå ut til gruppen med nye dansker. Disse møter vi nå i borgerservice. Da blir det et mottagersted der de også kan gjøre seg kjent med og vi kan vise frem de andre tjenestene våre, sier hun.

Eget bibliotek

I motsetning til Garaget i Malmø ligger bibliotekdelen på Rentermestervej i et særskilt lokale i bygget og må dermed oppsøkes av brukerne. Selve bibliotekdelen ligner på et mer «klassisk» bibliotek med bokhyller, komfortable stoler og noen arbeidsplasser. Bøkene blir innkjøpt sentralt av bibliotekarene. Alle bøkene som blir returnert av lånerne skannes og legges i kasser og så er det en robot som fordeler ut bøkene og bestemmer

hvor mange bøker som til enhver tid skal stå på hyllene. Roboten sorterer også ut alle bøkene som skal til de andre bibliotekfilialene i København. Roboten er i funksjon på natten slik at det er klart til at bibliotekarene selv kan sette bøkene som er blitt sortert ut på hyllene om morgenen. Bøkene søkes opp på data slik at bibliotekarene til enhver tid har oversikt over samlingene.

Tine Garsdal legger ikke skjul på at dette er en ny måte å jobbe på for bibliotekarene.

– Du skal kunne mye som bibliotekar i København i dag, og bibliotekarene må i større grad bli kultur og servicemedarbeidere. I tillegg forventes det at bibliotekarene er mer oppsøkende, forklarer hun.

Brukerstyret nedlagt

På de fem årene som Rentermestervej har vært åpne har også de ansatte her gjort seg noen erfaringer. For eksempel har brukerstyret som eksisterte fra starten av nå blitt nedlagt. I stedet har de nå opprettet en «speakers corner» i en del av lokalene der brukerne kan komme å si det de måtte ha på hjertet.

– Når det gjelder brukerstyrene har vi kommet til at vi heller vil ha ambassadører. Det vi erfarte da vi hadde et brukerstyre var at de som satt der var folk som var mest opptatt av å bevare det gamle, kommenterer Garsdal. Det har også blitt bestemt at det prioriteres å ha ro i bibliotekdelen, og det får de stort sett til siden dette er i en eget lokale. Det betyr at det ikke nødvendigvis er stille i de andre delene av lokalene, men de blir også brukt til andre aktiviteter.

Etter fem års drift konstaterer Tine Garsdal at hun har svært fornøyde besøkende. Hun påpeker også at Rentermestervej ikke har opplevd noe problemer med hærverk eller uro på de årene lokalene har vært åpne.

– Du må huske at dette er et av Københavns tøffeste områder. Jeg tror dette handler om at brukerne er stolte av stedet og at det er lokalt forankret.

Selv omtaler hun Rentermestervej som et «flaggskip» for andre bibliotek i København. Det betyr ikke nødvendigvis at de andre bibliotekene i byen vil kopiere det som har blitt gjort i denne filialen.

– Jeg tror det kommer flere slike nye konsepter i København fremover, men det kan komme mange ulike modeller ut i fra forskjellige behov, avslutter Tine Garsdal. ■

Populære. Heksa Heksagon og hennes venn, klovnen Boboz, har slått godt an i bøker, som taterfor og på NRK. Forfatteren, Christin Grilstad Prøis, spiller heksa, og mannen hennes, Pål Prøis, spiller Boboz.

Biblioteksliterne

Hvordan norske bibliotek som arrangør og arena har forandret seg, kan forfatter Christin Grilstad Prøis og hennes mann, musiker og skuespiller Pål Prøis, si noe om. I 15 år har de trøstig turnert landet med teaterforestillinger om Heksagon.

AV ODD LETNES
REDAKTØR

– På mitt første forfatterbesøk satt jeg på en stol og leste noen sider høyt fra det mest spennende partiet av debutboken min, Heksagon, for deretter å åpne for spørsmål fra tilhørerne. Det er vel slik forfatterne gjør det, tenkte jeg, mens jeg kjente på lysten og trangten til å formidle historien annerledes og morsommere.

Jeg ønsket et utgangspunkt som kunne bli et sterkere møte mellom forfatter og tilhører.

Så dukket ideen om å dramatisere historien opp. Christins ektemann ble hyret inn som aktør og siden har det gått slag i slag. Det har blitt tilsammen fem bøker om den noe uheldige hekse Heksa-

gon og hennes beste venn, klovnen Boboz, det er produsert seks ulike teaterforestillinger, en operette, flere hørespill for radio, samt fire CD-utgivelser. Heksagon og Boboz har dukket opp på barne-tv, de har hatt fast show i Sommarland i Bø, det er spilt ca 1500 forestillinger, de fleste på bibliotek og skoler, fra Lindesnes til ►

Honningsvåg, fra Utsira til Kongsvinger, ja til og med i Amazonas har Heksagon og Boboz hatt forestilling for indianerstammen Waoraniene, og alt gjort med det overhengende målet – å skape lese-lyst.

Heksagonlivet har vært spennende forteller forfatteren, men til tross for de store opplevelsene, er det likevel alle de gode små, rundt omkring i bibliotek-Norge, som har festet seg best i sjela.

– Å reise på turne, fra bibliotek til bibliotek, møte nye mennesker, spille for nye barn, er like berikende selv etter 1500 forestillinger, dessuten føler jeg at det vi gjør er viktig, sier Christin.

I forestillingene møter unge Heksagon og Boboz, disse to underlige figurene med et noe besværlig vennskap. Forestillingene er interaktive, unge blir tatt med på råd, de må hjelpe og trøste, det er spennende, morsomt og småskummelt om hverandre. Unge blir venner med figurene og nysgjerrighet til å følge figurene videre vekkes. Utlånet av Heksagonbøker er alltid stort etter en forestilling og hvor mye lettere er det ikke å forsvinne inn i et kjent univers? At forfatteren selv spiller Heksagon er en ekstra forsterker. Barna vil vite hvor lang tid det tar å skrive en bok, hvordan forfatteren finner på historiene og hva som videre skal skje med Boboz og Heksagon.

Utviklingen i bibliotekene

I gjennomsnitt spiller ekteparet 100 forestillinger pr år.

– Det har vært interessant å se utviklinga i biblioteksnorge, sier Christin og innrømmer at hun husker enkelte bibliotek bedre enn andre fordi det har overrasket eller imponerte med nye takter, vellykkede ideer, ekstra stor dose trivsel eller for eksempel innovativ markedsføring.

– Bibliotekene er enestående arrangører, men det finnes fremdeles en og annen som mener at en lapp på døra holder som informasjon. Vi har opplevd alt fra bibliotek som har glemt at de har bestilt oss, til bibliotek som i forkant har invitert skoleklasser til å lese Heksagon, med etterpåfølgende kreativitet med pensel og maling i en egen Heksagon-kunstutstilling. Vi har vært på bibliotek der eldre-senteret og barnehagen sammen har sett forestillingen, noe som fungerte fantastisk bra, da forestillingen ga grunnlag for etterpåfølgende samtale mellom de yngste og de eldste.

– Eller som i Kinsarvik, der biblioteket rett og slett søkte samarbeid med den lokale handelsstanden og flyttet forestillingen til stedets restaurant. Samarbeidet gjorde at man traff flere brukergrupper og fikk en annen ramme rundt arrangementet. Et slikt samarbeid kan jo også tilføre arrangementet andre trivselsfaktorer, sier Christin, og nevner Kinsarvik der restauranten vartet opp med gløgg og nissegrøt til de fremmøtte, som deretter tok plass for å få med seg bibliotekets forestilling.

Heksagonformidlerne ser også at besøkstallene for forestillingene ofte er bedre på bibliotek som har sentral beliggenhet, for eksempel i tilknytning til handlesenter. Kanskje planlegger ikke folk like mye nå som før, spør Christin.

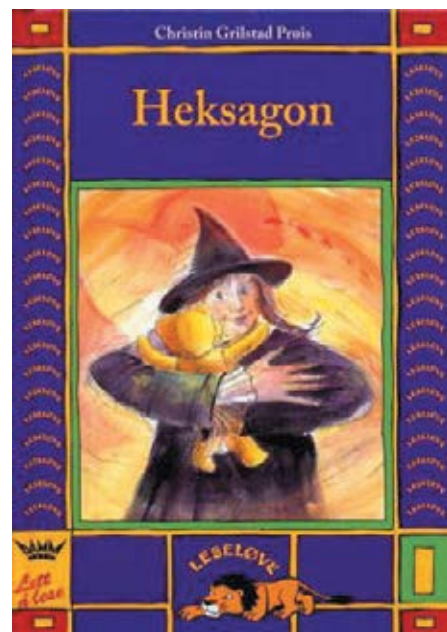
– Drop-in faktoren er høy. Det er selvfølgelig enklere å få med seg det som skjer der du likevel handler, enn å komme seg på rett sted til rett tid om biblioteket ligger i tilknytning til en skole som befinner seg i utkanten av bykjernen.

Bibliotekenes tid som bokmausoleum er over, mener Christin. Men selv om flertallet av bibliotek har innrettet seg med kaffemaskin og sittegrupper, har visse møter imponert ekteparet Prøis. På biblioteket i Kongsberg møtes barn og ungdom etter skoletid for felles lekselesing, og i Hammerfest har biblioteket blitt et populær møteplass for pensjonister som leser dagens aviser over en kaffekopp.

– Jeg tenker at bibliotek som med hell klarer å etablere gode møtesteder der stemmesurret ligger konstant over lokallet, er levende bibliotek, og da også fremtidens bibliotek, sier Christin.

Allsidige kulturoperatører

Ved siden av Heksagonlivet skriver Christin serieromaner, hun har utgitt mer enn 50 bøker og har skrevet tekst og musikk til flere teaterproduksjoner. Pål er musiker og musikkprodusent, og sammen har de i løpet av året flere faste produksjoner, som blant annet sommermusikalen «Den Gode Hensigt» der dyktige skuespillere som Per Christian Ellefsen, Helen Vikstvedt, Anne Marie Ottersen, Hilde Lyrån og Lasse Lindtner har medvirket. Når ekteparet ikke bedriver teater, sitter de for eksempel i sofaen i NRK-serien med samme navn, «SOFA». Alle sine opplevelser og erfaringer deler de villig videre via foredrag og kursvirksomhet.

Ekstraben. Da den første Heksagonboka utkom i leseløveserien til Cappelen Damm i 2001 erfarte Christin fort at å overleve som barnebokforfatter ikke var det enkleste, men at forfatterbesøk kunne være det ekstra benet som gjorde forfatterlivet mulig.

– Vi hadde noen år der vi kun gjorde Heksagon på turne, forteller Christin. – Og ikke sjelden tenkte jeg at nå har vi jaggu reist lenger enn langt for et kort stykke arbeid. Derfor har vi nå både skrivekurs og flere typer foredrag med oss ut på turne.

Når man reiser i Norge med motto «intet oppdrag er for lite, intet for stort» må man være allsidig, enten det gjelder å tilpasse seg hvert enkelt arrangørsted eller publikum.

– En gang ble vi ganske lange i maske, Pål og jeg, da et publikum viste seg å være ungdomsskoleelever, ler Christin, – noe som jo er milevis fra vår primære målgruppe. Men det gikk det også. Vi hadde det ganske morsomt, både de og vi.

Til høsten venter turne i Sogn, og i disse dager er de i gang med å legge årets førjulsturne som blant annet snirkler seg oppover Østerdalen til Trøndelag.

De ønsker å videreføre Heksagonlivet i enda mange år. – Vår store fordel er at målgruppa stadig er ny, noe som synes på bookingen. Med jevne mellomrom er vi tilbake på de samme bibliotekene. Turnelivet har gitt oss utrolige opplevelser i møte med store og små, avslutter Christin som sender en takk til biblioteker og filialer landet rundt som står på som kulturarrangører i litteraturens tjeneste. ■

Fleksibelt. Alle hyllene er på hjul slik at man kan endre oppstillingen etter behov.

Malmbyen får et løft: Endelig er vi der vi også!

Etter flere år med behov for et nytt bibliotek i Narvik står det endelig klart. 2000 kvm, toppmoderne og fargerikt i all sin prakt står det nå å venter på nye og gamle besøkende. Bok og Bibliotek var på besøk kvelden før den store åpningsdagen.

TEKST OG FOTO: FRIDA BREMBO
FRILANSJOURNALIST

I 1908 åpnet Narvik bibliotek dørene for første gang. Siden 1960 har biblioteket holdt hus i kjelleren på rådhuset i Narvik. Malmbyen, helt nord i Nordland fylke. Utilgjengelig var det gamle biblioteket, og selv om størrelsen var den samme, virker det langt fra slik.

– Vi har hatt veldig kummerlige forhold og lite sitteplasser tidligere, forteller biblioteksjef Tonje Farset (46). Hun har jobbet som bibliotekar i 20 år og har nå vært biblioteksjef for Narvik bibliotek i to år. Hun og de sju ansatte i biblioteket har stått på i mange dager for at biblioteket skulle skinne til åpningen 9. april, noe det virkelig gjør. Når vi kommer inn i rommet er det høyt under taket, store

vinduer, fargerike møbler og mange blomster. Det er ryddig og rent.

– Det er så koselig at vi får så mange blomster til åpningen, sier en fornøyd biblioteksjef mens hun plasserer en blomsterkrukke fint ved svingdøren inn i biblioteket.

Moderne

Hun viser vei til en sittegruppe med store, grønne stoler. Slike som man kunne hatt hjemme i stuen. Myke og gode å sitte i er de også.

– Vi har sitteplass til 132 personer nå, sier Farset stolt, det er hun nemlig ikke vant med fra det gamle biblioteket.

– Nei, nå har vi prioritert sitteplasser og gode stoler.

– Vi har brukt mye penger på møbler, sier den erfarne biblioteksjefen.

– Hva er nytt?

– Alt er nytt, ler Farset og forteller at de har bare to ting med seg fra det gamle biblioteket.

– Det er et gammelt mikrofilmskap og en utstillingspynt som ser ut som en rakett til barneavdelingen, ellers er alt nytt!

– Vi har fått to rom som du kan leie og ha kollokviegruppe i eller bare ha for å få være i fred, sier Farset. Hun legger til at ideen kommer fra Stavanger, hvor det er blitt veldig populært.

– Det er bestandig opptatt i Stavanger og vi er jo stolte over at vi har dobbelt så mange rom som dem, siden vi har to, ler biblioteksjefen. ►

Satset på barn

Når man ser seg rundt i 1.etg av biblioteket er det klart at det er barn det er satset mest på.

– Det er om å gjøre å fange de tidlig for å få dem til å fortsette å bruke biblioteket, forklarer Farset.

Når vi går gjennom første etasje er det hylle på hylle med fargerike barnebøker. I enden av første etasje er det sitteplasser, bord, og et eget historiepanorama. Det er det bare Kongsberg bibliotek som har før Narvik. Med dronningstol på et platå kan de ansatte lese historier til barna med en panoramaskjerm bak som kan sette stemningen underveis i fortellingen.

Koblet opp mot en ipad kan de ansatte endre sinnsstemningen på skjermen fra glad til dramatisk eller fra skummel til drømmende.

– Man kan også scanne inn bøker som kan dukke opp på skjermen når man leser høyt for barna, sier Farset. – Det gir en spennende effekt.

Hun forteller videre at det er montert fullt lydanlegg i barneavdelingen med mixer og alt som trengs til å kunne ha en liten konsert. –Vi har et mobilt lydanlegg slik at vi kan ha arrangementene der vi ønsker.

– Vi har også fått en stor trykkfølsom skjerm på 84 tommer, så i stedet for lerret kan vi koble alt opp på den. Den går på en vogn som kan heves og senkes og vi bruker den der det passer oss, forklarer hun

På den ene siden av barneavdelingen står et stort grått bord i boblete form, med store kuppellamper midt i bordet som lyser i gult og grønt. Dette har Farset fått spesialdesignet til Narvik bibliotek. – Jeg ville ha noe litt uvanlig og jeg ville

ha dem i litt morsomme former, forteller hun.

– Det er BS Eurobib som har levert møblene og de har vært fantastiske å jobbe med. Jeg har bare sagt hva jeg ville ha, så har de laget det, forteller hun glad.

Rundt om i rommet er det små bord med lys i, med små fargerike stoler til. Det er hyller med barnebøker for alle aldre, det er sakkosekker og puter. Små hunder som barna kan sitte på, med hundehus til. Sko-fri sone er det også. Barnas drømmerom.

– Vi har fordelt utover, men vi har satset spesielt på barn, absolutt, sier Farset.

Digital hverdag

I andre etasje ligger avdelingene for unge voksne og voksne. Alle hyllene er på hjul slik at de kan endre oppstillingen på biblioteket som de ønsker. Hyllene står på rad og rekke, stilig utformet som en stor bølge midt i rommet. Det er helt tydelig at alt er nytt.

Reklameplakatene er digitale, det gir et ryddig og fint uttrykk. Samtidig som det drar øynene mine over skjermen når jeg går forbi. Det er også to låneautomater, en i hver etasje hvor du kan sveipe med fingeren gjennom bøker som finnes på biblioteket. Kanskje finner du en ny sjanger du vil prøve?

Fra voksenavdelingen kan du også se rett ned i første etasje fra sofagruppen, eller ut mot sentrum om du vil.

Inne på «unge voksne» er det sofaer og sakkosekker tilpasset ungdommen, i rene og friske i farger.

Farset viser vei bort til en stor grå boks med to øretelefoner. Hun forteller at det er en audiotektor, en musikkboks hvor du kan sette sammen forskjellige rytmer, instrumenter og stemmer. –Her

kan ungdommen komponere sin egen musikk.

– Denne tror jeg blir kjempepopulær og ungdommen kan sende det de har laget rett til sin egen e-post etterpå, forklarer biblioteksjefen.

En hel vegg med filmer dekker den ene delen av de unge voksnes avdeling og det er noe for enhver smak.

I hele biblioteket er det store vinduer med god utsikt ut til byen. Det som går igjen er farger, glass og bøker. Bøker fra gulv til tak. I hyller og i kasser. Pent plassert i kategorier, men også tilgjengelig både for barnevogn og rullestolbrukere. Ved vinduene er det plassert stoler langs hele vegg, her kan du sitte å nyte en kaffekopp og en god bok eller en avis. Avis- og magasinhyllene er fulle

Oppblomstring. - Vi håper på mange nye brukere, sier biblioteksjef Tonje Farset.

Satsing på barn. Friske farger og muntre former hører med til en moderne barneavdeling.

av godt lesestoff og ligger rett ved siden av caféen i bygget. For det er en egen café inne i biblioteket, med kaker, mat og kaffe.

Stort samboerskap

– Vi samarbeider med caféen, så der kan du kjøpe noe godt å sette deg i biblioteket og lese, sier Farset. Det er også andre spennende ting du kan se på når du besøker biblioteket. Krigsminnemuseet flytter snart inn i samme bygg. Og med Narviks krigshistorie, som det også er en del litteratur om, tror hun det blir et positivt samboerskap for biblioteket, men også litt skummelt.

– Vi skal bo sammen med turistinformasjonen, Krigsminnemuseet og Kaféen, forteller Farset. Det er helt nytt for de

ansatte, de er vant til å være sju ansatte i bygget, nå kan de bli opp mot 80.

– Vi bor nå sammen med flere folk, og det er et samboerskap på godt og vondt.

– Nå blir vi veldig mange og vi har ikke rukket å legge strategiene så vi er veldig spente på hvordan dette går, forteller Farset

– Hva er målet nå?

– Vi håper på mange nye brukere, og om de ikke låner bøker, så kan de sitte her, være her, jobbe eller nyte, forteller Farset.

– Vi håper på en kjempeoppblomstring, sier hun. Noe de har trua på nå som de er kommet så sentralt til. Små konserter er også målet nå som Musikk i Nordland har kjøpt et flygel som står i biblioteket, klart til bruk. Samarbeidet

går ut på 40 konserter på fire år og da er det én konsert i måneden i biblioteket.

– Det håper vi at vi får til, sier Farset og forteller at det er en helt annen hverdag de nå ser fram til å starte på.

– Vi har satt opp dette mye mer enn vi er vant til, forteller hun. –Før hadde vi to PCer til publikum, nå har vi fem nede, fire oppe og fire dedikert til barn. Vi aner ikke om vi det er altfor mye eller altfor lite, alt er skalert opp og det er helt nytt for oss å være så store, forteller biblioteksjefen.

– Er dere blitt et storbybibliotek nå?

– Vi har vært utrolig misunnelig på Tromsø lenge, de er jo fantastiske, men nå tenker jeg at vi er der – vi også. Endelig!

Avslutter en stolt biblioteksjef. ■

Samisk språksenter til Bodø

Stormen bibliotek har fått ansvaret for etableringen av et samisk språksenter i Bodø, på vegne av kommunen og Nord universitet. «Bodø er en stor by med stor samisk befolkning. Det er veldig viktig at vi som en by tilrettelegger for å utvikle det samiske språket, og holder fast på den samiske kulturen og identiteten som faktisk finnes i området», sier Trud Berg, leder for Stormen Bibliotek (bilde), til NRK Sámpí. ■

Inspirerende forfatterbesøk

Krimforfatteren Jørn Lier Horst holdt 5. klasseelevne ved Komsa skole i ånde da han besøkte Alta bibliotek. Barna fikk blant annet lære hvordan det er å være forfatter, og hvordan Horst bruker erfaringene sine som politi som bakteppe for mange av bøkene sine. Flere av elevene var så fornøyd med foredraget at de kunne tenke seg å bli forfattere selv. «Han hadde så mange spennende historier fra virkeligheten, så nå vil jeg gjerne bli forfatter eller kanskje helst politi», forteller Lillia til Altaposten.no. ■

Ny biblioteksjef i Åsnes

Ingunn Espeland har tatt over Åsnes folkebibliotek i Hedmark, og planene er mange. Hver tirsdag blir det servering av kaffe og kaker mens de ansatte presenterer en bok hver. Synes man bøkene høres spennende ut, kan man selvfølgelig låne dem. Med jevne mellomrom blir det også forfatterbesøk. «Her var det folk med mange ideer og initiativ før jeg kom. Sammen skal vi utvikle dette og ikke minst kompetanseutvikling med andre biblioteker blir spennende», sier Espeland til Østlendingen (ostlendingen.no). ■

På grunn av en teknisk feil under produksjonen av Bok og Bibliotek nr. 2/2016 kom medlemssidene fra Norsk Bibliotekforening feil ut, og vi vil på de neste sidene trykke de korrekte sidene i sin helhet.

MEDLEMSSIDER FRÅ NORSK BIBLIOTEKFORENING

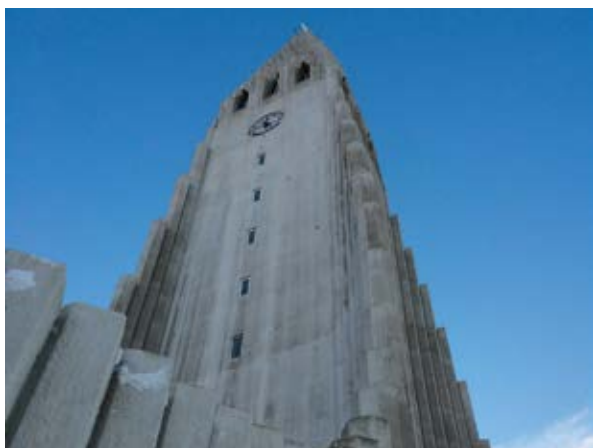
FERDAMINNE FRÅ ISLAND

Då dei nordiske bibliotekforeningane var samla i Oslo i fjor vinter, og Norsk Bibliotekforening var vertskap, blei det bestemt at neste møte skulle vere i Reykjavik. Eg hugsar at eg tenkte «jess!!».

Eg har alltid ønska meg til Island. Og Island og Reykjavik sto til forventningane, sjølv om det ikkje var mykje rundt vi fekk sett pga. møteverksemd. I yngre dagar las eg mykje sagalitteratur og har nok alltid vore over snittet oppteken av islandsk språk og kultur. Det vesle landet viser ein sterk språkbevisstheit og nedst på kvitteringane står det: «Greitt med kreditt-korti minu». I passkontrollen spurte dei etter «vegabréf».

Den einaste verkelege kulturattraksjonen som generalsekretær Ann Berit og eg fekk med oss var besøket i Hallgrímskirkja, ei arkitektonisk perle av ei kyrkje i Reykjavik sentrum. Med eit spir mot himmelen er ho eit av Reykjaviks framste landemerker.

Dei to-tre små minutta då eg lytta til orgelmusikken gjorde noko med meg. Å setje seg ned i kyrkjer og berre vere stille, aleine, ser ut til å bli ein av vårt tids

store luksusopplevingar. Derfor oppsøker eg alltid kyrkjer på reise når eg kan. Eg besøker dei mest for roa og kontemplasjonen. Og tenner lys for dei av mine som har gått ut av tida.

Det er alltid særst hyggeleg å møte igjen våre nordiske kollegaer. Vi kom til Island frå Sverige, Danmark, Finland og Noreg. Og sjølv om bibliotekforeningane i dei fem landa blir drivne på ulike måter, så er vi opptekne av det same; E-bøker, korleis drive gode bibliotek for flykningane som kjem, medlemsverving, biblioteket som møteplass.

Vi frå Noreg opplever også stor interesse for den etterkvart ikkje heilt nye formålsparagrafen i den norske biblioteklova om biblioteket som uavhengig møtestad. Eg ser fram til å reise til «Det bibliotekspolitiske toppmøde» i Danmark i april for å snakke om nettopp vår biblioteklov.

Og så er det mykje gøy og latter. Mest fliring blei det kanskje av leiaren av den finske bibliotekforeninga. Han kom litt seint den eine dagen og unnskyldte seg med «a heavy breakfast». Han trudde han hadde spist litt vel tung islandsk yoghurt, men det viste seg å vere pannekakerøre...

HELISING FRÅ MARIANN SCHJEIDE

Dette er medlemssidene frå Norsk Bibliotekforening. Likar du det du les? Meld deg inn, då - eller verv ein venn!
Utgevar: Norsk Bibliotekforening.
Lagast av: Kristin Storrusten og Anna Kathinka D. Evans
Ansvarleg for bilaget: Mariann Schjeide
Kontakt: nbf@norskbibliotekforening.no / 23 24 34 30

PRISVINNEREN

Under festmiddagen den 10. mars på det 75. norske bibliotekmøtet ble biblioteksjef i Bergen Leikny Haga Indergaard tildelt den prestisjetunge Norsk Bibliotekforenings pris for 2016.

I nominasjonen blir hun beskrevet som «en moderne leder i ordets beste forstand» og «(...) en visjonær leder som tør å tenke stort på vegne av egne ansatte og Bergen kommune».

- Gratulerer! Hva tenkte du da du fikk beskjed om prisen?

- Jeg ble veldig overrasket. Dette var ikke noe jeg overhodet kunne ha tenkt var aktuelt. Prisen har tidligere gått til kjente personer utenfor bibliotekverdenen, eller til bibliotekarer som har avsluttet yrkeslivet. Og jeg har så absolutt ikke følelsen av å være ferdig som biblioteksjef, men midt oppe i store utviklingsprosjekter. Men jeg ble jo skikkelig glad også!

BEGRUNNELSEN

Norsk Bibliotekforenings pris blir delt ut hvert annet år til en person som har gjort betydelig innsats som har kommet norsk bibliotekvesen til gode.

Hovedstyret i Bibliotekforeningen forteller at Indergaard gjennom hele sin yrkeskarriere har vært en ambisiøs pådriver for bibliotekutvikling, både i Norge og internasjonalt. Biblioteket i Bergen har blitt et åpnere sted for byens innbyggere og et viktig verksted for utvikling av nye bibliotektenester som andre bibliotek henter inspirasjon fra.

*Biblioteksjef i Bergen Leikny Haga Indergaard.
Foto: Kristin von Hirsch*

Før hun ble biblioteksjef i Bergen, var Leikny Indergaard både avdelingsdirektør og direktør i det nå nedlagte ABM-utvikling; Statens senter for arkiv, bibliotek og museer.

Indergaard har også jobbet som direktør for bibliotekutvikling ved Nasjonalbiblioteket, og har vært bibliotek- og kulturhussjef i Stavanger og fylkesbiblioteksjef i Rogaland.

Merk deg datoen

1. september 2016

Nasjonal bibliotekdag arrangeres for andre gang. Alle bibliotek og bibliotekinteresserte oppfordres til å bruke dagen til å skape oppmerksomhet rundt sitt bibliotek. Mer informasjon kommer.

- Hva betyr prisen for deg og biblioteket ditt?

- Prisen er en verdsetting av hva Bergen Offentlige Bibliotek har utviklet seg til de siste årene. Og jeg skulle gjerne ha delt den med alle ansatte. Jeg har virkelig noen flinke og entusiastiske kollegaer!

ALLE SKAL KJENNE OSS

Bergen Offentlige Bibliotek ble opprettet i 1872 og er landets nest største folkebibliotek.

- Hvilke planer har dere for biblioteket fremover?

- Vi har som mål at alle i Bergen skal kjenne biblioteket, og har lagt strategier for å kunne oppnå dette.

- I 2015 hadde vi 16,2 % økning i publikumsbesøk, til og med utlånet av bøker gikk opp. Denne utviklingen ønsker vi skal fortsette. Akkurat nå har vi åpnet vårt første meråpne bibliotek og prioriterer gode åpnings-tider og attraktiv utforming av bibliotekrommene for møteplassfunksjon og arrangement.

- Vi planlegger flytting av filialer, åpne magasin på Hovedbiblioteket, fornyet satsing på læringssenter, nytt biblioteksystem, å fortsette ungdomssatsing og litteraturformidlingsprosjekt for både voksne og barn, ja til og med en liten festival og et bibliotekjubileum i 2017.

Bergen Offentlige Bibliotek. Utsnitt. Foto: Nina Aldin Thune. CC BY-SA 2.5

- Dere er ambisiøse?

- Planer og ambisjoner har vi mer enn nok av, og vi har vist at vi greier gjennomføre det meste vi har bestemt oss for. Bergen Offentlige Bibliotek skal ikke bare være landets nest største folkebibliotek, men et foregangs-bibliotek!

Vi gratulerer med prisen!

ANNA KATHINKA DALLAND EVANS

Foto: KTH-biblioteket, CC-lisens på Flickr

Kunsten er lang,
livet er lånekort

TRENE HUNSKÅR

VI HOLDER SMH I TØMMENE

Noen hjertesaker for SMH-styret 2015-2016.

IRENE HUNSKÅR (LEDER)

Jeg har engasjert meg i styret i SMH fordi spesialgruppen er en viktig nettverksbygger på tvers av de ulike medisinske bibliotekene vi har, både med tanke på fagområder, størrelse og geografi. SMH er en pådriver for fagutvikling og kompetanseutvikling både for medlemmene og for de institusjonene medlemmene tilhører.

HANNE DYBVIK (NESTLEDER)

Jeg ønsker å være med på å videreføre det faglige arbeidet som SMH står for. Jeg er opptatt av at bibliotekarer skal kunne samarbeide og dele kunnskap for å utvikle seg faglig. Gjennom arbeidet i styret og i kurskomiteen har jeg fått et større faglig nettverk og truffet mange dyktige og hyggelige kolleger.

ASTRID KILVIK (SEKRETÆR)

SMH er et unikt faglig nettverk og en viktig arena for kunnskapsdeling og kompetanseutvikling. En viktig drivkraft for mitt engasjement er å bidra til videreutvikling av dette fellesskapet. Og så er det alle de fantastiske hyggelige og dyktige kollegene jeg møter! Spesielle faglige interesser: forskningsstøtte og pedagogisk arbeid knyttet til brukernes informasjonskompetanse.

ELIN OPHEIM (KASSERER)

SMH byr på et verdifullt og raust faglig nettverk. Jeg engasjerer meg i styret for å kunne bidra til at nettverket og det faglige påfyllet blir nyttig for både nye og erfarne bibliotekarer i sektoren vår. Kunnskapsbasert praksis og brukermedvirkning er mine faglige interesser.

Styret i SMH, januar 2016. Fra venstre: Ingrid Harboe, Terese Dalsnes, Astrid Kilvik, Irene Hunskaar, Elin Opheim, Tonje Velde, Hanne Dybvik. Marte Ødegaard og Sølvi Biedilæ var ikke til stede da bildet ble tatt.

TONJE VELDE

Jeg var spesielt glad for nettverket jeg fikk gjennom SMH da jeg jobbet alene i et sykehusbibliotek. Nå brenner jeg for videreutdanning i pedagogikk. Pedagogikk burde hatt mye større plass i grunnutdanningen vår!

SØLVI BIEDILÆ

Jeg jobber på et lite bibliotek med kun to ansatte, og SMH er viktig for å få et større nettverk blant de som jobber med det samme som oss. Det er alltid nyttig og hyggelig å bli kjent med og diskutere fag med kollegaer fra små og store helsefaglige bibliotek rundt i Norge.

INGRID HARBOE

Jeg ble med i styret for å bli bedre kjent med organisasjonen og alle som er engasjert i det faglige miljøet vårt. Det er både hyggelig og lærerikt å knytte kontakter på denne måten! Jeg er også opptatt av å videreføre SHM-tradisjonen om å se litt utover landegrensene, og har engasjert meg i arbeidet med å støtte bibliotek i utviklingsland.

TERESE DALSNES

Jeg ble med i SMH for å utvikle meg som bibliotekar i medisinsk bibliotek, samt for å bidra i det brede faglige nettverket SMH tilbyr. Medlemmenes engasjement er det som driver SMH fremover og vi i styret gjør vårt beste for at de skal få noe tilbake. Like muligheter for fag- og kompetanseutvikling er viktig, uansett hvor man jobber og hvilke ressurser man selv har tilgang på.

BESØK OSS PÅ SMHBLOGGEN.WORDPRESS.COM

FAGLIG NETTVERK OVER LANDEGRENSER

Medisinske bibliotekarbeidere har lang tradisjon med å dele faglig kompetanse og bygge nettverk. EAHIL tilrettelegger og tar initiativ til internasjonalt samarbeid.

The European Association for Health Information and Libraries (EAHIL) er en internasjonal forening for folk som jobber i bibliotek innenfor medisin og helsefag. EAHIL har 1500 personlige medlemmer fra mer enn 30 land. De fleste kommer fra Europa, men også noen fra resten av verden.

Det er ingen formell tilknytning mellom SMH og EAHIL, men med vi har flere av de samme medlemmene. Det er mange norske medlemmer i EAHIL, og to av elleve presidenter har vært norske. EAHIL har som SMH fokus på nettverksbygging, kompetanseutvikling, kurs og konferanser.

HVORFOR TRENGS EAHIL?

Det er viktig at EAHIL tar standpunkt i bibliotekpolitiske problemstillinger. Mange handler om publisering, for det er store forskjeller på hvordan for

eksempel Open Access og copyright håndteres i ulike land. Det gir ulike muligheter for bibliotekene til å påvirke.

At EAHIL har signert Berlin Declaration (om Open Access), London Manifesto (om fair copyright) og er medlem i EBLIDAs Lobbying for libraries og EUs Civil Society Platform on Multilingualism gir bibliotekene noe å vise til. For å styrke nettverkene har styret tatt initiativ til tettere kontakt med søsterorganisasjonene AHILA i Afrika og HLA i Australia, og de utveksler representanter med flere andre bibliotekorganisasjoner.

HVORDAN ARBEIDER EAHIL?

EAHILs øverste organ er General Assembly (årsmøtet). Her behandles regnskap, budsjett, valg, vedtektsendringer og andre medlemssaker. EAHIL ledes av en president og et valgt styre, Executive Board, med til sammen ni medlemmer fra forskjellige deler av Europa.

I tillegg har EAHIL et Council med representanter fra hvert land, som fungerer som rådgivende gruppe for styret. For tiden har Norge tre representanter i Council og et styremedlem i Board.

Styret arbeider først og fremst med drift av foreningen og utredning og ulike prosjekter. EAHIL skal gi medlemmene mulighet for faglig og profesjonell utvikling, og kan dele ut stipend. I 2012 lyste EAHIL ut forskningsstipend blant medlemmene i forbindelse med sitt 25-årsjubileum. I 2015 ble det lyst ut nye stipender for forsknings- og utviklingsprosjekter.

Styret skal sørge for at det blir arrangert konferanser og workshops. Slike arrangementer er en stor jobb, og for et par år siden så det mørkt ut: Ingen meldte seg som arrangører!

Det ordnet seg heldigvis, og nå blir det konferanser i Sevilla, Dublin og Cardiff. Konferansene er av og for EAHIL-medlemmer, men ikke-medlemmer er selvfølgelig også velkomne. Konferansene er en god mulighet for å presentere prosjekter og det man brenner for. SMH har bidratt til konferanse og workshop tidligere, og det er alltid flere foredrag – av høy kvalitet! – fra norske medlemmer på EAHIL-konferansene.

SMH-STIPEND

Personlige medlemmer i SMH kan søke om reisestipend. Eneste ansatte i bibliotek med institusjonsmedlemskap i SMH kan også søke.

Stipendet skal bidra til faglig utvikling. Det kan være deltakelse på konferanser (gjerne med egen poster eller presentasjon), studieopphold ved andre bibliotek og kursdeltakelse.

Ingen søknadsfrist. Søknader kan sendes hele året. Midler tildeles fortløpende etter vurdering i styret.

Vi har et prinsipp om at kurs-/konferanseavgift bør dekkes av arbeidsgiver. Dermed gir SMH først og fremst stipend for å dekke reise og overnatting (ikke diett).

Stipendmottakere forplikter seg til å dele erfaringer, tips og refleksjoner fra den faglige utviklingen på SMH-bloggen.

Søknadsskjema: smh.no/reisestipend/

• • • • •
KAREN JOHANNIE BUSET

VELKOMMEN TIL SMH-DAGENE 2016!

TEMA: SAMHANDLING FOR KUNNSKAP OG HELSE

SMH-dagene er en viktig møteplass for medisinske bibliotekarer i Norge. Arrangeres hvert annet år av en lokal komité. Kjente foredragsholdere og SMH-medlemmer bidrar med sin spesialkompetanse. Det legges vekt på det sosiale og nettverksbygging. Utstillingen gir også gode muligheter til å knytte kontakter.

DAG 1: KUNNSKAPSBASERT PRAKSIS

Foredrag og workshops. Den engelske bibliotekaren Andrew Booth vil snakke om trends in medical librarianship.

DAG 2: KUNNSKAPSUTVIKLING I KOMMUNENE

Hvordan kan medisinske og helsefaglige bibliotek samarbeide med fylkes- og folkebibliotek for å støtte primærhelsetjenesten i kommunene?

BERGEN 20.-21. SEPTEMBER

EFFEKTIVT SAMARBEID MED MALAWI OG AHILA

SMHs årsmøte i 2012 ønsket å etablere samarbeid med bibliotekarer i afrikanske land. SMH har lang tradisjon med internasjonale samarbeid, og styret ville finne en effektiv måte å gjøre dette på. SMH-stipendet på 10 000 kroner skulle årlig settes av. Men hvem skulle få det, hvor og hvordan?

Styret begynte å undersøke. Både Norsk Bibliotekforening og Haraldsplass diakonale sykehus i Bergen samarbeider med miljøer i Malawi. SMHs leder Irene Hunskår arbeider på Haraldsplass, og derfor ble dette utviklingslandet i Sør-Afrika et aktuelt sted å starte.

PENGENE KOM RASKT TIL NYTTE

Haraldsplass' Malawi-koordinator Marit N. Aas ble vårt første sendebud. Dette gjorde overføring av pengestøtten enklere og sikrere. Aas skulle være på Nkhoma Hospital utenfor Malawis hovedstad i fem uker, og tok med stipendet til Nkhoma College of Nursing som er tilknyttet sykehuset.

Bibliotekar Brenda Kumwenda ved høgskolens bibliotek brukte stipendet til å kjøpe bøker og CD-rom via nettbokhandlene Teaching-aids At Low Cost (Talc) og Amazon. Året etter kjøpte Kumwenda bøker fra ny ønskeliste, og fikk bokpakke fra Amazon og det sørafrikanske forlaget JUTA i retur. Biblioteket mangler både mange bøker og stabil internett-tilgang, og stipendet møtte stor begeistring!

Biblioteket på Nkhoma College of Nursing

UTVIKLING TIL STIPEND

Etter noen års støtte til høgskolen ønsket SMH-styret å støtte enkeltpersoner en periode. Derfor har vi inngått samarbeid med the Association for Health Information and Libraries in Africa (AHILA). AHILA har medlemmer fra store deler av Afrika, og vi håper vi kan nå bibliotekarer som ønsker støtte til kurs og konferanser via deres kanaler. Med SMH-stipendet i 2015 fikk Monica Chipungahelo, bibliotekar ved Tanzania Food and Nutrition Centre, delta på IFLA-kongressen i Cape Town. Chipungahelo kvitterte med begeistret reisebrev og bilder som du finner på SMH-bloggen.

SMH-styret ønsker å videreføre støtten til bibliotekarer i utviklingsland via AHILA, og håper på årsmøtets velsignelse i mars 2016.

LES MER PÅ
SMH-BLOGGEN

INGRID HARBOE

KAN DITT STYRE BLI INSPIRERT AV SMH?

Kursvirksomhet er en viktig del av SMHs arbeid. De siste årene har vi arrangert alt fra avanserte søkekurs, kurs i spesifikke databaser og presentasjonsteknikk.

Jeg tror noe av grunnen til at det fungerer så bra er at medlemmer deltar i kurskomiteene, at vi er åpne for forslag og at kursene dermed oppleves matnyttige og tett på arbeidshverdagen for deltakerne.

Vi bruker ofte egne medlemmer som foredragsholdere. Det finnes mange bibliotekarer som jobber alene på små sykehusbibliotek, mens de store bibliotekene har personer som kan fordype seg i ulike emner. Det kan for eksempel være referansehåndteringsverktøy, spesifikke databaser eller mer generelle ting som presentasjonsteknikk. Vi andre kan nyte godt av deres kunnskap og kompetanse ved at de holder kurs for oss.

I tillegg har vi ofte mulighet til å holde kursene på arbeidsplassen til et av styremedlemmene, noe som også bidrar til at vi kan holde kursprisen nede. Vi krever likvel en kursavgift for å dekke kostnader, og et eventuelt overskudd blir en inntektskilde for spesialgruppen. Som regel blir det arrangert 3 kurs per semester, og det kan være alt fra halvdagskurs til 2-dagerskurs.

De siste årene har vi hatt noen veldig populære søkekurs med Julie Glanville, en av «søkeguruene» fra Storbritannia. Julie Glanville er prosjektdirektør ved York Health Economics Consortium, og jobbet tidligere ved Centre for Reviews and Dissemination (CRD) ved universitet i York.

Vi prøver å gjøre populære kurs tilgjengelig for flere ved at kursholderne reiser ut og holder kurs for eksempel i Bergen og Trondheim i tillegg til i Oslo. Det pleier å være et kurs på formiddagen den dagen vi skal ha årsmøte i håp om at kursdeltakerne også deltar på årsmøtet. Det gjør også at de som kommer tilreisende kan få med seg to arrangementer på én reise.

Informasjon og påmelding til kursene legges ut i aktivitetskalenderen på nettsiden vår www.smh.no, og vi markedsfører dem på Facebook-siden vår og på epostlisten Medbibl. Kursene er åpne for alle, helsefagbibliotekar eller ikke, medlem eller ikke-medlem, men vi har et to-pris system slik at kursene er billigere for medlemmer i SMH.

I SMH består kurskomiteen av en eller flere fra styret og 2-3 av medlemmene i foreningen. Gjerne noen som jobber i ulike typer bibliotek. Det er nyttig at det er en tett kobling mellom styret og kurskomiteen. Kursvirksomheten er også fast punkt på agendaen på styremøter.

Vårt tips til andre spesialgrupper: *Keep it simple!* Bruk egne krefter, og hold prisene nede. Da kan man heller fleske til med en dyrere foredragsholder innimellom!

•
TONJE VELDE

MULIGHET FOR VIDEREUTDANNING I PEDAGOGIKK

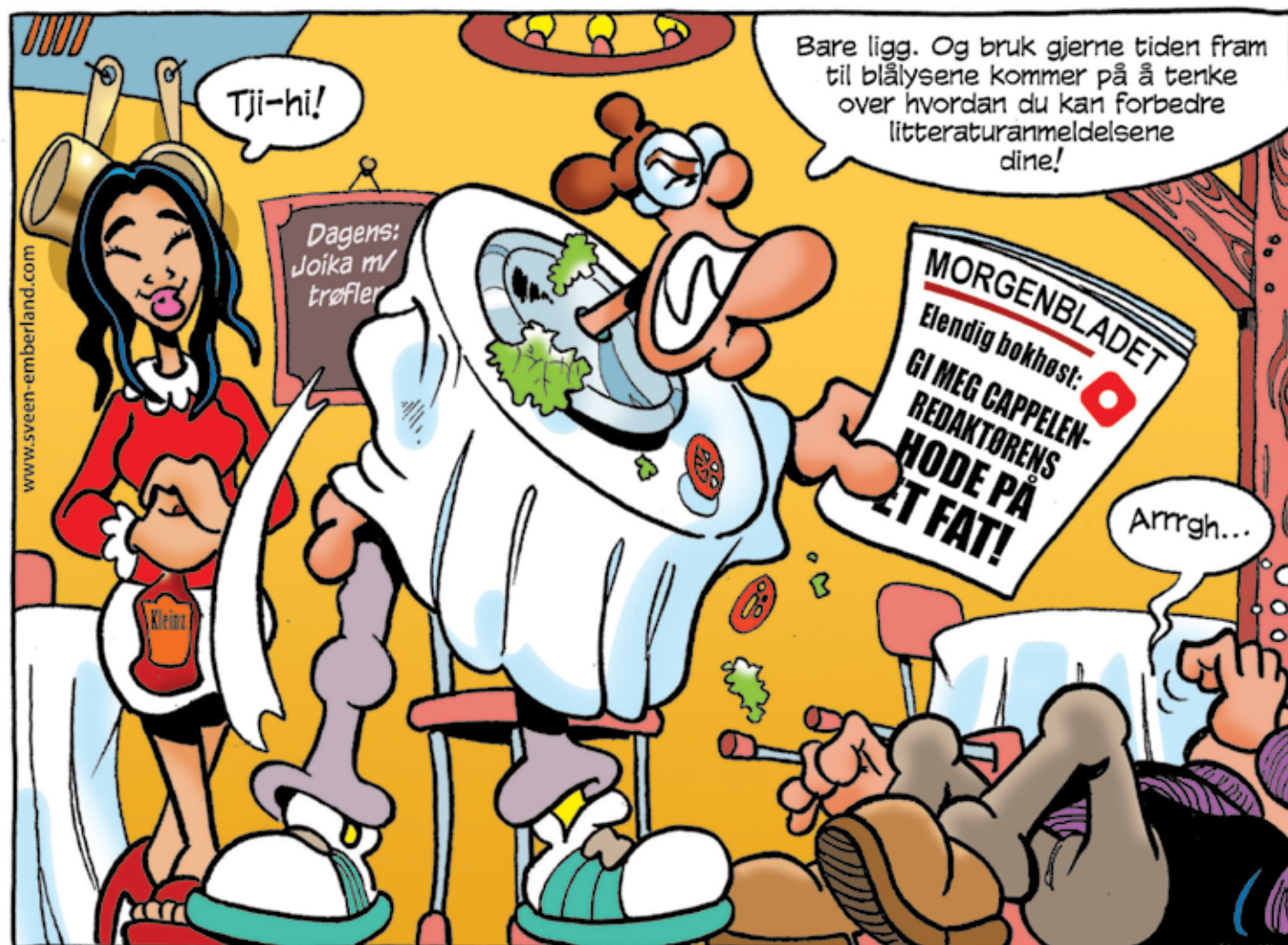
Høgskolen i Hedmark har i samarbeid med SMH utviklet videreutdanning i pedagogikk på 15 studiepoeng for bibliotekarer i fagbibliotek. Videreutdanningen starter høsten 2016 og fortsetter i 2017. Innholdet består av tre hoveddeler: Pedagogisk grunnlagstenkning og danning; Planlegging av undervisning og læring; Veiledning. Søknadsfrist og opptakskrav annonseres senere.

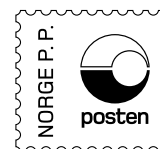
FÅR VI TAK I DEG?

Meld inn adresseendringer til
nbf@norskbiobibliotekforening.no
Vi vil gjerne ha din e-postadresse også!

PERM TIL PERM

av sveen &
emberland

Returadresse: Bok og Bibliotek
DB Partner AS, Postboks 163,
1319 Bekkestua

**Kjøp abonnement for resten av 2016
og få med hele 2017 (6 nummer) på kjøpet.**

Du sparer kr 410,-

**Send ABO
til 41 33 77 86**